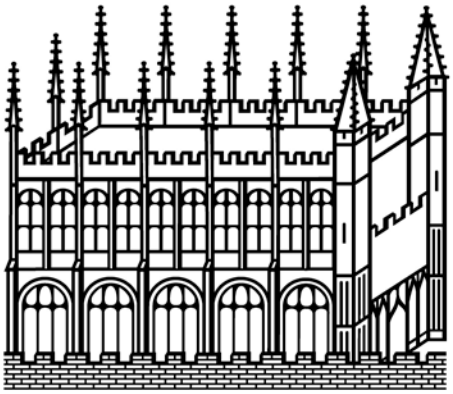

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

P. R. R.

TAYLOR INSTITUTION

DOMINUS ILLUMINATIO MEA

ZA 2210.7

CONFINED TO
THE LIBRARY

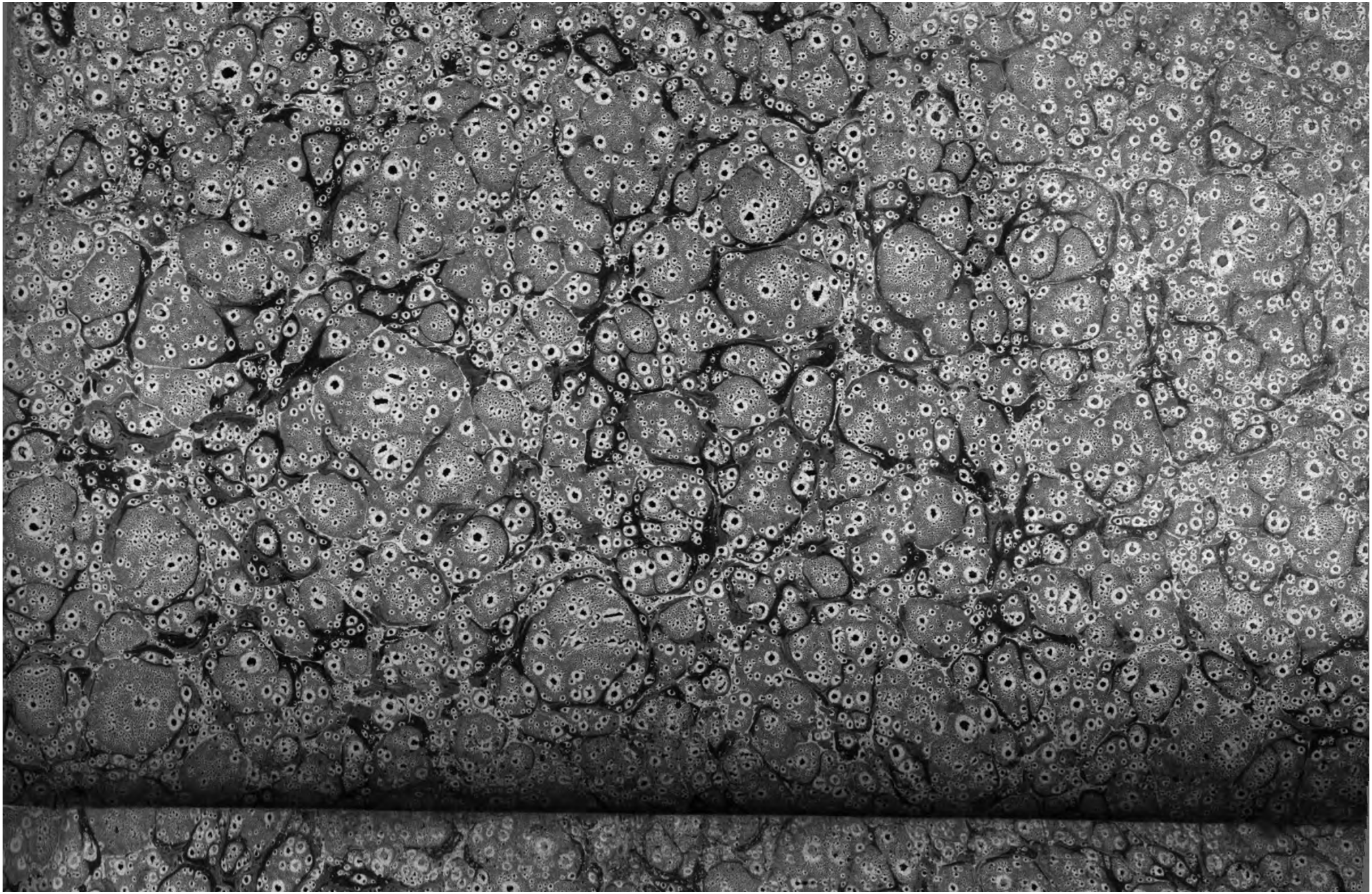

45 wf

V. Molbechs Danske Haandskrifter i der Kongelige Bibl.k i Stockholm. 1843.
dans la 4:e volume des Historiska Samlingar de M. Molbech.

BRITTISKA OCH FRANSYSKA

HANDSKRIFTER

UTI

KONGL. BIBLIOTHEKET I STOCKHOLM.

(65)

FÖRTECKNING

ÖFVER DE FÖRNÄMSTA

BRITTISKA OCH FRANSYSKA

HANDSKRIFTERNA,

UTI

KONGL. BIBLIOTHEKET I STOCKHOLM.

AF

GEORGE STEPHENS, ESQ.

STOCKHOLM,
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

MDCCCXLVII.

P. R. R.

TAYLOR INST

DOMI MINA
NUS TIO
ILLU MEA

ZA 2210.7

CONFINED
THE LIBRAR

ÖRTECKNING

ÖFVER DE FÖRNÄMSTA

SKA OCH FRANSYSKA

NDSKRIFTERNA,

UTI

BIBLIOTHEKET I STOCKHOLM.

AF

GEORGE STEPHENS, ESQ.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNER.

MDCCCXLVII.

TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
1 JAN 1964
OF OXFORD
LIBRARY

FÖRORD.

Ändamålet med denna förteckning har varit att till allmän kännedom bringa vigtigare Brittiska och Fransyska handskrifter, hittills bekanta endast för tjenstemännen inom kongl. bibliotheket i Stockholm. Ingen af de här upptagne kodices saknar ett visst intresse, och flera utaf dem förtjena lärda forskares synnerliga uppmärksamhet.

Vid utarbetandet af denna förteckning har förf. iakttagit den största möjliga korthet, dels för att underlätta möjligheten af dess utgifvande genom trycket, och dels emedan han saknade äldre kataloger samt en mängd tryckta böcker, erforderliga vid en mera kritisk behandling af ämnet. Likväl hoppas han att detta arbete, oaktadt möjliga bristfälligheter, icke skall blifva ovälkommet för dem, som sysselsätta sig med denna vigtiga del af arkeōlogi.

Förf. har vid denna sin åtgärd iakttagit den yttersta noggranhet, och tillåtit sig hvarken att ändra eller förbättra sin text. Derföre upptäcker man lätt hvarjehanda skrif-fel och skrif-egenheter uti de meddelade utdragen. Men dessa äro i vissa fall karakteristiska för tiden eller afskrifvaren, och kunna af läsaren sjelf rättas utan svårighet. Alla förkortningar (abbrevationer) äro aftryckte med *kursiv stil.*

Några ord må tilläggas om handskrifter uti härvarande kongl. bibliothek, hvilka ej kunna benämnas *Brittiska*; men hvilka likväl utgöra urkunder af stor vigt för Englands och dess kyrkas äldre historia.

Inom den dyrbara samlingen af *Isländska* handskrifter, finnas nemligen följande hit hörande kodices:

1. *Thómas saga erkibiskups* (Cantuariensis). Membr. N:o 2, folio. Afskrifven omkring vid år 1450.
2. — — Samma arbete. Membr No. 17, 4:to. Afskrifven vid början af 1300:talet.
3. *Litill þáttr kirknaráns á dögum Anselmi og Thomæ Cantuariensis*, m. m. Chart. No. 60, folio. Afskrifven af *Jon Eggertson.*
4. *Játvaðar saga ens helga* (S. Edvardi Confessoris Historia). Membr. No. 5, folio. Afskrifven omkring år 1450.
5. *þáttr af Vilhjalmi bastarð og Engla-konúngum* (S. Edwards Saga). Chart. No. 55, folio. Afskrifven af *Helgi Olafsson*, 1688, troligen efter ett original på pergament.

Skulle deras utgifvande någonsin komma i fråga, böra de kollationeras med andra upptecknings, hvilka troligen förvaras uti de stora samlingarne i Köpenhamn.

Slutligen får förf. anhålla om tillgift för möjliga misstag, hvilka kunnat insmyga sig, oaktadt allt bemödande att undvika dem.

Stockholm den 1 Mars 1847.

FÖRTECKNING

öfver de resp. Herrar och Män, hvilka, genom subskription (af 10 R:dr B:ko), bidragit till utgifvandet af denna handskrifts-katalog.

Bagge, C. A., Phil. Mag., Bokhandlare.
Beckman, J. W., Komminister.
Benedicks, W., Brukspatron.
Bergfalk, P. E., Jur. Utr. D:r, Professor.
Beskow, B. v., Frih., Hof-Marskalk, K. m. S. K. af N. O, m. m.
Bibau, Fred., Grosshandlare.
Björnstjerna, M., Grefve, En af Rikets Herrar, General, R. och Komm. af K. Maj:ts Ord, m. m.
Bonde, Gust. Trolle-, Grefve, En af Rikets Herrar, K. m. St. K. af N. O., m. m.
Bonnier, A., Bokhandlare.
Broman, H. L., Grosshandlare.
Brudin, J. L., Bokhandlare.
De Geer, C., Grefve, En af Rikets Herrar, Öfverste-Kammarh, R. och Komm. af K. Maj:ts Ord., m. m.
Due, Fred., En af Rikets Herrar, Norsk Stats-Minister, K. m. St. K. af N. O., m. m.
Ellsworth, H. W., Chargé-d'Affaires för de Förenta Staterna i Nord-Amerika.
Esterhazy, V., Grefve, Österrikisk Envoyé Extr. o. Minist. Plenipot.
Gordon, G. J. R., Brittisk Chargé-d'Affaires.
Gyllenskjöld, O. C., Exped. Sekreterare.
Gyllenhaal, L. H., Frih., En af Rikets Herrar, President, K. m. St. K. af N. O., m. m.
Hamilton, H., Frih., Öfver-Post-Direktör, Kammarherre, Riddare, m. m.
Ihre, Alb., Frih., En af Rikets Herrar, Utrikes-Stats-Minister, R. o. K. af K. Maj:ts O., m. m.
Klemming, G. E., Kongl. Sekreterare.
Kock, N. S. v., t. f. Justitie Kansler, R. N. O.

Krüdener, A. v., Friherre, Rysk Envoyé Extr. o. Minist. Plenipot., Ridd. af fl. O., m. m.
Kyntzell, G., Kongl. Sekreterare.
Lagermark, J., Häradshöfding.
Lawonius, A., Kollegii-Råd, R. N. O., m. m.
Lewenhaupt, M. A., Grefve, Öfverste-Kammarherre, Gen.-Major, K. m. St. K. af N. O., m. m.
Lobstein, V., Fransysk Chargé-d'Affaires.
Löfwenskjöld, S., Frih., En af Rikets Herrar, f. d. Pres., R. o. Kom. af K. Maj:ts O., m. m.
Manderström, C. R. L., Friherre, Kabin.-Sekreterare, R. o. K., m. m.
Marcus, N., Grosshandlare.
Mörner, C. G., Grefve, Assessor, R. N. O.
Norstedt, C., Kongl. Boktryckare.
Piper, C. C., Grefve, En af Rikets Herrar, Öfverste-Kammar-Junkare, R. o. K. af K. Maj:ts O., m. m.
Platen, B. v., Grefve, Kabinets-Kammarherre.
Plessen, W. H. B. v, Grefve, Dansk Legat.-Sekreterare, R. N. O.
Posse, A., Grefve, En af Rikets Herrar, Justitie-Stats-Minister, Ridd. o. Kommend. af K. Maj:ts Ord., m. m.
Runeberg, E. G., Jur. Utr. Dr., Lagman, R. N. O.
Rydqvist, J. E., Förste Aman. i Kongl. Bibl.
Schröder, J. H., Th. Dokt. o. Ph. Mag., Prof., Ridd., m. m.
Sparre, G. A., Grefve, Justitie-Råd, R. N. O.
Sprengtporten, J. W., Friherre, Öfver-Ståthållare i Stockholm, Gen.-Major, K. m. St. K. af N. O., m. m.
Strokirch, W. G., Kongl. Sekreterare.
Strömberg, G., Fabrikör.
Törner, J. M., Revisor, Bokhandlare.
Westin, Jac., Fabrikör.
Wingård, Joh. af, f. d. Stats-Råd, K. m. St. K. af N. O., m. m.

Förf. har öfverlåtit den återstående delen af upplagan åt *Svenska Fornskrift-Sällskapet,* till utdelning bland dess medlemmar.

INNEHÅLL.

A.

BRITTISKA HANDSKRIFTER.

Sid.

a. KYRKLIGA.

I. *Evangeliarium* . . . . . 1—17.

b. ROMANTISKA.

II. *Gammal Ersisk sägen* . . . . . 18—19.

c. HISTORISKA.

III. *Chronique Anglo-Normande* . . . . . 20—21.
IV. *Gaufridi Monemutensis Histor. Brittonum* 22.
V. *Gulielmi Wardi Oratio* . . . . . 23.
VI. *The Earle of Leycester* . . . . . 24.
VII. *Historical Miscellanies* . . . . . 25.

d. LAG.

VIII. *Placita Coronæ* . . . . . 26—27.
IX. *Digest of Law* . . . . . 28—29.
X. *Wilhelmi Conquestoris Leges* . . . . 30.
XI. *Regis Canuti Leges* . . . . . 31.

e. VETENSKAPLIGA.

XII. *Astronomical Tracts* . . . . . 32—34.
XIII. *John Wicliffe . Metafysiska Afhandlingar* 35—39.
XIV. *Medical Miscellanies* . . . . . 40—43.
XV. *Medical Tracts* . . . . . 44—48.

B.

FRANSYSKA HANDSKRIFTER.

Sid.

a. KYRKLIGA.

I. *Liber Sacramentorum* . . . . . 51—60.
II. *Redditus Domus Dei de Vernone* . . 61—64.
III. *La Regle Sainct Benoist* . . . . . 65.
IV. *S. Germain-De-Pres* . . . . . 66—67.
V. *Alitophile et Romain* . . . . . 68—69.
VI. *Eloge Funebre* . . . . . 69.

b. HISTORISKA, m. m.

VII. *Lettres et Ordonnances* . . . . . 70—72.
VIII. *Le duc Dorleans. — Chronique* . . . 73—75.
IX. *Differances de Monnoyes* . . . . . 76.
X. *La Chambre des Comptes* . . . . . 77—78.
XI. *Stilus Parlamenti Curie* . . . . . 79—80.
XII. *Lempereur Charles V* . . . . . 81.
XIII. *Paris. — Ordonnances* . . . . . 82.
XIV. XV. *La Princesse des Vrsins* . . . . . 83.
XVI. *Ceremonial François* . . . . . 83.
XVII. *Du Conseil du Roy* . . . . . 84.
XVIII. *Chambery et ses Fetes* . . . . . 84.
XIX. *La Chambre aux Deniers* . . . . . 85.
XX. *Recettes et Depenses du Roy* . . . . 85.
XXI. *Le Marquis de la Chastre* . . . . . 86.

c. LAG.

XXII. *Plan de Legislation Criminelle* . . . 87.
XXIII. *Costumas D'Agen* . . . . . 88—91.
XXIV. *Amiens. — Ordonnances* . . . . . 92—97.

		Sid.
XXV.	*Li Prevost de Paris et Dorliens* .	98—100.
XXVI.	*Coustumier de Bretaigne* . . .	101—102.
XXVII.	*Jura et Instituta Normannie* . .	103.
XXVIII. *XXIX.*	*Anciennes Coustumes*	104.

d. TOPOGRAFISKA.

XXX.	*Le Port de Toulon*	104.
XXXI.	*La Route de Paris a Lille* . .	105.

e. VETENSKAPLIGA.

XXXII.	*Précis du Militaire en général* .	105.
XXXIII.	*Boissart. Inscriptiones Antiquæ* .	106—107.
XXXIV.	*Les Ouvrages de M. Leclerc* . .	108.
XXXV.	*Les Oeuvres de M. Chauveau* . .	109.
XXXVI.	*Discours par M. Oudry* . . .	109.

f. UTLANDET.

XXXVII. *XXXVIII.*	*Marco-Polo*	110—115.
XXXIX.	*Tite-Live*	116—117.
XL.	*La Scandinavie*	118.
XLI.	*Sultan Suleiman II*	118.
XLII.	*La Russie*	119.
XLIII.	*La Pologne*	119.

g. ROMANTISKA, m. m.

XLIV.	*Roman en Vers*	120—125.
XLV.	*Lymage dou Monde*	126—129.
XLVI.	*Le Roman D'Athis et de Prophilias*	130—132.
XLVII.	*Le Roman de Rou*	133—135.
XLVIII.	*Le Liure des Eschais*	136—137.
XLIX.	*Deguilleville. — Explications* . .	138—144.
L.	*Roman D'Eledus et de Serene* . .	145—149.
LI.	*Liure dou bon Roy Alixandre* .	150—151.

Sid.

LII. *Oeuvres Diverses en Prose* . . . 152—154.
LIII. *Ballades et Poemes Diverses* . . . 155—180.
LIV. *Mallet de Graville.* — *Palamon et Arcita* 181—183.
LV. *Poemes Diverses* . . . . . 184—193.
LVI. *Samson . Opera* . . . . . 194.
LVII. *Psiché . Drame* . . . . . 194.

h. LEXIKOGRAFI.

LVIII. *Dictionarium Latino-Gallicum* . . . 195.

I.

EVANGELIARIUM.

Bland Brittiska handskrifter i kongl. bibljotheket anse vi oss, i följd af deri förekommande Anglosachsiska anteckningar, böra upptaga den s. k. *Codex Aureus*, som innehåller HIERONIMI öfversättning af de 4 Evangelierna. Den utgör otvifvelaktigt det äldsta och dyrbaraste manuskript inom sagde bibliothek. Sitt namn har den erhållit deraf, att de färgade bladen uti densamma äro, till en stor del, skrifna med förgylda bokstäfver.

Manuskriptet, på pergament i stor folio, utgöres af 192 blad, af hvilka det första är utan någon skrift, och här nedanföre följaktligen icke numereradt. Ifrån och med det tionde bladet är hvart annat blad af violett färg, i bibliognostiska konstspråket benämnd purpur (*liber purpureus*). Pergamentet på dessa är nästan genomskinligt. Tillika har renskrifvaren der uttömt hela sin uppfinnings-förmåga, att omvexla anordnandet och färgblandningen af skriften, så att ingen sida af de färgade bladen är fullkomligt lik en annan.

Hela boken är skrifven med stora Göthiska uncialbokstäfver, texten alltid och præfationes m. m. oftast utan rum emellan orden. Å de hvita bladen har man användt svart eller rödt bläck, stundom guld; på de färgade framför allt guld, men derjemte silfver, samt hvitt eller rödt bläck.

Denna handskrift, ett mästerstycke af Italiensk fornkonst, är af ganska hög ålder, troligen icke yngre än från 6:te eller 7:de århundradet; hvarom längre fram.

Skriften är delad i tvenne spalter, med 26 rader på sidan, inom dubbel-linieringar. Alla skiljetecken saknas. Boken har ingen titel eller inledning, utan begynner å bl. 1, r., sålunda:

INCĪP. EPĪS. HIERŌN. ADPAPADAMASO BEATODAMA. HIERON. INXP̄O

NOVUM OPUS SA LU TE M †

FACEREMECO GIS EXUETERI UT POST EXEM PLARIA SCRIPTA etc.

RESPONDEANT QUIB: TOT S'UNT EXEMPLARIA PENE QUOT CODICES SINAUTEM UERITAS EST QUERENDADEPLURIBUS QUUR NON AD GRE etc.

Denna *Epistola* slutar bl. 2 r., sp. 1, och derefter vidtager *Hieronimi Præfatio:*

QUOS ANTE SIGNAUERAS REPPERI ES ET LOCA INQUIBUS UEL EADEM UEL UICINA DIXERUNT OPTO'UTIN XP̄O UALEAS ETMEMINERIS MEI PAPA BEATISSIME — EXPL.EPĪST HIERONIMI. INCIPITPRAEFA PTIOEIUSDEM . F . ✝ LURES FUISSE QUIEUAN etc.

Denna fortsättes intill bl. 3, r. sp. 1. Nästa spalt upptager endast en anteckning af *Sparfwenfeldt*, hvilken återfinnes s. 17. Bl. 3, v. är tomt. Å bl. 4, r., sp. 1, begynner en kort innehålls-förteckning å Matthei evangelium, sålunda:

NATIUITASIHŪXP̄MAGORUM MUNERA
OCCULTATIOIHV̄INFANTES OCCIDUNTUR
etc.

och slutas, bl. 4, v., sp 1, med:

DOCTRINA EIUS DEBAPTISMO

Samma bl. sp. 2 är tomt. — De 8 följande sid., (bl. 5—8), innehålla *Ordo Lectionum*, eller de så kallade *Canones Eusebiani*, emellan slinger-arabesk pelare, ställda på nedra hälften af 8 rundhvälfda bågar, af hvilka en hvar upptager sin egen folio-sida, och är prydd med mångfaldiga sirater och djur-teckningar, samt med 14 bröstbilder af helige män, alltsammans i flera färger.

Blad. 9, r. är tomt; v. visar en sittande bild af evangelisten Mattheus, jemte hans engel, och tvenne bröstbilder, i färger och guld, inom en rund hvalfbåge. Upptager hela sidan.

Med bl. 10, v. börjar Matthei evangelium:

LIBER GÆNERATIONIS

IhV̄XP̄IFILIDA | BOOZDERAChAB
etc. | etc.

Bl. 11 har tydligen blifvit ansedt såsom titelblad, d. v. s. såsom det förnämsta i boken. Första sidan är medelst brokiga linjeringar indelad uti 7 rader. Skriften derstädes företer bokstäfver af ännu äldre form och med ovanliga sammansättningar, samt utförda dels i färger och dels pålagda med guldblad, eller prydda med slingor och guldbotten, och flera väl utförda djur-figurer. Innehållet är följande:

XPIA VTEM
GENERATIO
SICERATCVMESSETDIS
PONSATAMATEREIVS
MARIAIOSEPhANTEQVAM
CONVENIRENTINVENTA
ESTINVTEROh ABENS

Bl. 61, v., sp. 1, slutas Matthei Evangelium. Sp. 2 är tom. Bl. 62, r., sp. 1, begynner *Præfatio*, och sp. 2: —

EXPL . PRĘP . EUĀNG . SECŪND . MARCŪ
INCIP . BREBIS . EIUSDĒ EUANGELISTĘ

Slutar bl. 62½, r., ett half-blad:

ET RECEPTUS EST INCAELIS DN̄S —

Bl 62½, v. är tomt. Med bl. 63 börjar Marci evangelium, hvilket slutas bl. 93, v., sp. 1. Sp. 2 är tom. Bl. 94, r. sp. 1, begynner Præfatio:

LUCAſSYRUSANTHIOCEN
SIS ARTEMEDICUSDIS

Slutar bl. 94, v. Bl. 95, r. sp. 1.

EXP . PRĘP . EUĀN . LUCĘ . INCĪP . BREB
ZACHARIE SACERDOTI IS
etc. EI
US
Dē

Det slutas bl. 96, r.; v. är tom. Med blad 97 begynner Lucae evangelium.

Bl. 148¼, r., (hvars verso är tom), slutas Lucae evangelium, med

NEDICENTESDM

Bl. 149, r. sp. 1, börjar *Præfatio*. Detta slutas, (sp. 2), och "Brebis" begynner, sålunda:

FRUCTUS LABORIS ETDŌ MAGIS
TERII DOCTRINA SERUETUR —
EXP̄ . PRĘP . EŪA . IŌH . INCĪP . BREBISEIUSDĒ

Slutar 149¼ r. (hvars verso är tom) sålunda:

PETRO TER PASCE OUES MEAS
ETSEQUEREME

Bl. 150, r. är tomt. Verso är prydd med evangelisten Johannis bild i sittande ställning, jemte hans Örn, allt i färger och guld, inom en rund hvalfbåge. Upptager

hela sidan. Bl. 151, r. börjar Johannis evangelium, hvilket slutas bl. 191, r. sp. 2:

GULANCCIPSŪARBITR
ORMUNDUMCAPERE
EOSQUISCRIBENDISVNT
LIBROS

Bl. 191, v. är tomt.

Ett serskildt intresse erhåller denna handskrift genom tvenne Anglosachsiska anteckningar, af hvilka den ena förekommer på öfre kanten af manuskriptets första blad, samt innehåller:

✠oratepro ceolheardwr̄ niclas 7ealhhun 7wulfhelm aurifex

(*Bedjen för Ceolheardwer niclas och ealhhun och wulfhelm guldsmed*).

Rörande denna första anteckning torde man, utan att förfalla uti alltför grundlösa förslagsmeningar, kunna våga den gissningen, att *Ceolheardwer*, *Niclas*, *Ealhhun* och *Wulfhelm* haft något uppdrag med bokens inbindning, samt derföre, såsom vedergällning, fått sina namn inskrifna, för att sålunda blifva ihågkomna uti kyrkans böner.

Anteckningen har förut aldrig blifvit meddelad i offentligt tryck, sannolikt emedan den befunnits ytterst svårläst. Handstilen är mycket gammal, ehuru troligen yngre än den som anträffas å bl. 11, r., vid öfre och undre margen. I denna sednare är stilen mera regelbunden, och man erfar härstädes följande om bokens öde*).

*) Sistnämde anteckning har förut varit 2:ne gånger utgifven, 1:o ytterst felaktigt af *M. O. Celsius*, uti hans Bibliothecæ Regiæ Stockholmensis Historia, Holmiæ 1751, s. 180; och 2:o af den lärde språkforskaren *Rask* i hans Angelsaksisk Sproglære, Stockholm, 1817, s. 167. Texten är derstädes nästan felfritt

✠ IN nomine dñi nrii hv̄ xpi̇, Ic aelfred aldormon ⁊wérburg míngefera begetan ðasbéc æt haeðnū herge mid uncre claenefeo ðæt ðonne wæs mid clæne golde ⁊ðæt wit deodan forgodes lufan ⁊for uncre sauleðearf Ond forðon ðewit noldan ðæt ðas halgan Aelfre béoc lencg Inðære haeðenesse wunaden, ⁊nuwillað heo gesellan Innto cristes circan gode tolofe ⁊toworuldre ⁊toweorðunga ⁊his ðrowunga toðoncunga, ⁊ðæm godcundan geferscipe tobrucen[ne] * ðeincristes circan dæghwæmlice godes lof ræraþ, toðæmgerade ðæt heomon árede eghwelce monaðe for aelfred ⁊for werburge ⁊for alhðryðe heora saulum tó écum lece dome, ðahwile ðegod gesegen haebbe ðæt fulwiht æt ðeosse stowe beon mote ,,, Écswelce Ic aelfred, dux, ⁊werburg biddaþ ⁊halsiað óngodes almaehtiges noman ⁊ónallra his haligra ðæt nænigmon seo toðon gedyr[s]tig ðætte ðas halgan beoc áselle oððe áðeode fromcristes circan ðahwile ðe fulwiht stondan mote . . . . . ***)

Werbur

Alhðryð eoru**)

återgifven; men nödtorfteligen förbättrad, enligt Rasks enskildta rättskrifnings reglor. Tillika meddelade han ett facsimile af sjelfva skriften. Uti *Thorpe's* Engelska öfversättning af Rasks nyssbemälde grammatika (Copenhagen, 1830), återfinnes texten och facsimile med obetydlig förändring.

* [ne], äro bortskurna vid bindningen.

**) Sednare delen af detta ord, jemte slutbokstäfverna uti ofvanstående namn, hafva blifvit bortskurne vid någon ombindning af handskriften. Man läser tydligt eoru. Derefter följa 2 af de 3 streck, hvilka bilda ett m. Det tredje strecket är obestämdt; emedan den del deraf som qvarstår, är vänd uppåt, liksom för att förenas med något annat ord. Sannolikast har ordet varit *eorum*. I sådant fall har *filia* varit tillagdt. *Rask* har gissat på 'eorung', hvilket han tryckt utan anmärkning, såsom om hela ordet verkligen stått i handskriften. Men detta af honom antagna qvasi-Anglosachsiska ord ger alldeles ingen mening.

*** Några ord, troligtvis innehållande årtalet, äro här bortskurna vid bindningen. — Orden *IN* till och med *sauleðearf* befinnas på

Öfversättning.

✠ I vår herres Jesu Christi namn. Jag Aelfred jarl och WERBURG min hustru fingo denna bok af hedniska krigare med vår rena egendom, hvilket då var med rent guld. Och detta gjorde vi två för Guds kärlek, och för våra själars behof, och för det att vi två icke ville att denna heliga bok skulle längre finnas bland hedningar; och nu vilja vi gifva henne åt Kristi Kyrka, Gudi till lof och ära och vyrdning och till tack för hans pina, och det heliga samfundet till bruk, hvilket i Kristi Kyrka dagligen uppstämmer Guds lof, i det ändamål att de må läsa hvarje månad för AELFRED och WERBURG och för ALHÐRYÐ, deras själar till evig läkedom, så länge de för Gud lofvat hafva att döpelse på detta ställe hållas skall. Och likaså jag AELFRED, dux, och WERBURG bedja och anropa i Guds den allsmägtiges namn, och i alla hans Heliges, att ingen må vara så djerf, att han skulle försälja eller skilja ifrån Kristi Kyrka denna heliga bok, så länge som döpelse der månde stända.

AELFRED. WERBURG. ALHÐRYÐ.
[Deras dotter]

I sammanhang härmed tror sig förf. hafva funnit märkliga upplysningar, genom hvilka denna Aelfred, samt Werburg hans fru och Alhðryð hans dotter få en bestämd historisk karakter.

öfverkanten af bladet; hvaremot orden *Ond* till och med *mote* stå uppå den nedre. Namnen m. m. anträffas på marginalen till höger. Alltsammans är skrifvit af en och samma hand.

Uti *Kemble's* Codex Diplomaticus Aevi Saxonici, Londini 1839, Vol. II, s. 120, förekommer nemligen nedanstående testamentariska urkund:

DUKE AELFRED, 871—889.

✠ Xp̄. Ic Elfred dux hatu writan 7 cyðan an ðissum gewrite . Elfrede regi 7 eallum his weotum 7 geweotan . 7 ec swylce minum megum 7 minum gefeorum . ða men ðe ic mines erfes 7 mines boclondes seolest onn. ðæt is ðonne Werburg min wif 7 uncer gemene bearn . ðæt is ðonne æt ærestan an Sonderstede 7 on Selesdune xxxii hida . 7 on Westarham xx hida . 7 on Cloppaham xxx hida. 7 on Leangafelda vii hida . 7 on Horsalege x hida . 7 on Netelamstyde vii hida. Ic Elfred dux sello Werburge 7 Alhðryðe uncum gemenum bearne . æfter minum dege . ðas lond mid cwice erfe . 7 mid earðe . 7 mid allum þingum ðe to londum belimpað . 7 twa þusendu swina ic heom sello mid ðem londum . gif hit hio gehaldeð mid ðare clænnisse ðe uncer word geewædu seondan . 7 hio gebrenge æt sancte Petre min twa wergeld gif ðet godes wille seo ðæt heo ðæt færeld age; Ond æfter Werburge dæge seo Alhðryðe ða lond unbefliten on Sonderstyde . 7 on Selesdune . 7 on Leangafelda. Ond gif heo bearn hæbbe . feo ðæt bearn to ðæm londum æfter hiræ . gif heo bearn næbbe. feo ðonne an hire rehtfæderen sio neste hond to ðem londe . ond to ðem erfe . 7 swa hwylc minra fædrenmega swa ðæt sio ðæt hine to ðan gehagige . ðæt he ða oðoro lond begeotan mæge . 7 wille . ðonne gebycge he ða lond æt hire mid halfe weorðe. Ond swe hwylc mon swa ðæt sio ðæt ðes londes bruce ofer minne dæg on Cloppaham ðanne geselle he cc peninga eghwylce

gere to Ceortesege for Elfredes sawle . to feormfultume Ond ic sello Æðelwalde minum suna III hida boc londes. II hida on Hwætedune . anes hides an Gatatune . 7 him sello ðærto c swina . 7 gif se cyning him geunnan wille ðes folclondes to ðæm boclonde . ðonne habbe 7 bruce. gif hit ðæt ne sio . ðonne selle hio him swa hwaðer swa hio wille . swa ðet lond on Horsalege . swa ðet an Leangafelda; Ond ic sello Berhtsige minum mege an hide boclondes on Læncanfelda . 7 ðærto c. swina . 7 geselle hio c. swina to Cristes cirican for me . 7 for mine sawle . 7 c to Ceortesege . 7 ðone oferecan mon gedæle gind mynsterhamas to godes ciricum in Suðregum . 7 in Cent . ða hwile ðe hio lestan willen; Ond ic sello Sigewulfe minum mege . ofer Werburge dæg . ðæt lond an Netelhamstyde . Ond Sigulf geselle of ðem londe . c peninga to Cristes cirican. Ond eghwylc ðara erfewearda ðe æfter him to ðæm londe foe . ðonne ageofen hio ða ilcan elmessan to Cristes cirican for Ælfredes sawle . ða hwile ðe fulwiht sio . 7 hit man on ðæm lande begeotan mæge; Ond ic sello Eadrede minum mege ðet lond on Fearnlege æfter Æðelredes dæge . gif he hit to him gearnian wile . 7 he geselle of ðem londe xxx [sestra] cornes æghwelce gere to Hrofescestre. Ond sio ðis lond gewriten 7 unbefliten æfter Eadredes dæge in Ælfredes reht meodrencynn ða hwile ðe fulwihte sio on Angelcynnes ealonde. Ðeos foresprec . 7 ðas gewriotu . ðe her beufan awreotene stondað . ic Ælfred willio . 7 wille ðæt hio sion soðfæstlice forðweard getrymed me 7 minum ærfeweardum. Gif ðæt ðonne god allmæhtig geteod habbe . ond me ðæt on læne gelið ðæt gesibbra ærfeweard forðcymeð wepnedhades . 7 acenned weorðeð . ðanne ann ic ðæm ofer minne dæg alles mines erfes to

brucanne . swa him leofust sio; And swa hwylc mon swa ðas god . 7 ðas geofe . 7 ðas gewrioto . 7 ðas word . mid rehte haldan wille . ond gelestan . gehalde hine heofones cyning in ðissum life ondwardum . 7 eac swa in ðæm towardan life; Ond swa hwylc mon swa hio wome . 7 breoce . gewome him God almahtig his weorldare ond eac swa his sawle are;

Her syndon ðæra manna naman awritene ðe ðeosse wisan geweotan sindon.

✠ Ic Æðered ar.bisc. mid ðære halgan Cristes rode tacne ðas word 7 ðas wisan fæstnie 7 write. ✠ Ælfred dux. ✠ Beorhtuulf dux. ✠ Beornhelm abb. ✠ Earduulf abb. ✠ Werburg. ✠ Sigfred pr. ✠ Beonheah pr. ✠ Beagstan pr. ✠ Wulfheah. ✠ Ædelwulf pr. ✠ Earduulf pr. ✠ Beornoð diac. ✠ Wealdhelm diac. ✠ Wine sb diac. ✠ Sæfreð. ✠ Ceolmund m̃. ✠ Eadmund m̃. ✠ Eadwald m̃. ✠ Siguulf m̃.

Öfversättning *).

HERTIG AELFRED, 871—889.

✠ I Christi namn. Jag Elfred, dux, låter skrifva och förkunna genom denna skrift för Elfred konung och alla hans män och råd, äfvensom för mina fränder och mina vänner, de personer dem jag helst unnar mitt arf och mitt bok-land **); det är då Werburg, min hu-

---

*) Urkunden innehåller flera dunkla och svårt tolkade ställen. Öfversättningen meddelas således utan alla anspråk på felfrihet.

**) Anglosachsarnes *boc-land* motsvarade ungefär det Nordiska *Odal-jord*. Det var en fri jordegendom, på hvilken man kunde förete skriftliga åtkomsthandlingar. Se härom: "An

stru, och vårt gemensamma barn. Det är då för det första, vid Sonderstede och vid Selesdune XXXII hida *), och vid Westarham XX hida, och vid Cloppaham XXX hida, ooh vid Leangafeld VII hida, och vid Horsalege X hida, och vid Netelamstyde VII hida. Jag Elfred, dux, gifver åt Werburg, och Alhðryð vårt gemensamma barn, efter mina dagar, detta land med lefvande boskap, och jord, och med alla de ting hvilka dertill höra. Med dessa egendomar gifver jag dem äfven 2000 svin, mot vilkor att de lefva i den renhet, som är emellan oss öfverenskommen, samt att de skänka Sankt Petrus **) mina tvenne wer-geld ***), om det skulle blifva Guds vilja att de erhålla dessa mina hädanfärds-penningar †). Och efter Werburgs dagar tage Alhðryð dessa egendomar obestridt

---

Inquiry into the Rise and Growth of the Royal Prerogative in England." By *John Allen*, 1830, s. 143—151, samt *Kemble's* Codex Diplomat. Vol. I, s. CIII—CVI.

*) En Anglosachsisk *hide* eller *hyde* höll 120 Engelska acres.

**) Troligen liktydigt med *cristes cirica*, Canterbury kathedralkyrka, hvilken var helgad åt S:t Petrus och S:t Paulus.

***) *Wer-geld* (eller *Wer*) motsvarade Gothländska lagens *verildi*, de andra Svenska lagarnes *mans-bot*. Detta wer-geld för en *ealdor-man* (*eorl* eller *dux*) uppskattades, efter Engelska lagen, lika med det för en erkebiskop, nemligen till 15,000 *thrymsas* (se *Thorpe*, Ancient Laws and Institutes of England, Vol. I., s. 187), hvilken mynt-sort brukades uti Mercia, och förmodas varit af silfver. Den var värd 3 penningar. — Med *tvenne wer-geld* förstås troligen: 1:o *wér* (maus-bot) för honom, i fall han mördades, under då varande oroliga och krigiska tider, 2:o mandråparens *heals-fang* (böter för befrielse att stå i halsjern), hvilken äfven betaltes till den dödades närmaste anförvandter. Se: *Thorpe*, l. c, s. 175; Laws of Edward and Guthrum, sista §, jemte s. 251, Laws of King Edmund, § 7.

†) Så anse vi oss böra öfversätta originalets *færeld*, hvilket vi förmoda varit en förkortning för *færeld-gild*, eller *færeld-sceat*.

vid Sonderstyde och vid Selesdun och vid Leangafeld. Och skulle hon få barn, tage barnet dessa egendomar efter henne. Om hon inga barn får, tage då den närmaste arfvingen af hennes rätta fäderne detta land och boskapen, och så hvilken helst det vara må af mitt fäderne, som är i tillfälle att köpa äfven andra egendomar, då löse han desamma för halfva värdet. Och så hvilken det vara må som njuter det land vid Cloppaham efter mina dagar, då gifve han 200 penningar hvarje år till Ceortesege, för Elfreds själ, till gäst-hjelp. Och jag gifver åt Æðelwald, min son, III hida bok-land, II hida vid Hwætedune och en hide vid Gatatune; äfven gifver jag honom dertill 100 svin. Och skulle konungen unna honom folk-landet *), utom detta bok-land, då äge han och njute detsamma; men om detta icke sker, då må de gifva honom hvilket de vilja, antingen det land vid Horsalege eller det vid Leangafeld. Och jag gifver åt Berhtsig, min fränka, en hide bok-land vid Læncanfeld, och dertill 100 svin; och skänke hon 100 svin till Christi kyrka för mig och för min själ, och 100 till Ceortesege, och må det öfverblifna utdelas, igenom kloster-husen, till Guds kyrkor uti Suðrige [*Surrey*] och Kent, så länge dessa finnas till. Och jag gifver åt Sigewulf, min frände, efter Werburgs dagar, landet vid Netelhamstyde, och skall Sigulf gifva af detta land 100 penningar till Christi kyrka; och hvarenda arfvinge, som efter honom emottager detta land, gifve samma allmosa till Christi kyrka för Ælfredes själ, så länge som döpelse varar, och penningarne erhållas ifrån detta land. Och jag gifver åt Eadred, min

*) Anglosachsarnes *folc-land* bestod af folk- (krono- eller stats-) egendomar, hvilka förläntes på lifstid. Se: *Kemble*, l. c. och *Allen*, l. c. ss. 143—149.

frände, det land vid Fearnlege, efter Æðelredes dagar, om han vill göra sig förtjent af detsamma; och han skall gifva af detta land 30 mått [*sestra*] spannemål hvarje år till Hrofescestre. Och vare detta land inskrifvet och erkändt efter Eadreds dagar uti Ælfredes rätta möderne, så länge som döpelse varar på Engelsmännens ö. Denna öfverenskommelse och dessa skrifvelser hvilka härofvan skrifna äro, vill jag Ælfred; jag vill äfven att de hädanefter orubbligen försäkras mig och mina arfvingar. Men om nu Gud den Allsmägtige så beslutat, att den glädjen tillfaller mig, att en manlig arfvinge af min slägt framkommer och födes, då unnar jag honom efter min tid hela mitt arf, till att njuta som honom älskeligast synes. Och hvilken dessa egodelar och dessa gåfvor och dessa skrifvelser och dessa ord med rätta bevara och verkställa vill, bevare honom himlens konung i detta nuvarande lif, och äfven i det lif som komma skall. Men den man, hvilken dem förstör eller bryter, förstöre Gud allsmägtig hans lycksalighet och hans själs ära.

Här äro de mäns namn skrifna, som äro vittnen till denna sak.

✠ Jag Æðered ærkebiskop försäkrar och underskrifver dessa ord och denna handling med Christi heliga korstecken. ✠ Ælfred dux. ✠ Beorhtuulf dux. ✠ Beornhelm abbas. ✠ Earduulf abbas. ✠ Werburg. ✠ Sigfred presbyter. ✠ Beonheah pr. ✠ Beagstan pr. ✠ Wulfheah. ✠ Æðelwulf pr. ✠ Earduulf pr. ✠ Beornoð diaconus. ✠ Wealdhelm diac. ✠ Wine sub diac. ✠ Sæfreð. ✠ Ceolmund m[*iles?*]. ✠ Eadmund m. ✠ Eadwald m. ✠ Siguulf m.

Här återfinna vi samma namn, som förekomma uti anteckningen å det åldriga Evangeliarium.

CODEX AUREUS.	AELFREDS TESTAMENTE.
Aelfred aldorman Aelfred dux	Ælfred Elfred } dux
Werburg min gefera	Werburg min wif
Alhðryð eoru[mfilia]	Alhðryð uncer bearn
och derjemte samma	
Cristes circan ðahwile ðe fulwiht stondan mote	Cristes cirican ða hwile ðe fulwiht sio

mot hvilken Aelfred fortfar att visa en så frikostig välvilja *).

Det vore en högst besynnerlig tillfällighet, att på samma tid anträffa tvenne personer med lika namn, hvilka innehade samma värdighet, det högsta och vigtigaste inom de Anglosachsiska staterna, nemligen jarls-embetet, och derjemte hade hustru och dotter med lika benäm-

*) Denna Kristi kyrka var sannolikast kathedral kyrkan i *Canterbury* (i Kent), hvars erkebiskop Ethelred (i Aelfreds testamente benämnd Æðered) finnes främst bland vittnena under Aelfreds testamente. Uti äldre Anglosachsiska handlingar får sagde kathedral kyrka ofta namnet *Cristes Circa, Christi ecclesia*, m. m. icke derföre, att den skulle varit helgad åt vår frälsare, men såsom hufvud- och moderkyrka för hela England; emedan erkebiskopen i Canterbury alltid utgjort Engelska kyrkans primas. — Bemälde erkebiskop omtalas i ett öfverenskommelse-bref af ofta sagde hertig *Aelfred*, meddeladt af *Kemble*, l. c. Vol. II, s. 96. Brefvet förekommer der i Forn-Engelsk öfversättning, från slutet af 12te århundradet, ifrån det numera förlorade Anglosachsiska originalet. Äfven här träffa vi prof på Aelfreds gifmildhet mot *Cristes cirica*. Denna urkund lyder sålunda:

✝ *In nomine domini IC Elfred dux and Ethelred archebiscop & þo higen at Cristes cheriche habbez wise ared embe þet land at Chertham þet is þanne þet Elfred efter his dage hauez bequeþe þet land at Chertham in to þan higen*, etc.

ningar; samt ännu ytterligare, att begge dessa Aelfred uppenbara så mycken omvårdnad för *Cristes circan.* Man torde således hafva fullt skäl att antaga, att den Aelfred, som omtalas uti anteckningen å vår handskrift, samt den Ælfred eller Elfred, hvilken utfärdat testamentet, utgöra en och samma person.

Aelfreds dotter Alhðryð är i testamentet uttryckligen utnämd till hans arftagerska, efter hans hustru Werburgs död. — Den i testamentet omtalade Æðelwald, var sannolikt af oäkta börd. Detta styrkes deraf, att han, i jemförelse med systern, erhåller en ganska ringa del af faderns stora gods; att i fall Alhðryð dog utan barn, skulle hennes land tillfalla *hennes* rätta arfvingar och *icke* sonen Æðelwald; att han icke benämnes "uncum gemenum bearne" (vårt gemensamma barn), utan "minum sunum" (min son); och i synnerhet af Ælfreds brinnande hopp om en manlig arfvinge inom sin slägt. I alla händelser var han icke född, när Aelfred bortskänkte sin dyrbara handskrift, denna *Codex Aureus;* ty då hade han utan tvifvel derstädes tillagt sonens namn, på det att äfven denne måtte blifva delaktig i de omtalade heliga messorna och bönerna. Således är anteckningen i handskriften gjord *före år* 871—889, eller innan testamentet utfärdades, och följaktligen var vår kodex redan då ganska gammal; emedan den hunnit undergå vidlyftiga äfventyr uti kristna och hedniska händer.

Denna handskrifts ytterligare öden, samt huru den gick förlorad för England och kom för andra gången till Italien, äro oss alldeles obekanta. Man har gjort

ett försök att äfven härom lemna någon upplysning, genom en jemförelse med den beskrifning *Erasmus* lemnat om en Latinsk handskrift *), — också ett Evangeliarium och skrifvet med uncialer, — hvilken af honom kallades *Codex Aureus. Liljeblad* **) och *Celsius****) hafva neml. ansett denne vara densamma hvarom nu är fråga. Sålunda har man antagit, att den utgjort en del af det bibliothek, som *Margaretha* af Österrike ägde i Mecheln, omkring 1515—30:talet. Men förf. har gjort noggranna jemnförelser af de läs-arter *Erasmus* anför ur *sin*

*) "Tertium [codicem] præbuit illustrissima uirago Margareta caroli Cæsaris amita, cuius in hac æditione tertia [*utgifven först år 1522*] frequenter adduximus testimonium aurei Codicis titulo, quod totus & auro sit conuestitus, & aureis literis pulchrè descriptus". *Desid. Erasmi Roterad.* in Novvm Testamentvm annotationes. Basileæ, 1540. Præfat.

Sid. 2. "Certe Rachab scriptum comperi in bibliotheca illustrissimæ D. Margaretæ, fæminæ supra sexus modum, omni uirtutum genere cumulatæ, planeque dignæ & Maximiliano patre, & Philippo fratre, & Carolo Cæsare, Ferdinandoque nepotibus: quorum alterum eo felicitatis euexit fauor numínis, ut uix ab homine sit optanda maior felicitas: alter sic ornatus est omnibus heroicis, uereque regijs dotibus, ut nulla possit accidere tam ingens fortuna, quæ ueris & proprijs illius bonis non uideatur inferior. Atque utinam exemplum Margaretæ uel uiri imitentur, malintque quod datur uacui temporis a negocijs, lectione bonorum uoluminum consumere, quam lusibus aut inanibus fabulis terere. Codex est insignis, totus aureis conscriptus literis. Seruatur Mechlineæ, si quis forte uolet fidei meæ periculum facere".

**) "Sane ex collatione locorum, quæ in Annotatis suis adduxerat peculiari studio Erasmus, isthunc SPARFWENFELDIANUM, cum illo quo usus Erasmus, in quamplurimis congruere certum est. *G. P. Liliebladius*, Ecloga sive Catalogus Librorum tum MSorum tum Impressorum, Hispanici præsertim Idiomatis, quibus Regiam Bibliothecam Stockholmensem adauxit *Joh. Gabriel Sparfwenfeldt.* Stockholmiæ, 1706; s. 3.

***) Bibliothecæ Reg. Stockholm. Historia; s. 179.

Codex Aureus, med texten på samma ställen i den *Stockholmska*, och dervid öfvertygat sig att denna gissning saknar all grund. Läs-arterna äro ofta så skiljaktiga, att *Erasmus* måste hafva begagnat ett annat manuskript. — Huruvida deremot *Palmskiölds* uppgift är rigtig, att denna handskrift blifvit begagnad af *Nobilis*, för hans bekanta Sixtinska bibel, är svårt att afgöra.

Således hafva vi ingen säker kunskap om denna *Codex Aureus*, tills den år 1690 inköptes i Mantua af *J. G. Sparfwenfeldt*, och af honom skänktes till kongl. bibliotheket i Stockholm. På tredje bladet af sjelfva handskriften har han derom gjort följande anteckning:

"Preciosissimum hunc Euangeliorum Codicem, emi ex famosa illa Bibliotheca Jll^mi Marchionis de LICHE Mantuæ Carpent. A^o 1690, d. 8 Jan. Ego Joannes Gabriel Sparwenfeldt nob. Suecus."

Denna handskrift är, mig veterligen, den enda i Sverige, som innehåller något på Anglosachsiska. — Dess bindning har fordom troligen varit utmärkt för rikedom och prydnader. Det nuvarande bandet är icke gammalt; det synes vara från 1600:talets början, och har en Italiensk pregel **). Kanhända borttogs det äldre bandet då sjelfva boken bortsåldes uti Mantua. Ett nytt blef då nödvändigt, och sannolikt bortskars, vid denna ombindning, den del af Anglosachsiska inskriften, som nu mera saknas.

*) "Ceterum hoc codice usum fuisse FLAMINIVM NOBILIVM, Virum doctissimum, in editione Bibliorum Sexti V, refert alicubi in Schedis MStis, nescio qua auctoritate, *Palmskiöldius*". Bibl. Reg. Stockh. Hist.; s. 181.

**) Bandet har likväl varit sedermera upphjelpt. Törhända är signeringen på första bladet: N:o s. 2. L. N:o 3, äfven Italiensk.

II.

ERSISK SÄGEN, OM EN IRLÄNDSK HÖFDINGS RESA TILL UNGDOMS-LANDET.

Pergaments handskrift af 5 blad, i liten 4:to eller stor 8:vo, på Ersiska (Forn-Irländska) språket.

Om sommaren 1842 öfversände förf. ett facsimile af hela denna handskrift till *The Royal Irish Academy* i Dublin. Men paketet förkom. Då förf. likväl ansåg legenden vara ytterst dyrbar för den Irländska litteraturen, förärade han, om våren 1844, ett nytt facsimile deraf åt samma akademi, genom *Sir W. Betham.* Det anlände till bestämd ort; men förf. har ännu icke afhört, huruvida sagde samfund erhållit det eller ernar utgifva detsamma.

Sir W. Betham yttrar sig om handskriften, uti ett bref till förf., dat. "Dublin Castle, 18 March, 1844,"

"It is of great antiquity. I would say of about the 7th Century, if not earlier . . . . . The facsimile is beautifully made, and I am quite certain accurate. The Poem on the first page is copied from a more ancient M.S. The gloss, or explanations between the lines, I think were written by a person not very well acquainted with the ancient writing; but I have not yet been able to examine them so as to give a full account, or even a satisfactory statement, of their import.

"The remainder of the M.S. is a Romantic Story of an Irish Chief who saw a Branch of gold, on a tree near his castle or fortress, covered with rich flowers of gold and jewels. He separated it from the tree, and took it into his castle. He and his followers were ad-

miring its beauty, when a beautiful Lady made her appearance and claimed the branch, saying she came from an island where such were common, and where men and women *never grew old.* She advised the Chief to fit up a ship, and proceed with her to the Island, which he did, manning it with *3 times 9* (27) persons. On their voyage they met with *Mananan mac Lir* (the Son of the Sea) sailing in his sea-chariot, who demanded where they were going. On being told, he composed a poem of 50 stanzas, which are then given, with another of 30 stanzas made by the Lady. They arrived at the Island, and found it one of delights, as stated by the Lady. They stopped there some time, their days passing so happily they knew not how they passed. [At last] the Chief returned to Ireland, and found no one knew him. His Castle, &c. was in the hands of his descendant, who had heard of his departure but would not credit his return, as more than 100 years had passed. &c. &c. &c.

"Such is the import of this interesting Romance, as well as from a cursory perusal I can make it out .....

"The article on p. 9. is the decision of two Brehons (Judges) about a cow in dispute between the parties. The articles in pale scribble on the last page are the baptismal entries of three children of Dermot M'Downaill Ribhoh, one born 1594 — another 1606 — another 1617. That at the bottom of the same page is the baptismal entry of a son of Fergus O'Neill, 1593".

Handskriften förärades till kongl. bibliotheket af *J. G. Sparfwenfelt*, hvilken, i April månad år 1693, erhöll densamma till skänks af Franciskaner-munken *Philip Magwier* uti Rom.

III.

CHRONIQUE ANGLO-NORMANDE.

En universal-historia, på Anglo-Normandska.

Pergaments handskrift, i liten 4:to, 138 blad, 35 à 38 rader på hvarje sida, skrifven omkring år 1350. Innehåller ett slags verldshistoria, ifrån Adam till påfven Johannes XXII (1334). Boken äger ett stort värde för de äldre Engelska häfderna, och innehåller ibland annat den sköna Anglosachsiska legenden om *Constance och Maurice*, originalet till *Chaucer's Man of Law's Tale.* Handskriften har fordom tillhört den lärde presidenten *Fauchet*, hvilken antecknat på första sidan: "*Cest a moi claude fauchet.* 1596". Handskriften börjar sålunda:

Veray Dieu omnipotent soit a nostre comencement

Sur ceo . que . nous . sumes auisez des ceaux que sonnt persons en estodie . qils sonnt ennoyez . de . la prolixite . destoires & que plusours auonnt defaute . des liures . il . nous plust requiller breuement la . connte . des lynes quex descenderonnt del . primer pier Adam . droitement estenduez iuskes . a . la . nessance . nostre seigneure ihesu crist . Cy que par la . descripciounn qest myse . soyent lez guers plus attraiz a . regarder a . la . breggement fait que lem puisse . la . chose des plus leger entender & retener des plus viue memoirie Ne nous nescourteroms pas la . verite de lestoire . mes la . monstroms ordinement solonc la . descent de Adam . par patriarches juges roys . prophetes prestres & des autres sages de lour temmps ioskes . a . nostre Saueour Et puis

aprez de les gestes des Apostoiles Emperours & roys tanque al . Apostoille Johan . le . xxij.

Slutet:

Capitulo C^mo^ xvj^o^. Lowys

en le temps cist pape Johan Lowys Duk de Bauere par lez vns granntz de Almaigne estoit eslu Emperour de Almaigne mais en descord Qar lercheuesque de Coloyne ne assenti point a luy mais eslutz le duk de Ostrice Puis entre eux deux eslieux sourdi guerre & puis lowys duk de Bauere prist en bataille le duk de Ostricz & luy tynt ou prisonn & soy mesmes fist coronner roy de Almaigne . & fist sonn fitz Marchis de Brandebourgh puis lemperour deliuera de prisonn le duk de Ostritz qi apres tynt loialment ouesque luy & puis estoit le duk de ostricz mannde par lemperour lowys en lombardie . & attrayt moultz dez citees & bones villes . a la subiecconn lowys de Bauere.

Ur denna handskrift har förf. förut meddelat tvenne kortare utdrag, i den af honom utgifna *Svenska Medeltidens Kloster- och Helgona-Bok. I. S:t Patriks-Sagan* (Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar, Del I, häft. 2, s. 66—70), och Mr. *Dasent* har derutur aftryckt legenden om Theophilus, uti sin upplaga af Theophilus in Icelandic, &c., London, 1845, s. 30.

På Handskriftens sista sida, finnes antecknadt, med en handstil från 1500:talet:

Dormir ne puis se yure ne suys
Et sans dormir viure ne puis
Ainsy comment se je veul viure
Que je soye toulz les jours yure Amen ainsy soit il

På första sidan står X, 54, och derunder 17. — Bandet är gammalt läder, på träd.

IV.

GAUFRIDI MONEMUTENSIS HYSTORIA BRITTONUM.

Pergaments-handskrift i folio, 47 blad, med dubbla spalter, 45 rader i hvardera. Rubrikerna med rödt bläck, initialerna i färgadt bläck. Några stora begynnelse-bokstäfver befinnas mycket väl målade. Skriften är ifrån början af 1300:talet, eller kanske äldre.

Med bl. 1 begynner innehållsförteckningen; med bl. 2 *Prefacio*, jemte sjelfva historien, sålunda:

Britannia insularum optima in occidentali occeano . inter galliam & hyberniam sita. &c. &c.

Sista Paragrafen är:

Reges autem illorum qui ab eo tempore ingualijs successere . karadoco loncarbanensi contemporaneo meo in materia scribendi permitto . Reges uero saxonum . Willhelmo malmesberiensi & henrico huntendunensi . quos de regibus brittonum tacere iubeo . cum non habeant librum illum brittannici sermonis . quem Galterus oxenefordensis archidiaconus de brittania aduexit . quem de hystoria eorum ueraciter editum in honore predictorum principum hoc modo inlatinum transferre Sermonem curavi.

Handskriften är utmärkt vacker. Sjelfva arbetet är fördeladt i 9 böcker.

V.

GULIELMI WARDI ORATIO.

Kappers-handskrift i 4:to, mycket väl inbunden med guldsnitt; synes likväl vara en sednare afskrift. Består af 35 blad.

Begynner, utan någon egentlig titel:

Nobilissimo, Illustrissimo, nec non eruditissimo, Principi, Joanni Finlandiæ Duci. Gulielmus Wardus Anglus summa cum veneratione & reuerentia perpetuam salute*m* honorem & victoriam exoptat.

Quemadmodum virtus in quoq*ue* homine (nobilissime Princeps et Dux) summis laudibus merito extollenda, & ad summos vsq*ue* cælos omniu*m* sapientissimoru*m* doctissimoru*m*q*ue* viroru*m* iudicio efferenda est: sic &c. &c.

Är ett loftal på Latin, ställdt till hertig *Johan*, sedermera konung Johan III i Sverige, vid hans besök i England år 1559, då han reste för att, på sin broder Erik XIV:s vägnar, fria till drottning Elisabeth.

Om denna *Gulielmus Wardus* äger man ingen vidare upplysning, eller om tillfället för detta tal. Kanhända var han en "*Orator publicus*" vid Oxford eller Cambridge, då hertig *Johan* gjorde sitt högtidliga besök derstädes.

VI.

THE EARLE OF LEYCESTER.

The coppy of a conference writen by a Master of Arte of Cambridge, and sente vnto his ffriende in London, touching some talke had of late, betweene 2 noble and grave gent . about the p*rese*nte state and some p*ro*ceedings of the Earle of Leycester, & his friends in Englande: — &c. &c. Anno Domini 1584.

Pappers-kodex, med pergaments omslag, i folio. Vid slutet finnes antecknadt årtalet 1622, hvaraf man kan bedöma handskriftens ålder.

Denna bittra smädeskrift emot den bekante grefven af Leicester trycktes år 1584; men blef, genom drottning Elisabeths försorg, genast indragen och uppbränd. Den har följaktigen blifvit så sällsynt, att intet exemplar var kändt utaf *Watts*, då han utgaf sin "Bibliotheca Brittannica".

Närmare upplysningar lemnar *Lingard*, uti History of England; Vol. V. Paris, s. 272.

VII.

HISTORICAL MISCELLANIES.

Klappers-handskrift i liten 4:to eller stor 8:vo, skrifven omkring år 1597. Innehållet är blandadt, nemligen:

1. A good water to conieal mercury *with*outen ony sublimac*i*on. (1 sida).

2. Three Charms. (1 sida). Af förf. meddelade och tryckta i Archæologia för 1844.

3. Dagboks-anteckningar öfver expeditionen emot Cadix, under grefven af Essex' befäl, år 1596; skrifna af någon officer om bord på krigsskeppet "The John and Francis". (18 sidor).

4. The Queenes prayer for the Navie. [15]96. 1 sida.

5. Her Ma*jestys* prayer for the Armie at sea. [15]97. 1 sida.

6, 7. Theologica. 6 sidor.

8. Anteckningar öfver fasta landet i Europa, och Nya Spanien, m. m. ur en berättelse af *Antonio Gopola*, anno Dom. 1577. (28½ sidor).

9. Krönika öfver Spanien. (4 sidor).

10. The L: Admiralls Squadron. (1 sida).

11. The publique of the Army (Rules of the War-Office &c. under Elizabeth); 17 sidor.

Boken har tillhört *Christian Ray* i Berlin. — Pergaments omslag.

VIII.

PLACITA CORONÆ.

Handskrift i folio, med 7 blad på pergament och 229 på papper, 40 à 42 rader på sidan, skrifven innan 1390:talet, vanligen på Anglo-Normandiska lag-språket, ställvis på Latin.

Innehåller anteckningar och *Placita Coronæ* vid Engelska öfverrätter under Edward III:s regering, från 1359 till 1384. De 7 pergaments-bladen åro af något sednare datum, och angå hufvudsakligen *Cromwellska* ätten.

Handskriften (1:sta pappers-bladet) begynner:

De Corona. Vn Thomas de Sartons *fut* endite de ce qil duist auer enpoysone son pere demande luy fuit coment il se voille acquiter & il dit qil *fut* clerke saue son clerger il se mist en paijs lordiner luy baille le liure & il lust ij vers Spiger le quelle voille prendre a vostre clerger ou apaijs prenez vous alun ou alautre eslisez qar vous nauerez my ambedeux il se mist en paijs. s. en le hundre ou le fait duist auer este fait lez queux luy acquite *fut* demande sil fuist point puis lenditement ou deuant pur le dout qil auait de ce fait dit funt que non par qui *fut* age qil ala quite ¶ Thomas Broun Johannes filius Johannis Vace de Canterbury Johannes Broun Willelmus Seruiens Prioris de Sancto Gregorio obmanere Henricum Laylan et in ipsum insultum fecere in vulnerando occidere et Thomas Broun statim se posuit in ecclesia tali et

De Corona.

cognouit se occidisse p*redictum* Hen*ricum* coram . tali Coronat*ore*

&c. &c. &c.

Några utaf dessa *Pleas* sprida ljus öfver en mängd Engelska lokal-förhållanden och slägter under 14:de århundradet, och en afskrift af de vigtigaste torde vara välkommen för Engelska antiqvarier. Men emedan skriften är högst svårläst, och det fordna Normandisk-Engelska lagspråket har många egenheter, skulle afskrifts-arbetet falla sig rätt mödosamt.

Manuskriptet inköptes af Svenska antiqvarien *Brocman* för 100 gyllen, och skänktes af honom till det gamla Collegium Antiqvitatum i Stockholm, hvarifrån det kom till kongl. bibliotheket.

På inre sidan af första permen står antecknadt: *N:o* 53. *Brocmanni.* Derunder: *S:r Thomas Gardiner.* Straxt inunder, med Brocmans handstil:

Casus Coronæ Regni Angliæ inprimis annorum 25. scilicet a conquestu Regis Eduardi III. xx° (1359) usque ad xlv. quibus n*onnulli* recentiores accedunt. Liber unicus, Originalis, Rarissimus, vel C. aureor.

Inbunden i gammalt läder, på träd.

IX.

DIGEST OF LAW.

Lappers-codex i liten 4:to, utöfver 120 blad, 30 à 40 rader på sidan, skrifven vid slutet af 1400:talet. Är på några ställen defekt.

Innehåller en öfversigt af Engelska författningar, intill nära slutet af Henrik VI:s regering, uppställd i alfabetisk ordning, och uppsatt i största korthet på Lagfransyska, utom ett och annat på Latin. Härefter följa några spridda lag-anteckningar.

Första bladet upptager början på en alfabetisk förteckning öfver bokens innehåll, sålunda:

Abiuracion
Accompt
Accusacion } folio p°
Addicion
Admirall

Administratours
Age
Aiiournement } fo. Sedō.
Alienacion
Aliens

Ambidexter
Amendement
Amercimentz } fo. tercio.
Anesurement
Aide de Roy

&c. &c.

Inalles finnas här 305 olika artiklar, hvaraf den sista är *Vtlagarie.*

Första Artiklen (bl. 3, men "folio p*ri*mo") lyder:

Abiuracion.

Qui terram Abiurauit du*m* sit in strata puplica sit pace Regis : nec debet in aliquo molestari & du*m* sit in eccle*s*ia custodes eius non debe*n*t morari in*fra* ci-miterium nisi necessitas v*e*l euasionis p*e*ri*culum* hoc re-quirat Nec arcen*tur* confugi du*m* sint in eccle*s*ia quin possint h*abe*re vite necessaria & exire libere p*ro* obsceno pondere deponendo. Stat. voc. Artic*u*li Cleri.

Vide de Abiuracion & l*e* fo*ur*me dabiur*e* ou le title de Coroner.

Sista artikeln (fo. Ciiij.):

Vtlagarie.

Si home soit appelle de felonie . . . . . &c. &c. aº vtº E ij & puis e*st* repelle aº xvº par le roy.

Handskriften har blifvit nyligen ombunden.

X.

WILHELMVS CONQUESTOR.

Wilhelmi Bastardi et quorundam aliorum in Anglia Regum res gestæ.

Pappers-handskrift in folio, skrifven *) eller afskrifven i sista århundradets början. Är indelad i 10 kapitel. Begynner:

Cap. 1.

De nuptiis Ducis Wilhelmi Bastardi et Mathildis Flandriæ Comitis Baldvini filiæ.

Rex Angliæ Sanctus Jatvardus filius erat primi hujusce regni monarchæ Adalradi Etgersonii. &c.

Sista kapitlet slutar:

Est vero regio hæc fertilissima ab Anglis post modum semper inhabitata, sitaq: versus orientem et cæciam, qua Momum spectat, nec longius ab ea distans, quam ut 6 diebus perfici potest iter maritimum.

En gammal kopia finnes af detta arbete, hvilket synes vara en afskrift eller öfversättning.

*) Med en annan hand är tillagdt:
a Car. Hagelberg.

XI.

REGIS CANUTI LEGES.

Canuti Regis Anglorum Danorum et Nororum LEGES, nec non EMENDATIONES Wilhelmi R. eiusque Confirmatio Legum Edwardi, sui Antecessoris. Ex Codice membranaceo Bibliothecæ Colbertinæ sub N:o 3860 descriptæ per FRIDERICVM ROSTGAARD. Jam ex apographo Bibliothecæ fossianæ N:o 2576 in 4:to. manu Jonæ Olavi Islandi exscripto.

Under den gamla Latinska texten, ursprungligen skrifven 1112, finnas talrika anmärkningar af Rostgaard.

Pappers-handskrift i folio.

Se härom: *P. Kofod Anchers* Juridiska Skrifter. Kjøb. 1811, Bd. III, s. 60—76, "Om Knud den Stores engelske Love i en Codex i det colbertske Bibliothek"; samt: "Legum Regis Canuti Magni versio antiqua Latina *), cum textu Anglo-Saxonico, cum variis lectionibus atque observationibus *Jan. Laur. Andr. Kolderup Rosenvinge.* Haun. 1826".

*) Den ofvanstående Colbertska.

XII.

ASTRONOMICAL TRACTS.

Pergaments-kodex i stor 8:vo eller liten fol., 99 blad, 30 à 32 rader på sidan. Skrifven år 1281 eller straxt derefter. Innehåller:

1. CANON IN KALENDARIUM VENERABILIS EPISCOPI LINCOLNENSIS. Denna upptager blad 1, r. och begynner:

ID noticiam huius kalendarii habendam sciendum querimus(?). litere alphabeti secundum ordinem in 4 lineis pro aureo numero ponuntur. &c. &c.

Derefter vidtager Kalendarium (bl. 1, v. 1 — 7, r.), och slutar (bl. 7, v. — 8, v.) med "Tabula principalis Gerlandi". Epilogen, hvilken förklarar denna sista, är defekt, emedan ett blad saknas efter bl. 7.

2. (bl. 8, v. — 13, v.) Incipit TRACTATVS COMPOTI MANUALIS MAGISTRI BALDOWINI DE MARDOCHIO Continens. 3. capitula . primum est ad sciendum diem mensis & festa sanctorum. — Begynner:

AD habendum prompte in manu in quo die mensis & festa sanctorum & cuius etatis sit &c. &c.

3. (bl. 13, v. — 14, v.) Explicit compotus manualis. Incipiunt COMPOTES TABULARUM FUNGONIS & BEDE. — Begynner:

Fungonis. 2. tabule subscripte sic formantur, &c. &c.

4.

4. bl. 15, r. — 23, v.) Incipit ALGORISMUS SIUE ARS INTRODUCTORIUS IN NUMERUM. Börjar:

OMnia quecunque a primeua rerum origine processerunt; rationе numerorum formata sunt. &c. &c.

Är indelad uti 12 kapitel, och trycktes i Venedig, år 1523 i 4:to. Författaren finnes icke nämnd; men var troligen densamma, som skrifvit de efterföljande afhandlingarne, nemligen:

5. (bl. 24—40 v.) JOHANNES DE SACRO BOSCO (JOHN OF HOLYWOOD, nu HALIFAX uti Yorkshire). Incipit TRACTATUS DE SPERA Magistri Joh. de Sacro bosco. Begynner:

TRactatum de spera . 4 . capitulis distinguimus. Dicentes primo quid sit spera. Quid eius centrum. Quid axis spere. &c.

De tryckta upplagorna af denna skrift finnas uppräknade hos *Fabricius*, Biblioth. Lat. Med. & infimæ ætatis, ed. *Mansi*. Tom. III, s. 129.

6. (bl. 41—66, v.) JOHANNES DE SACRO BOSCO. explicit spera. Incipit COMPOTUS magistri Johannis de sacro bosco. Begynner:

COmputus est scientia considerans tempora ex solis & lune motibus & eorum adinuicem coequacionibus distincta. &c.

Tryckt, jemte N:o V, Paris, 1550, 8:vo, och Antwerpen, 1566, 8:vo.

Är härstädes defekt; emedan ett blad fattas emellan bl. 63 och 64, samt några blad efter bl. 66.

TAYLOR INST. OXFORD

7. (bl. 67, r. — 71, r.) (JOHANNES DE SACRO BOSCO?) TRACTATUS QUADRANTIS.

Defekt; några blad fattas framför bl. 67. Slutar:

Si autem quadranguli uasis capacitatem vis habere sumatur area fundi vasis secundum arcem superius ductam que area multiplicetur per eius altitudinem. & productam dabit capacitatem. Explicit tractatus quadrantis.

8. (bl. 71, v. — 73, v.) (JOHANNES DE SACRO BOSCO?) TABULÆ SOLIS 4.

9. (Bl. 74, r. — 99) (JOHANNES DE SACRO BOSCO). Incipit ASTROLABIUM MESSEHALIS.

Uti tvenne afdelningar. Begynner:

SCito quod astrolabus est nomen Grecum. cuius interpretacio est acceptacio stellarum eoque accipiatur ex eo ueritas earum rerum quarum sciencia queritur ex locis stellarum, &c.

Skall finnas äfven uti Biblioth. Bodl. Oxford.

Handskriften är ytterst prydlig, med många förkortningar. Initialer, rubriker m. m. finnas anbragte med rödt bläck; de stora begynnelse-bokstäfverna fint målade, med guldprydnader. Texten skiljer sig betydligt ifrån den tryckta.

Boken förvarades troligen fordom i något Danskt kloster; emedan anteckningar angående detta rike träffas i margen vid kalendern och på sista bladet; den äldste från år 1286 och den yngste från 1521. De omtala likväl endast bekanta händelser.

Främst i boken står, med en gammal handstil: "liber fratris Johannis". Öfver allt påträffas väl utförda mathematiska och astronomiska figurer, och äfven talrika anteckningar af en nära samtidig hand.

Bunden i pergament.

XIII.

JOHN WICLIFFE.

Kappers-handskrift i liten 4:to, 135 blad, 38 à 40 rader på sidan. På grund af anteckningen bl. 134, v. (se nedanf. s. 38) och emedan manuskriptet tyckes vara af samma hand, synes man kunna antaga, att den är egenhändigt nedskrifven utaf JOHAN HUSS år 1398. Kapitälerna och rubrikerna (de sednare alltid på Böhmiska) äro utförda i rödt bläck. Innehållet är följande:

1. Tractatus DE INDIUIDUACIONE TEMPORIS & INSTANTIS quem composuit Subtilis vir Magister JOHANNES WYCLEPH.

Utan titel, den ofvanstående finnes vid slutet (blad 33, v.). Afhandlingen är indelad i 12 kapitel, och upptager 33 blad. Första bladet har en innehålls förteckning öfver de förra; t. ex. Capitulum primum supponendo tempus esse declarat quod &c.

Arbetet begynner (bl. 1, v.) sålunda: *)

Intrando detempore . sunt aliquæ ex dictis strictius capienda / primum quod tempus sit degenere accepturum / sicud enim philosophi supponunt tanquam notorium motum esse cum desinit illis probacio apriori / uel notoriori qua concludunt motum esse / sic conuenienter accipit totum genus hominum exmotus cuiuscunque noticia tempus esse / cum tam homines quam bruta . ex in nata solercia noscunt tempus / ut patet ex tam famosa confessione wlgarium quam eciam &c.

*) Förkortningarne i denna handskrift äro så ovanligt många och svåra, att ett och annat fel i läsningen torde måhända hafva insmygt sig.

Denna skrift slutar (s. 33 v.) sålunda:

quod nemini est desperan*dum* dequocu*nque* gr*a*ue pecc*a*to / cu*m* quib*us* ecia*m* dampnat*us* . pot*es*t salua*ri* / & ex 2.do lat*er*e time*ndum* co*n*tinua*r*e pecc*a*tu*m* cu*m* ad-tam*en* pot*es*t co*n*tinua*ri* / q*uod* fiat iremissi*bile* / & p*atet* 3º q*uod* stultu*m* est sine spec*i*ali reuelac*i*one / iudica*r*e dea*li*quo an*te*mort*em* q*uod* pec*c*at i*n* sp*iritu*m sanc*tu*m. sub trahendo abeo or*ac*ionis suff*ra*gia

Explicit tractatus. de i*n*diuiduac*i*one. t*em*-p*or*is & i*n*stant*is* que*m* *com*posuit Subtilis vir M*agister* Joh*annes* Wycleph.

2. Tractatus DE YDEIS [JOHANNIS HUSS].

Utan titel. Upptager bladen 33—52. Utgöres af 5 paragrafer. Begynner:

Entrando (*öfverskrifvit:* tracta*n*do) de ydeis p*ri*mo o*portet* . q*uerere* si sint / Suppo*nendo* q*uam* na*turale* (?) s*it* (?) tale / q*uod* ydea s*equitur* (?) r*ation*em ex*teriorem* et*er*na*m* aput deu*m* 2m qua*m* deus e*st* p*r*oduct*us* rei ad extra Vi*detur* *er*go q*uod* th*ali*a sint pone*n*da q*uia* ip*se* deus i*n*telligit om*n*e i*n*telligi*bile* &c.

Slutet lyder:

Alij a*utem* tanto a*m*pliant ydeas / q*uod* uoca*nt* om*n*e quod e*st* ex*emplar* deo . ad a*li*ud *co*gnosce*ndum* esse ydea*m* indeo / ydea*m* *cogni*c*i*onis re*aliter* *co*gniti / nec e*st* magna vis i*n* tali va*r*iac*i*one signo*rum* / du*m* t*amen* sane *con*cipi*tur* Ego aut*em* elegi m*ihi* mag*is* p*r*obabile q*uod* o*mnis* c*r*eat*ur*a & so*lum* c*r*eat*ur*a h*abet* ydeam p*r*op*ri*am in deo

Explicit tractatus de ydeis / *er*go laus domino.

3. Tractatus DE MATERIA ET FORMA. Magistri JOH. VYCLEPH.

Utan titel (den ofvanstående står vid slutet). Upptager bl. 53—76. Indelad i 8 paragrafer. Begynner:

Cvm materia et forma sint volumina mundi principalia restat de eis / primo tam propter ordinacionem quam genera conueniencium disserendum / et cum materia non sit anobis cognoscibilis nisi per analogiam ad formam j° philosophorum consentio S° ordo naturalis postulat / primo de forma post de materia pertractare &c. &c.

Slutet är:

et in vtroque primorum graduum nullum ens dicit presens / vel aliquam essentiam preter deum.

Explicit tractatus . dematería et forma. Magistri Joh. Vycleph

O wicleff wycleff negednoum ty hlawu zwycless.

4. REPLICACIO DE VNIVERSALIBUS [JOHANNIS HUSS].

Utan titel (den ofvanst. finnes vid slutet). Anträffas bl. 77—86. Börjar:

Presentem agrediendo replicacionis materiam in 3s partes distingo . eam . secundum tria puncta eiusdem replicacionis fundamentalia / quorum prima pars &c.

Slutar sålunda:

quia lycet rex diuiditur in regem viuum et regem mortuum et depictum / et tamen nec rex viuus (mortuus) nec depictus est rex.

Explicit replicacio de vniversalibus/quam si quis bene perspexerit videbit multo me-

liores . *raciones* . *pro* eisdem . *quam* . *contra* eadem / *prime enim* duce*re* pro*cedunt* / alie *vero cum*.....

Denna afhandling är ett gensvar emot vissa satser uti

5. Tractatus DE VERIS *VNIVERSALIBVS Magistri*. *venerabilis* Johannis WYCLEPH.

Utan titel (den ofvan upptagne står vid slutet.) — Fyller bl. 87—134, r.*) Är indelad i 15 kapitel, å hvilka förekommer en innehålls förteckning bl. 87—88, v. — (Libellus de *vniversalibus continet* 15 *capitula* / *primum premittit primo trimembrem* distinc*cionem* de *vniversalibus* &c.)

Afhandlingen börjar (bl. 88, v.):

Capitulum primum

Enpurgando errores de *vniversalibus* & *cet. vniversalia*. *sunt* . 3ª *introductoria* / *premovenda* . & *primo quod* &c.

Slutet lyder (bl. 134, r.):

Sed nimis lo*ngum esset* ista *pertinenter pertractare* / alijs itaque difficultatibus huius *materie* / & alia*rum* hic tacta*rum* expecta*ntibus* alibi suum locum / Pono finem huic *superficiali tractatui* de *vniuersalibus* / ad alios *tractatus* derebus *prime intencionis* / ad qua*rum* noti*ciam* sen*tencia* ista apperit agressurus.

Explicit tractatus . de veris *vniversalibus Magistri* . *venerabilis* Johannis Wycleph Sacretheologie veri & magni *professoris* Anno *domini* Mº .cccº lxxxxviij . *in* die *Sancti* Jeronimi Slawy. *permanus* Hus . de Hussynetz *amen tak boh day.*

*) Bl. 134, v. — 135, v., upptagas af en innehållslista, i alfabetisk ordning, med hänvisningar till de numererade folierna. Derefter följa några oskrifna blad.

Sannolikt äro afhandlingarne N:o 2 och 4, (*"De Ydeis"* och *"Replicatio de Universalibus"*) författade af HUSS. Detta synes troligt deraf, att de äro nedskrifna af samma hand som det öfriga, men utan WICLIFFES namn, samt att uti N:o 4 (ett slags gensvar till vissa delar af N:o 5), ofta förekomma uttryck sådana som *"magister meus reverendus"*, *"magister meus"*, m. m. Denna förmodan styrkes ännu mera af följande samtidiga inskrift utanpå bandets första perm:

M*agis*tri Joha*n*nis hus vnus t*rac*tatus de ydeis . secundus replica*cio* vniu*er*salis eius . de veris vniu*er*salibus

N:o 1, 3 och 5 äro hittills okända skrifter af WICLIFFE. Detta är så mycket vigtigare, som WICLIFFES flesta arbeten tillerkännas honom endast i följd af äldre katalog-skrifvares intyg, eller af ryktet, eller polemiken, eller ock till följd af den omständigheten att de äro införda i samma band med andra afhandlingar, hvars författare han i titeln eller vid slutet uppgifves vara. TODD yttrar härom: "The writer of these pages has already publicly declared his conviction, that we are to this day unable to decide with any certainty what are Wickliffe's genuine works, and what are not"*).

Handskriften är bunden i ett gammalt pergamentsband, med tvenne gamla jernknappar på ryggen. På sista permen finnas afskrifter af dokumenter, utfärdade af den med Huss samtidige Böhmiska konungen *Wenceslaus*.

---

*) An Apology for the Lollard Doctrines, attributed to Wicliffe. Now first printed from a Manuscript in the Library of Trinity College, Dublin. With an Introduction, and Notes by *James H. Todd*, D. D. V. P. R. I. A. 4:o. London (Camden Society), 1842; s. xvii.

XIV.

MEDICAL MISCELLANIES.

Sappers handskrift (utom bl. 4 och 5, hvilka äro på pergament) i liten 4:o; har 108 blad, med i allmänhet 30 rader på sidan. Innehåller mystiska och medicinska recepter, m. m., på vers och prosa, af 2 samtidiga handstilar. Boken har ingen titel och saknar slut, samt är på flera andra ställen defekt; skrifven i sista hälften af 1300:talet. Rubrikerna m. m. äro med rödt bläck.

Börjar sålunda:

1. ffor to makyn Aqua vite*).

Tylle apotte of old reed wyn and doo yere jnne powdir of Canell gyllofre gingefere peletre notemuge ganyngale spykenard masys Quibibis greyn de paryse long pepir blak pepir careeaway turmentille comyn fenell seed smalache percelle sawge mynte ruwe calamynte horehoune of iche olyche myche adrageme more oþir lasse as yu hast whereof. Alle þese powdiris putte hem in to ye wyn and it in to a styllotorie & stylle it wt soft fyir and loke yt þi styllotorye be well cleinyd so yt no fumosyte may gon owte And ordeyne þi fyir of good cole and reseywe þi watir owte of alambyke in to afyoll of glas ¶ þis is clepyd watir of lyf And may ben lykkurud & putte in stede of bawme naturall for he hath alle ye naturis of kynde bawme & alle ye vertuis

*) Jemför med detta recept ett yngre dylikt, tryckt hos *Douce*, Illustrations of Shakspeare, ed. London, 8:vo 1839, ss. 42—44, der man äfven anträffar tvenne andra ännu nyare.

yer of ¶ þese olde philosofiris callid it ye secunde bawme ¶ þis watir is clerer & lyghter þa*n*ne is watir of rosys ffor it wyll fletyn abowy*n* all lycou*r*is For þowgh oyle be powryd abowyn þis watir anoon it sekyth to ye grownde and ȝif *yer* be putte *yer* inne sothy*n* fysch or flesche it may ben kept as longe as ama*n* wylle wyth owtin we*m*me or wt owtyn rotynge For noma*ner* þynge yt is putte *yer* jnne may rotyn ffor þis watir of lyf drawyth owte of ye swetnesse & ye sauo*ur* of alle ma*ner* of spycys & alle ma*ner* of rootys yat ben putte *yer* inne or medelyd *yer* wt or leyde ¶ Jt ȝewt also swetnes to alle ma*ner* of thyngys yat it is medillyd wt ¶ Jt is good also to alle manere of colde sekenessys & namely for þe palsye ¶ And it helpyth for ye quakynge of ye gowte and it lettyth yt aman schall noȝt hory*n* and it makyth aman to semy*n* ȝonglyche ¶ And alle ma*ner* helth it ȝewyth yt tokenyth wt jnne ma*n*nys body and alle myghtis it cownfortyth wha*n*ne yt aman hath *yer* of fastynge ¶ Also it opy*n*ith ma*n*nys lust and he schall ye bettyr hery*n* It cleryth ma*n*nys syght on woundys it fretyth awey deed flesch also it sleth ye festre & ye cancre.

2. Blad 18 sluta dessa recepter med ett dylikt på Latin. Straxt derpå begynner en dikt i 460 verser:

hic incipiunt medicine optime & probate

In fowre parties of ama*n*.
Be gynnyth ye sekenesse yt yei han
In heed in wombe or i*n* ye splene.
Or i*n* bleddyr þese iiij I mene

och slutar bl. 24:

So yt he no*n* oye*r* drynke ay:
Ewene ne morwe ne mydday

3. Derefter följa åter recepter på prosa.

Bl. 25 begynner en annan dikt, af 1025 verser:

ffrawsh*a*m halle

Of erbis xxiiij.
J wyl ye telle by & by
As j fond wrety*n* in abok .
Þt in borwyng j be tok

den slutar bl. 40, verso:

And wyth in anyth & a day
All ye hed werk schal away

Härefter vidtaga botaniska förklaringar och recepter på prosa, hvilka sluta bl. 46 med:

ffor to make vnguentu*m* genaste.

Take ye floures of bjorne & of wodwyse & stampe yam wt may butt*er* & lete þam stande so all a nyght & on ye morwe melte yam in apanne & clense yam thorow aclothe yis oynemen*t* ys good for alle colde goutes and oy*er* cold euelys & for slepynge of handys and of fete &c. explicit liber se*c*undus.

Sedermera förekommer, med en annan, mycket mindre men samtidig handstil:

A good medycyne for ye gowthe

Take iij croppys of wyld tasell stampe hem & drynke hem in good stale hale IX days be thwene wyssonsonday & myssomyr-day & ewys yis eu*er*y ȝer & ye gowte xal neth breke of ye neythyr joynthe num ye houyr. yis ys amedycyne prouyd:

Denna handstil slutar å bl. 52 v., sålunda:

ffor bolnede of wo*m*me*n*is pappis.

Tak eg*ri*monye . & eld . swynes gres & stampe þese to gedre . & make þe*r* of a playst*er* . & ley it on þe pappis & remowue it thryes on ye day sythen anoynte hem w^{t} oyle dolye & it schal closyn & ben all hooll

Nästa blad begynner midt uti en mening, och fortsättes med samma handstil som första delen af skriften. Den fortfar intill slutet af boken, hvars sista nummer slutar (emedan några blad saknas) med:

Polium ys an herbe y^{t} me*n* clepe pol & y*er* ben to spec*is* of hem . ye male hat aqwyt flo*ur* . ye femal ared flo*ur* ye ve*r*tu is ȝef it be sothyn i*n* wyn & drou*n*ky*n* it schal dystroye alle

---

År 1843 skickade författ. en afskrift utaf ofvannämnde tvenne poemer, utdrag af recepterna på prosa, tvenne facsimiles och en förklaring öfver de vigtigaste gamla ord, m. m. till *The Society of Antiquaries* i London. Samfundet införde dem i sina *Transactions* (Archæologia) för 1844, under titel:

Extracts in Prose and Verse from an Old-English Medical Manuscript preserved in the Royal Library at Stockholm.

Några exemplar blefvo afdragna med serskild titel och paginering.

Handskriften är bunden i gammalt läder, på träd. Den har tillhört *Christian Ray* uti Berlin. På första sidan står N:o 28.

XV.

MEDICAL TRACTS.

Papp ers- och pergaments-handskrift i folio. Innehåller:

1. En bearbetning af MACER DE VIRTUTIBUS, på Engelsk prosa.

Utan titel. Utgör 40 blad, af hvilka 7 på pergament; hela bandet för öfrigt på papper. Har 31 à 32 rader på sidan, med alla rubriker, marginal-ord och initialer i rödt bläck. Det Anglo-Sachsiska þ (th) är nästan öfverallt bibehållet. En del af bl. 23 är bortrifven. Skriften häntyder på medlet eller sednare hälften af 1300:talet. Arbetet är indeladt i 3 böcker, eller "Parts". Bok I begynner, utan något slags inledning:

Mogworte or moderwort is clepid arthemesie / for þat she is modir of alle oþer herbes . or firþir þt þe modir of herbes . hauÿþ ȝouyn her name . diana sicutly þe whiche is clepid in greke tonge arthemesis / fonde up first þe vertues of this herbe / and þerfore is þis herbe clepid arthemesia of her fynders name / This herbe is specially medicinal to-women syknesses . ffor water of her decoccion þt is to saÿ water þt she is soden in drunkyn : purgiþ women of her floures & bringeþ hem forþ fro hem . wt þe same watir þatþis mogwort is soden in wassh & bath þe marte: & so shal þu clense women of her floures. / Take þe same herbe rawe stampe it & drinke yt with wyn and so ȝhe wole do þe same Take þis herbe grene as she growiþ

& stampe it and bynde here to þe wombe & she shal delyuere out þe werpling þt is þer in &c. &c.

Sista kapitlet i denna bok handlar om *Wodebynde*, och den andra börjar sålunda:

vjto wykkyd . ffor . Sizte . The seed of þis herbe helpiþ hugely for to defie . Strabȝ affermeþ þt þis herbe is noyous . to þe sizt . boþe in drinke & in sauour & þerfore he comaundeþ for to vse þe seed aloone of þis herbe in medecynes . but I ne woot neuere wheþer he seaide þis of him self or he it had of oþer auctourȝ bokes / / This j wote wel . þat olde men hauyn hugely comendid & praysed þis herbe . ne J . ne have not in mynde þat ever I red eny boke þat accordiþ to strabȝ seying in þis.

☞ ¶ Here endiþ þe first part of Macer book and after seneþ þe secunde part.

SOrell . or souredok is clepid in latin assidula & in greke aiȝon & þus it is clepid as men trowen for her sauour is tart as is vynegre / þis herbe is founde comenly in grauely medes & besides þe wateres many . men etyn fast þis herbe in fer tyme . & þei seyden þt þei havyn founden by experience þt it doþ muchil good & destroyeþ in hem many greuances This is riȝt cold & drye boþe in þe þridde degre &c. &c.

Det sista kapitlet innehåller en afhandling om *Hocke*, och tredje boken begynner (bl. 36):

ixa ff· or bernynges . Seth malwe in pisse & ley her to þe heed so shalt þu destroye þe foule nayl þt wexen in þe heed & eke þe noyous strof þt is clepid in latyn furfur and þis same plastre wole aqueynche þe holy fier & hele bernyng xa de decoccion of malwe wole make

nesshe þe hardnesse of þe matrice & helpe þe causes & sikenesses of þe gutt*is* & of þe mat*r*ice & of þe eres wonderly wol ȝif she be vnderput to hem xj^{a}. This h*er*be exciteþ and prikkyþ lecherye

Thus is ended þe seconde part of Mac*er* book. and now begynneþ þe þrid p*ar*t in þe whiche tretyþ of Spices.

Peper

Now j have tretid & seide a fore þis of a fewe co*mon*e h*er*bes . now aft*er* þis j wole telle of þe spices þat ben knowe almost to alle folkes & þe whiche spices vs of lechecraft hauyþ made knowen & first of he*m* alle wole j telle of þe peper whom þe kechene hauyþ raþ*er* or more mad kende þan to haue medicine / Hit is seid þ^{t} pep*er* is hoot & drye in þe þridde degre of boþe Of pep*er* ben iij man*er*es whit lo*n*ge & blak but for þy þ^{t} þe two be kenned by vs only to leches j wole telle of þe blac peper a fewe v*er*tues þ^{t} j kenne wel . etc.

Blad 40, v. slutar denna tredje och sista bok, med:

Xiiij^{a}. for þe eyen . And trest to me þ*er* is no þing more p*r*ofitable to þe eyȝen þan is þis medecyn [Aloe]. xv^{a}. for laxatif . ȝif þ^{u} wilte solue þe wombe that is costyff take tweye parties of aloe take one parte of dragredium and grinde hem well to gydre and this medecyne ys a noble laxatyff.

Here ys ended þe þridde p*ar*t of þe last of mac*er* book blessid be ihesu . of whom alle goode þing*is* hauyn þe byginnyng and ende Amen.

I brist på tillgång till Macers arbete har förf. ej kunnat afgöra, huruvida denna är en öfversättning eller

blott en fri bearbetning af densamma. Troligtvis det sednare. Detta synes äfven vara uttryckt genom nedanstående yttrande, blad 11, v.:

ffor þe fface.

Þere is no þing betere ffor to drey vp woundes þan is þe iuus þurst oute of þe lelie leuus . medled wt vynegre & soden in honỳ of þe iuus shalbe v parties & of þe vynegre & hony partys Anoþir book seiþ þat of hony & vynegre shulde be iiij partys & of þe iuus þe fifte part / This wole dreye vp / boþe olde woundes & newe & close hem faire

---

Straxt derefter finnes antecknadt med samma hand:

2. Now folowiþ a fewe herbes of whiche macer tretyþ nat of atte leste þey ben nat founden in þe cours of Macer book

Sanicle.

Sanycle hauyþ here name for þi þt she helyþ woundes Vis prima ffor woundes This herbe wole seke boþe bon and wounde & in þe wounde she wole shewyn here al such as þe pacient drank here But J amonest þe þt þu be ware how þu þu drynke þis herbe ffor if she come nat oute at þe wounde . she assendiþ in to þe hed & in to þe brayn & brekeþ, þe skyn of þe brayn þat is clepid pia mater & so she sleþ þe pacient

Den anonyme författaren afhandlar omedelbart härefter: *Pympernolle, Baldemoyne, Beta, Rodewort, Tansey, Laurcole, Liquorice, Notemuge, Mirtus, Safron, Carin, Saxifrage, Benet, Ditayne, Fetherfoy* [feverfew], *Bawme, Mille Morbia, Nepe, Sclarye, Fenygrek, Git, Azara, Valerian,* och slutar med

Lupinus is an herbe þt groweþ abowte þer be in þe felde jt beriþ large & sharp prikkes / Ho so ete þis in potage he shal nat be drunke lyȝtly ffor þe wormes Take þis lupine & wormode & horhowne of eche y liche muche & medle hem wel to gider & þis pocion wole sle wormes in þe bely.

Ambrosiana. wole dryve out of þe body þe bleddir inward also mikel blode as pacient drinkeþ iuus of þis herbe

☞ Thus endith þis tretice . blessid he be þt made heven & erthe . for to dryve out blood þat blediþ inward

Denna "tretice" upptager 5 sidor, hvarefter följa 4 blad ört-förteckningar, samt åtskilliga recepter på Latin och Engelska, af en yngre hand.

Bl. 48—163 innehålla:

3. ANTIDOTARIE NICHOLAIE på Latin, af samma hand som det föregående. Begynner:

Ego nicholaus rogatus a quibusdam in practica studere volentibus . vt eos recto ordine modum dispensandi &c.

På några ställen anträffas recepter skrifna på gammal Engelska, isynnerhet bl. 52—53, der tre sätt att göra "Aqua vite" finnas omständligt beskrifne. Några tillägg förekomma af en yngre hand.

Sist anträffas å bl. 164 – 204:

4. JOH. DAMASCENI NAFRANN AGGREGACIO VEL ANTIDOTARIUM, skrifven af en annan, men lika gammal hand.

Manuskriptet är inhäftadt i gammalt pergament, och har tillhört *Christian Ray* i Berlin.

B.

FRANSYSKA

HANDSKRIFTER.

I.

LIBER SACRAMENTORUM.

INNOMINEDOMINIINCIPIT
LIBERSACRAMENTORUM
DECIRCULOANNIASANCTO
GREGORIOPAPAROMANO
EDITUSQUALITERMISSA
ROMANACELEBRATUR.
&c. &c.

Pergaments-handskrift i stor 4:o, på 237 blad, med 27 à 30 rader på sidan. Är en LIBER SACRAMENTORUM efter St. Gregorii redaktion, eller en LIBER PRECUM; emedan den hufvudsakligen innehåller kyrko-böner, m. m. De stora bokstäfverna äro i uncial-skrift; initialer och rubriker i rödt eller blått. Bl. 25, v. innehåller titeln (se ofvan); bl. 26, r. en inledande rubrik, och bl. 26, v. — 28, r., början af *sacramentum missæ*, alla i uncialer, skrifna med guld, och prydda med utmärkt prakt. Handskriften är äldre än år 855. Detta bevisas af mån-

*) Ehuru denna kodex icke är skrifven på Fransyska, har den blifvit upptagen bland Franska handskrifter, i följd af de vigtiga tillägg rörande Frankrike, hvilka deri anträffas. Beskrifningen är likväl gjord så kort som möjligt.

cykel tabellen, hvilken är uträknad för åren 855—930, af sjelfve handstilen, hvars alla kännetecken hänvisa till 9:de århundradet, af kalenderns helgon-lista, hvilken upptager endast dem, som kyrkan erkänt inom första hälften af 9:de århundradet, samt af en bön (bl. 14, v.),

MEMORIAIMPERATORIS

Suscipe*sancta*trinitas hancoblatione*m*quam*t*ibiofferimus proimperatorenos*t*ro illo&suauenerabili prole &statu regni-francoru*m*. &c.

Emedan Carl den Stores sonson Lothar var den sista af hans efterkommande, som bar kejsartiteln, kan denna bön icke lämpas på någon sednare regent. Han dog år 855.

Handskriften har, från de äldsta tider, tillhört erkebiskoparne eller kathedral-kyrkan uti *Sens* i Frankrike, och innehåller flera anteckningar, rörande stiftet och närmast belägna orter. Emedan handskriften blott på grund af dessa sistnämda blifvit här upptagen, lemna vi inga ritualiska utdrag *), ehuru den, äfven i detta afseende, förtjenar en jemförelse och beskrifning.

Följande anteckningar, hvilka torde inbegripa de vigtigaste härstädes förekommande historiska tillägg,' äro nedskrifne uti 9:de och 10:de århundradet.

---

*) Likväl bör nämnas, att 16:de bladet upptager: HYMNUS ANGELICUS samt CREDO, på både Latin och Grekiska, men *med Romerska bokstäfver*.

Den förra begynner:

Doxa enipsis Gloria inexcel[sis]
theo keypigis dō. &super terrā

Den sednare är noggrant aftryckt uti *Beckmans* förtjenstfulla: Försök till Svensk Psalmhistoria. Stockholm, 1845; häft. I, s. 47—48.

1. — Blad 1, v.

Anno humanation*is* d*omi*ni dccc lxxxvij Indict. v. co*n*secratio Gualterij Archiep*iscop*i . Imi

Anno Incarnationis d*omi*ni dcccc . xxiiij . Indictione. xii . Consecratio Gualterij Archiepiscopi . ii . id . migrat

---

2. — Blad 3, v, och 4, r.

Nomina æcclesiarum Senonum deministerio . . †

Berard*us* Iohannes Eldoerius

Cusei . Villare .

[?O]*rusa . S*anctu*m p*roiectum .

. *ucei a . Villedois .

. *tem orusa . Pacei .

. *monte s*anctimartini .

. *sin gis . S*anctu*m librum .

. *orin gia . Pallei .

[?V]illa cata , Moŷsei .

Villa Noua . Nouiomo .

. *rankias . Sir gengia .

. *ungia . Floringei .

. *ntanas .

Abulas .

. *a mirei a .

. *illi do .

Venenissa .

. *onna .

---

†) Några ord äro här bortskrapade.

*) En och annan bokstaf har, vid bindningen, här blifvit bortskuren.

DeMinisterioElavii.

Sanctus martinus
Na hillei .
Bra denas
Sanctus hispanus .
Dodola tus
Villa teo derici .
Dedenz .
Vo as .
Kŷmrei .
To hirei
Agmandum
Muntoriolu*m*
Konodum .
Adal sei
Mi rei
Krauedonum .
Vin nouu*m*
Villamnoua*m* .
Villa*m* poplinam
Ca*m*paniAcum
Villamanisca
Curte leonis
Pontum
Silbo Na*m*
Sex tam
Gi sei
Villam patricia*m*
Blen Na

DeMinisterio Frederadi
Gronnum
Æcclesiola
Ciril lei
Columberum
Villa noua .
Maceri as .
Cacei a .
Ville Na
Salsc
Bagnent
Spi no li .
Ca*m*pu*m* lai cum
Di moN .
Kaine i .
Olmedum
*Bl. 4, r. *Monte s*anct*i sulpicii .
Nuille i
Eurol a
Maximaco .
Cerserio
Kriciaco
Vernetu*m*
Prisci a co
Vuar hiaco
Dra cei
Poilei
SeNomo
Vinisei
Bod hillei .
Mit gana .
Bo gei

Blangei
BridoN
Buxido
S*anctus* sedronius
Gauni acus
Bassau
Domnu*m* martinu*m*
Ad *sanctum* dyonisium
Ite*rum* domnu*m* martinu*m*
Grande*m* ca*m* pu*m*
Ca*m* pin gol
Tanotra*m*
Senquasia
Septe*m* pilos
Du*m* maz
Curtinacu*m*
Ala cella
Puteum fontis

---

3. — Blad 4, r.

Nomina Epi*scoporum* civitatis senonvm

SANCTVS SAVINIANVS
SANCTVS POTENTIANVS
Leontius .
Seuerinus .
Aucdactus .
Erveclius .
Lunanus .
Simplicius .
SANCTVS VRSICINVS .
Teodo rus .

Siclinus .
SANCTUS AMBROSIVS
SANCTUS AGRITIVS
SANCTUS ERACLIVS
SANCTUS PAVLVS
SANCTUS LEO
Constitutus
SANCTUS ARTHEMIVS
SANCTUS LVPVS
(*Sanctus* Arnatus)*
Mederius
Hildegarius
Auriper tus
Ermentarius
Arnul fus . Landebertus
SANCTUS EM ME
SANCTUS VVLFRÁNVS .
Giricus
SANCTUS EBBO .
(*Sanctus* honobertus)*
(*Sanctus* honulfus)*
Merul fus .
Aut ber tus
Lupus
Wiliarius .
Gotescal cus
Gunber tus
Pætrus
Vuillebald*us*
Ber ra dus

*) Dessa namn äro insatta af en sednare hand.

Ragé ber tus
Magnus
Hieremias
SANCTUS AL DRICVS .
Weni lo .
EGIL
ANSEGISUS
Euiverdus
Gualterius .
Iterum Gualterius
Aldaldus
Guillelmus
GERLANNVS .
Hildemannus
Archenbald*us*
ANSTASIVS .
SEUUINUS
LEOTERICVS . 1000 — 26 juin 1032

---

4. — Bl. 5, v.

I kalendern, vid d. 26 Febr. 892
Obiit gualterius Aurelianor*um* epi*s*co*p*us

Bl. 6, r.

I kalendern, vid d. 1 Mars.
Andegauis depos*itio* *sanct*i albini epi*s*co*p*i 1er Aubin vers 529-v.

Bl. 6, v.

I kalendern, vid d. 2 April.
Consecratio gualterii Archiepi*s*co*p*i Gautier 1 - 887.

Vid d. 15 April.
Obiit HIDELIN DIS .

Gilduin 18 oct. 1032 — 1049

Vid d. 22 April.

Senones depos*itio* s*ancti* leonis epi*scopi* & con*fessoris*

Bl. 7, r.

I kalendern, vid d. 22 Maj.

Senones trans latio s*ancti* romani con*fessoris*

Vid d. 29 Maj.

Treueris s*ancti* maximini epi*scopi*

Vid d. 30 Maj.

Senones dedicat*io* basilicæ omnium s*anctorum*

Vid d. 31 Maj.

N*atalis* S*anctorum* Cantiariorum

Bl. 7, v.

I kalendern, vid d 3 Juni.

Aurelianis Nat*alis* S*ancti* Liphardi pr*esbyteri* & c*on*fessoris .

Vid d. 9 Juni.

Proditio ciuitat*is* senonum patrata aber*nardo*

Vid d. 13 Juni.

Senon*es* Depos*itio* S*ancti* AGRITII Epi*scopi* & confes*soris* . quisepultusfuerit inmonasteriosancti Pætri Ab Ansegiso venerabili Epi*scopo*

Bl. 10, v.

I kalendern. Vid d. 31 December.

SENONES . NATALIS . SANCTI SAUINIANI . & SANCTI POTENTIANI MARTYRUM .

---

5. — Bl. 30, v.

Uti kanten, troligen i sammanhang med de böner, hvilka der förekomma, äro inskrifna de rent Frankiska namnen:

Vgo Rembard*us* .
Erot mund*us* . Mili b . . ls
Gorfrid*us*
Ofrannus m*onachus* peccator
gualteri*us* m*onachus*
Eldesindis
Digbertus
Teo deri cus .
Eldena
Erib*er* tus .
Ragenardus monachus peccator
.*imnus .
.*gb*er*tus .
.*delindis
.*mengardis

---

6. — Bl. 237 (det sista), v.

Ego Rainardus humil*is* abb*as* beati Johannis senone*n*sis debit*am* subiectione*m* & obedientia*m* *sancte* mat*ri* seno-ne*n*si eccl*es*ie & tibi Will*el*me pat*er* tuisq*ue* successorib*us* ore p*ro*mitto ; et manu confirmo . ✠

Ego emelina humil*is* abb*at*issa beatæ mariæ de pomereto . debita*m* subiectione*m* & obedientia*m* *sancte* mat*ri* senonensi eccl*es*ie . & tibi hugo pater . tuisq*ue* successo-rib*us* ore p*ro*mitto . & manu confirmo . ✠

Denna dyrbara handskrift är i allmänhet temmeligen väl bibehållen, ehuru ett blad felas ungefär vid midten. Den är bunden i gammalt läder, på träd.

II.

REDDITUS DOMUS DEI DE VERNONE.

Pergaments-handskrift i 4:o, på 140 blad, från slutet af 1200:talet. Till det mesta på Latin. Innehåller en förteckning öfver alla hospitalets och konventets i Vernon *) inkomster, m. m., prydligt skrifven med Fransysk kansli-stil.

På första bladet står en anteckning, med en handstil ifrån midten af 1400:de århundradet, hvilken börjar sålunda:

Ci sont les terres de lespinoy : qui appartiennent A lostel dieu de *ver*non : & fur*ent* enregistres lan. mil . ccc.xliij . p*ar* lap*ri*euse gilles q*ue* ap*res* la *sent* . remy

La cousture de marehart & du val Belin . xxxiiij acres & xxix perches

Lacousture de castenoy que len appele Labroch*e* . xxvij acres & iij vergies &c.

Slutar med:

Le Courtil deuant laporte . C . xiiij . p*er*ches

Bl. 2 är tomt, och bl. 3, r. begynner sjelfva hufvudskriften, som följer: —

Quicunq*ue* uoluerit scire modum et ordinac*ione*m eo*rum* que in isto libello continentur . legat ea . & videat

*) Uti Normandie, inom det nuvarande departementet *Eure*.

que secuntur . Continet autem iste libellus . seu *con*tinere debet Redditus debitos domui dei de v*er*none . Reddit*us* quos debet domus dei . et t*er*minos ad quos d*ic*ti Redditus debent solui . et multa alia prout in sequentibus apparebit . Et sciendum est q*uo*d sicut ea que statim debent sequi in p*r*incipio huius libelli ponuntur per ordinem . Ita vnu*m*quodq*ue* illorum pote*r*it per ordinem in sequentibus inueniri .. Sequit*ur* et Primo.

.. De termino Pasche .
.. De t*er*mino Ascensionis domini .
.. De termino sancti Johannis bapt*iste* .
.. De termino sancti Remigii .
.. De termino om*n*ium sanct*orum* .
.. De termino sancti Martini Hỳemal*is* .
.. De termino Natal*is* domini .
.. De termino purific*aci*onis beate mar*ie* virginis .
.. De termino Carnicapii .
.. De modiacionibus que deben*tur* domui dei v*er*non*ensi* .
.. De modiacionibus quas debet domus dei .
.. De corueis ad p*r*ata fenanda .
.. De gallinis . non quia galline de quibus est intencio debean*tur* domui dei . sed ut sciatur q*uo*d quiq*ue* debe*n*t gallinas . debent corueas . Intelligend*um* e*st* ap*u*d gamillỳac*um* .
.. De corueis ad p*r*ata adducenda .
.. De Redditibus de spineto . de t*er*mino s*an*cti Remigii.
.. De Redditibus de spineto . de t*er*mino om*n*ium s*anctorum* .
.. De Redditibus de spineto . de t*er*mino natal*is* d*omi*ni .
.. De domibus . De stallis . [et]

.. D e masuris . quas tenet dom*us* dei .

.. D e Redditibus quos debet domus dei .

.. S ciendum est q*uo*d in t*er*mino pasche . & in qui-b*us*d*am* aliis terminis . et locis . maxime in illis in quibus continetur multitudo seu copia p*er*sona*rum* ponunt*ur* Nomina . et cognomina p*er*sona*rum* que debent Reddit*um* . et cum h*is* ponit*ur* su*m*ma Reddit*us* qui debet*ur* . Cum aliquo signo p*re*cedent*i* . &c.

Slutar bl. 6, r. — Å bl. 7 r. vidtager den första anteckningslistan:

Terminus V*er*non*ensi* Pasche.

.A. N atalis barbitonsor . v . s*olidos* .

.B. R icardus helloỳn . ix . s.

.C. R elicta Nicholai alutarii . vj . s. &c. &c.

Bl. 8, v. begynner den andra listan, ställd i sammanhang med den första: —

.. Terminus . V*er*non*ensi* . Pasche .

REdditus domus dei de v*er*none . . P*ri*mo de *ter*mino pasche . & Consequent*er* de aliis t*er*minis per ordinem .

.A. A Atalis barbitonsor . v . s*olidos* . De domo sua & Celario suo sit*is* in burgo v*er*non*ensi* iux*ta* domu*m* Pet*ri* Helloỳn . . It*em* . ij . s*olidos* . ad festu*m* om*n*ium s*anctorum* . de Eod*em* . . It*em* . dimidium caponem . ad Nat*alem* d*omi*ni . de eod*em* . De Excambrio Jacobi de cr*a*ticula pro Essartillis . non est Capit*ale* . d*omi* . . It*em* iiij . s*olidos* . ad festum ad p*redict*um festum o*mnium* s*anctorum* . de masura sua . & orto suo sit*is* in vet*eri* burgo iux*ta* domum Johannis fuỳret que fuit Pet*ri* Iuuenis . de dono Ric*ardi* d*icti* galois . & est Capit*ale* . d*omi* . &c.

Sedan handskriften upptagit de olika afgifterna, m. m. ifrån Vernon, St. Marcel, Chante Rainne, Vernonmel, Bisy, St. Pierre och flera andra ställen, slutar den, bl. 140, r. med:

. . Redditus . . . . Quos debet . . . . Domus dei . .

Equit*ur* de Redditibus ad Natiuitatem domini .

iridario de foresta v*ernonensi* . iii . s*olidos* . pro franchisiis Nemoris . videl*icet* . xii . d*enarios* . pro vonta que fuit Hellonii . I*tem* . xii . d . pro furno n*ost*ro . . Item . xii . d . pro furno n*ost*ro Insule . . Item . v . s . pro frocis . videl*icet* . ii . s. vi. d . p*ro* domo n*ost*ra que fuit Pet*ri* Archiep*iscopi* . . Item . ii . s. vi. d. pro domo amici porc*orum* .

ag*ist*ro Johanni de mellento . ii . cap*italia* . de c*am*po toru*m*ite (?) p*redicto* .

ogero de capella duos capones de cormont

omino Jacobo de montigny . xx . s. ad pur*ifi-cacionem* vt di*citur* p*ri*us .

ag*ist*ro Ric*ardo* pele . vnum q*uarter*ium mutonis ad ascensione*m* d*omi*ni . de domo que fuit Johannis trop cras.

Vid bl. 106, v. finnes en med sjelfva handskriften ungefär samtidig pergamentsremsa, fästad med en gammal knappnål. Den innehåller ett tillägg på Franska, hvilket finnes infördt å sjelfva bladet på Latin.

Denna Handskrift är bunden i gammalt läder, på träd, samt utmärkt väl bibehållen.

III.

LA REGLE SAINCT BENOIST.

Si commence LES STATVS & LA REGLE MONSR SAINT BENOIST translates de latin en fransois : Et confermes par nostre sainct pere le pape contenant Cent chappitres .

Ensuit le propheme

Esleues doncques deuottement vostre penser a entender ladmonicion du bon pere sainct benoist qui enhorte vne chascune de vous en disant : Escoute fille les commendemens de dieu ton maistre encline loreille de ton coeur Et recoips voulentiers ladmonicion de dieu ton pere piteulx Et metz en effaict affin que tu retournes a luy par labeur dobedience du quel tu tes departir par laschete dignobedience : &c.

Bl. 7 r. slutar Inledningen, och vidtager

DEs instrumens de bones Oeuures : Chapitre premier

LEs instrumens de bonnes oeuures sont aymer dieu de tout son coeur de toute son ame&de toute sa vertu: Et son prochin comme soy mesme . joins non tuer non adulterir : ne faire larcin : non conuoytre ne faire faulx tesmoignage honorer toute personne &c.

Efter texten följer *La Table*, hvaraf saknas några blad.

Handskriften är på papper, i liten 12:o. Initialer och rubriker i rödt bläck. Skrifven vid början af 1500:talet. På titelbladet står H. 29; utanpå 48, samt 5. — Gammalt läderband.

IV.

S. GERMAIN-DE-PRES.

Original-dokument, angående stridigheter uppkomna i Abbay-klostret S. GERMAIN-DE-PRES.

Utan titel eller inledning. Pergaments-handskrift i folio, skrifven i långa rader, och daterad d. 14 April 1535. Innehåller 58 blad.

Begynner sålunda:

Le vendredi quatorzeiesme Jour dauril lan mil cinq cens trente cinque auant pasques A Nous francoys errault conseiller du Roy n*ostr*e sire en sa court de parlement Par frere pierre gouscon prieur destoille Vicaire du Reuerendissime cardinal de tournon abbe commendataire de labbaye de sainct germain des prez lez paris ou nom & comme procureur dud*it* Reuerendissime furent presentees les l*ettr*es pattentes du Roy desquelles la teneue ensuit Francoys par la grace de dieu Roy de france A Noz amez et feaulx conseillers maistres Andre guillard maistre des Requestes ordinaire de n*ostr*e hostel et francoys errault *con*seiller en not*re* court de parlement de paris salut et dillection &c.

Slutar:

Ensuit la substance des Rapportz faictz par les maistres Jurez massons charpentiers couureurs voyreurs frodeurs chasubliers et orfeures quj ont faict les visitacions dessudictes Premierent les massons charpentiers et couureurs ont estime les Reparacions neccessaires de leurs estatz . a la somme de huict mil cinq cens quatre . vingtz .

douʒe . liures quinʒe solʒ . tournoys les voireurs ce qui est necessaire pour les Repparacions deleur estat vnʒe cens quatre . vingtʒ . douʒe liures dixneuf solʒ . tournoys les chasublurs et brodeur quatre vingtʒ . quatorʒe . liures . dix solʒ tournoys Quant aux orfeures jlʒ ont rapporte ce quj est deleur mestier . est en bon estat et Reparacion hors mis quelque nombre de pieces quilʒ ont trouue deffaillir en aucuns Relicaires lesquelles pieces deffaillantes nont este . par eulx estimeeʒ . le tout ainsi que pensaplain et par le menu est contenu es Rapportz . desdits maistres jureʒ .

En tesmoing de ce Nous commissaires dessuds auons signe ce present nostre proces verbal et a jcelluy faict apposer les seaulx de noʒ armes faict les an Jours et lieux que dessus

(Egenhändigt) F. Errault.

(Egenhändigt) A. Guillart.

Sigillen äro bortfallne; bandet gammalt, violet-färgadt pergament. Handskriften är rätt vacker, och i mycket godt stånd. Skriften är en prydlig kansli-stil. De citerade "Articles" äro på Latin; allt annat på Fransyska. — På första sidan står ʒ . 15.

V.

ALITOPHILE ET ROMAIN.

BEAUMONT (Pierre Paul). — 1.

Le Triomphe de la Religion Evangelique suivant la Confession d'Ausbourg En Forme de Conferences entre Alitophile & Romain sur les Erreurs les traditions & les supertitions de l'Eglise Romaine . Divisé en deux Parties & chaque Partie en deux volumes La Premiere traittera des Controverses Generales, la seconde des Controverses Generales, la seconde des Controverses Particuliers, avec les Theses & Contretheses des deux Eglises . Dans tout l'ouvrage on exposera sincerement la doctrine de Rome & celle de la confession d'Ausbourg, les deux tirées des livres authantiques & simboliques des deux Partys, Celle de Rome sera refutée & celle d'Ausbourg Confirmée par les Textes exprez & clairs de l'Ecriture saincte, par les temoignages des Peres de l'Eglise Greque & Latine par l'histoire Ecclesiastique & par les Raisons du Bon Sens . Lon y decouvrira plusieurs traits jmportants d'histoire & les plus secrets ressorts de la Politique des Papes des Prelats & des Moynes de l'Eglise Romaine . Composé par ordre & Commendement exprez du tres serenissime & pieux Prince CHARLES XIe Roy de Suede des Goths et des Wandales . Par *P. P. de Beaumont*, Autrefois de l'Eglise Romaine , & professant presentement la Religion Evangelique suivant la Confession d'Ausbourg.

Boken är mycket väl skrifven; på papper, i folio, och består af fyra tjocka band, i pergament, med Carl XI:s namnschiffer. Det utgör tydligen ett författarens *egenhändiga* exemplar, öfverlemnadt åt konungen, samt innehåller en lång dedikation till nämnde monark.

VI.

ULRIQUE ELEONORE.

BEAUMONT (Pierre Paul). — 2.

Eloge Funebre de la Tres Illustre et vertueuse Princesse Ulrique Eleonore Reine de Suede des Goths et des Wandales Née Princesse de Dannemark & de Norwegue &c.

Denna egenhändiga skrift är på papper, i liten folio, och är författad af samma *P. P. de Beaumont*, hvars stora polemiska arbete blifvit ofvanföre omtaladt.

Boken är dedicerad till Carl XI. Bandet är ytterst enkelt.

VII.

LETTRES ET ORDONNANCES.

1. ANGLIE REGES ET REGNUM. Littere Regis et Regnj anglie contente in scrinio magno signato . ccc . vij . in quo scrinio sunt particularia scrinia signata secundum ordinem alphabetj a littera A vsque ad litteram p. inclusiue et in quolꝫ scrinio est vnum Inuentarium litterarum contentarum in eodem scrinio

Littera alienordis Regine anglie de homagio ligio facto regi francie de ducatu acquitanie et comitatu pontinj M . C . iiij^{xx}ix. Scrinio . g . littera — — — iiij

Vidimus sub sigillo officialis parisiensis . de homagio ligio facto per regem anglie regi parisius . Presentibus archiepiscopo et aliis episcopis quinque vel sex . et pluribus alijs M cc lix . Scrinio C . et hoc de ducatu acquitanie littera — — — — — — — — — viij

Littera edouardi regis anglie Continens quod commiserat ad tractando per pace suos fideles / Comitem sabaudie othomem de granson et alios / et rex philippus francie commiserat ludouicum Comitem ebroicensem et Johannem . ducem britanie qui tractauerunt quod omnia odia remitterentur hinc Inde et rex francie redderet regi anglie terras suas quæ per eum regi francie tradite fuerant vel quas rex super eum acquisierat et quod nuncij regis anglie pro ipso vt duce acquitanie et parj francie fidem et homagium simpliciter absque condicione . et alia plura n. Scrinio A littera . . . . . j

Littera qua comes de nicolle/ procurator regis anglie fecit homagium regi sine condicione de ducatu acquitanie et paria francie Anno CCC iij Scrinio C littera . . j

Instrumentum homagij ligij facti per edouardum . primogenitum regis anglie regi karolo &c.

Den sista titeln (under rubriken — Lettres contenues es trois layetes qui furent apportees de bourges) är:

tem trois lettres touch: le mariage de madame katherine de france fille du roy et du Conte de charioloys filz du duc de bourgoingne . Donnees en lan mil cccc xxxviij

Ehuru titeln inskränker denna handskrift endast till England, innehålla rubrikerna flera än ett tusende dokumenter, bref, förklaringar, &c. angående hufvudsakligen det nuvarande Frankrikes städer och landskap, ifrån 13:de intill 15:de århundradet.

Handskriften är på papper, i folio, med långa rader, och har 83 blad. Ett vapen finnes måladt på första sidan. Stilen är ifrån slutet af 1400:talet.

---

2. Sequuntur ARRESTA EXTRACTA DE LIBRO INQVESTARVM COOPERTO PELLE VIRIDI incipientes primo folio Inqueste reddite de deliberatione paris. in parlamento octavo candel : Anno dni Milles : ijc lvj In secundo folio incipientes probate sunt multe nouitates in dorso signate societas Rothomagum Mercator

Inquesta facta super jure regalium quod dominus rex debet habere in ciuitate amciensi vacante sede amciensi

Non est probatum q*uod* dom*in*us rex habuerit regalia in castris et villis e*pisco*pis amicien*sis* Item &c.

Sista utdraget ifrån förut omnämda *gröna boken* är:

Inque*ste* et aprisie expe*dite* et deter*mi*nate in p*ar*lam*ento* penth*ecoste* anno d*omi*ni mill*essimo* octog*esimo* i° f*olio* lxxiij

Cap*itulum* sancti mederici &c.

Denna samling af Inquestæ och domslut, gående ifrån 1256 till 1281, är skrifven på papper, i folio, på 80 blad. Stilen, som är ganska svårläst, är ifrån slutet af 1400:talet.

---

3. INQVESTE och ORDONNANSER, i utdrag, dels på Latin och dels på Fransyska, ifrån 1308 till 1431.

På papper, i folio, 65 blad. Skrifven vid början af 1500:talet.

---

4. ORDONNANSER etc. in extenso, ifrån konung Johans tid, af den 5 Oktober, 1361, m. fl.

Tretton folio pappers-blad. Ifrån början af 1500:talet.

---

5. ORDONNANSER in extenso, ifrån Nov. 1482 — till den 18 Febr. 1498.

Upptager 62 folio pappers-blad. Ifrån början af 1500:talet.

---

6. DOKUMENTER i lagväsendet, ifrån början af 1500:talet.

Alla dessa skrifter äro bundna i en tom, i sednare tider; men N:o 1 hade bordt vara serskildt bunden. Denna sistnämda handskrift skänktes till Svenska kansliet af antiqvarien Joh. Bureus, d. 13 Maj 1628.

VIII.

CHRONIQUE. — LE DUC DORLEANS.

1. Historia om hertigarne a Orleans och Berry, m. fl. Ifrån 1399 tills 1411. Är defekt i början, hvilken lyder sålunda:

¶ Autre deffiance du duc dorleans
Contre ledit Roy Henry

Finablement le duc dorleans portant molestement que ledit henry de lenclastre lauoit appelle menteur et que luy constitue en mendre deyre destat leust prouoque et attayne en (a)vengence deffia de rechief par escript ledit roy henry comme menteur et tresmauuaiz traictre et ses deffiances feist publier enuiron la moictie du moys de nouembre Affin quil feust congneu a tous de comme grant affection et grandeur de couraige Il desiroit enuair et assailir ledit roy henry son ennemy les lettres Inuectiues contenans les choses dessusdictes et plus amples me remembre auoir leu par plusieurs foiz et ay differe se au long je les deuoye cy Inferer et escripre mais pource que selon lamaniere des contencions ciuiles lesdits lettres ne ourent point deffect Ce souffise den auoir briefment parle

Arbetet slutar:

¶ Et apres licence de mal faire a eulx plainement octroyee entre leurs enormes abuz en y auoit vng tresgrant et de tres mauuais exemple ¶ Cest assavoir que se aucun deulx eust conceu hayne contre aucune personne non coulpable . et Il eust este appelle Armaignac ¶ Se Il neust este tue au moins neust Il pas euite les prisons.

du quel les biens estoient au premier deulx qui les pouoit rauir et emporter franchement et sans auctorite quelconque ¶ Pour les quelles rapines et Iniquitez intolerables moult de notables hommes riches et puissans en biens temporelz cheurent en tresgrant mendicite

2. Krönika öfver Frankrikes öden; börjar, ifrån Trojanska kriget och fortsättes intill Ludvig XI.

Författarens företal lyder sålunda:

Cest chose profitable . et qui aux roys et princes de france doit estre moult delectable . de sauoir et congnoistre les haulx et vertueux faiz de leurs tresnobles predecesseurs . Affin que ce soit a Iceulx Roys mirouer et exemple de bien viure et de ensuir a leur pouoir leurs diz predecesseurs . Lesquelz par leurs honnourables et louables euures sont aucunement veuz viure apres leur mort mesmement enuers leurs successeurs . Et pource quil ne leur est pas possible dauoir deuers eulx les histoires qui par diuers historiens ont este de ce faictes pour leur grandeur et prolixite . ne de les pouoir veoir et bien entendre . obstans la briefte et fragilite de ceste vie humaine . et les grans affaires en quoy Ilz sont souuentesfois occupez pour le bien de la chose publique . A laide dieu a la gloire du quel . toutes choses doiuent estre faictes . Comme dit lapostre en son epistre adrecant aux corinthiens ou xije chapitre . Sur quoy la glose dit . A la gloire de dieu . cestassauoir . Aussi a la a la recommendacion desdiz roys et princes qui de ce monde sont passez . et a linstruction des viuans sera cy faicte abbreuiation et translation de latin en francois des croniques et histoires de france a commancer depuis la destruction de la tresnoble cite de troye jadis fondee en frige en la

partie de aise qui est la principalle du monde et a finir au temps du Roy loys xj^e^ de ce nom a *present* regnant que n*ostre seigneur* par sa grace vueille prosperer en ses affaires . Aussi en ceste p*resente* abbreuiation et translation seront mises et recitees aucunes Incidences des temps et autres choses vtiles et profitables et dignes de memoire. Et saucun par presumption vouloit contredire aux anciens historiens . saincts docteurs et auteurs tresrenom*m*ez cy allegue3 et veritablement recite3 . garde soy bien quil ne le face pas sans raison Inco*n*uincible Affin quil ne soit veu voluntairem*en*t reprendre ou arguer ce quil ne peut raisonnablement contredire ou Impugner . En pour suiua*n*t leuure . sensuit premerement par forme de exclamation brieue louenge du sceptre royal de france &c.

Sista kapitlet:

De ces deux victoires dessud*its* tant a dieppe co*m*e en allemaigne que mond*it seigneur* loys lors daulphin de viennois et a p*resen*t roy de france eut en laage de xx. ans ou enuers Il rendit graces a dieu . disant Icelles estre venues de la vertu diuine . et no*n* pas de soy en remembrant lauctorite du sainct prophete royal dauid qui dit . Non nobis d*omi*ne non nobis sed no*mini* tuo da gloriam.

Dessa tvenne manuskripter äro på papper, i folio, skrifna af samma hand och bundna i samma band, af pergament. Skriften, i långa rader, härleder sig från slutet af 1400:talet. Initialer m. m. äro utförda i blått eller rödt bläck. Flera handskrifna anmärkningar anträffas i kanten, hvilka synas vara af presidenten *Fauchets* hand. Utanpå bandet finnes signaturerna 74, 73 (370). På första bladet står K. 46.

IX.

DIFFERANCES DE MONNOYES.

Censuit plusieurs DIFFERANCES DE MONNOYES DOR ET DARGENT faictez es monnoyes du roy *nostre seigneur* Et ausi plus*ieurs* autres Villes qui censuuie*nt* sur le fait de change. P*rimo*

Tjock pappers-handskrift, i liten 4:o, skrifven vid medlet eller slutet utaf 1400:talet.

Innehåller mynt-fots beräkningar, vexel-reglor, föreskrifter för bearbetning af de ädlare metallerna, förklaringar öfver olika myntsorter och myntningar, uti serskildta Franska städer och landskap, samt å utländska orter &c. — Gammalt läderband, på träd.

Begynner:

c eaulx doubx amis Je te denome / q*uen*t vun marc a par viii foys vne o*nce* . Et en ch*ac*une Once / a xiiij d*eniers* Et en ch*ac*un d*enier* a xxiiij grins Et en ch*ac*un grin a xxiiij Carobez Et en ch*ac*une Carobe / a xxiiij . milles Et en ch*ac*une mille / a xxiiij millones

&c. &c.

Slutar:

Florins dalemaigne qui ont la croix Comme la pomme du monde sont a XIX carat

Explixit.

X.

LA CHAMBRE DES COMPTES.

ORDONNANCES rörande Frankrikes finanser, m. m. under Carl VII.

Pergaments-handskrift i folio, långa rader, prydlig skrift, ifrån år 1500, eller straxt derefter. Främst förekommer ett kalendarium. Derefter:

Les festes mobiles de la chambre des comptes qui ne sont ou kalendrier.

Sedan åtskilliga arithmetiska och kronologiska uträkningar, Prouincie Regnj, &c. — Vidare:

Il ya ou quartier dan iiij^{xx} xj Jours et vng quart de jour et montent les gaiges dun homme darmes a cheual xij d par jour font iiij l xj s parte Apie viij d parte par jour sont lx s . viij d . vng archer vj d font xlv s vj d estrelins pour ledit quartier dan

Le regard pour hommes darmes pour vng quartier dan monte xliiij s v d parte esterlins qui est par jour v d ob: parte esterlins Et ne prennent point gens apie de regard

Le duc prent xiij s iiij d esterlins de gaiges par jour Et quant Ilz ont gaiges par jour par maniere destat ou quilz ont bouche a court pour eulx et pour leurs bestes Ilz nont point de regard &c.

Flera dylika anteckningar följa: samt derefter en ordonnance af Carl VII, dat. Saulmur, den 25 Sept.

1443; en annan dat. Saulmur den 25 Nov. 1443; en annan dat. Nancy en lorraine, den 10 Febr. 1444; en annan dat. Bourges, den 26 Nov., 1447; en annan dat. Bouchat, den 30 Jan., 1455; en annan dat. Roches, den 21 April, 1460.

Efter dessa förekommer:

La maniere de leuer le tiers et danger — samt: — Autre forme en normandie.

De öfriga bladen äro toma. — Gammalt läder band. På inre sidan af permen läses:

hic liber est magistri nicolay Seguier notarij et secretarij domini nostri regis . &c.

På motsatta bladet står: J. 34. På sista bladet läses:*)

Soit memoire que le samedj dix e jour juillet mil cinq cens et sept enuiron sept heures du soir Par Noble homme dreux raguier escuier seigneur de thionuille Preuost des marchans . Et sire jehan le lieure maistres pierre paulmier Nicole seguier et sire hugues de neufuille escheuins de la ville de paris . fut assize la derreniere Pierre de la Sixme et derreniere arche du pont nostre dame (a paris) Et a ce faire estoit present grant quantite du peuple de ladit ville Par le quel pour la joye du paracheuement de si grant et magnifique euure fut Crye . Noe . et grant joye demence auecques trompettes et clerons qui sonnerent par longue espace de temps.

*) Denna anteckning, skrifven, såsom det tyckes, af bokens ägare *Nicole Seguier*, tjenar till kompletterandet af M. *Le Roux de Lincys* "Recherches Historiques sur la chute et la reconstruction du Pont Notre-Dame a Paris (1499—1510). Se; Bibliotheque de l'école des Chartes, Tom. X, Paris 1845, 46, ss. 32—51.

XI.

STILUS PARLAMENTI CURIE.

Pappers-kodex i folio; på 60 blad, skrifven öfver hela sidan. Första bokstafven är i rödt och blått. Begynner: *)

Quoniam hominum labilis est memoria Et secunda ratio quia de stilo curie francie pauca reperiuntur Et tercia quia dictus stilus quandoquam diuersificatus fuit . Jdeo pauca de ipso in hoc libro In scriptis compilaui et cum maxima diuersificacione expertorum vere In curia et diuersificatorum Et maximo labore ad me cum subtili cauthela applicaui et Ipsa In exempla tradam vt sic non opporteat si aliquid Indubium reuocetur . nisi recurrere ad registrum Curie

De modo et gestu quem debet habere aduocatus curie parlamentj } nota

Habeas Aduocate modum et gestum maturum cum vultu leto moderate Sis humilis curialis secundum statum tuum retenta amenitate status tui &c.

Sista rubriken är:

de paria francie et de causis parium.

Arbetet slutar bl. 56, v.: —

*) Följande ord finnas skrifna, med en något yngre hand, öfverst på sidan: —

Guillel. de Brolio Stilus Curiæ parlamentj

Om detta skall tillkännagifva ägaren eller författaren till boken, veta vi icke.

exceptionibus reiectis non potest declinare forum nisi in casu qui sequitur Vbi aliquis facit aliquem adiornari super securitate sibi p*re*standa ad parlamentum / et tunc Ip*se* impetret se remitti ad curi*am* domini sui / et dominus eci*am* super hoc re*m*issio*n*em sibi fieri fiet

Sed tamen jnterim curia p*ro*uidebit quia faciet eum sibi p*ro*testare vsq*ue* alter venerit ad curiam domini sui et super hoc p*re*figet diem jta dictum fuit pro domino de Sellis Con*venti* Abb*at*em sancti audomari jn bosco jn parlamento Annj xxviij.

Rotestacio autem Assecuramenti ligat et artat potestate*m* ad non ledendum alterum / artat eciam consanguineos nisi c*um* no*n* t*amen* affines puta maritos consanguineo*rum* dum sit publicum etc.

Explicit stil*us* parlamenti curie per manum p Rplzrbndlz.

Boken är till största delen på Latin; stundom på fransyska. De sista trenne bladen innehålla anteckningar öfver samma ämne, af en något nyare hand. Handskriftens ålder synes vara ifrån medlet eller slutet af 1400:talet. Bandet är gammalt, grönt läder.

XII.

LEMPEREUR CHARLES V.

Ce Volume contient les traictez de madril et de cambray faictz entre lempereur Charles cinqme et le roy francoys premier auecques aucuns articles pour les deffences dudit sr roy contre lesdits traictez par I II III

Aussi y a aultres articles declaratifz des droitz que ledit sr roy a sur aucunes terres venues de la maison de Bourgoigne occupees par ledit Empereur. Par IIII

Aussi y est larbre et deduction de la lignee de laquelle est descendue la royne dangleterre apresent mariee au roy philippe filz dudit empereur et des droitz quelle peult auoir oudit royaume dangleterre. Par V.

Ofvanstående titel finnes utanpå första permen. Skriften är af tvenne samtidiga handstilar. På första bladet står C. 44.

Pappers-handskrift, i folio, från början af 1500:talet. Pergaments-band.

XIII.

PARIS. — ORDONNANCES.

1. PARIS. — Dess topografi.

Sjutton stycken egenhändiga berättelser ifrån kommissarierna i staden Paris, med uppgift på alla gator i hvarje qvarter, samt hvilke "*sergenter*" der voro anstälde. Hvarje rapport med kommissariens underskrift. — Papper, i folio; skrifna vid början af 1500:talet.

---

2. PARIS. — Dess polis, m. m.

Sju ordonnancer, parlaments-beslut, domslut, m. m. angående polis-författningen för staden Paris. Papper, i folio, skrifna vid början af 1500:talet.

---

3. ORDONNANCES FAICTES PAR LE ROY . TOUCHANT LES LEGIONS DE GENS DE PIED.

Gifven den 24 Juli 1534. Har konungens ("*Francoys*") egenhändiga underskrift, och är kontrasignerad af Breton. På papper, i folio.

---

4. DECLARATIONS, &c. Enskildta handlingar, ifrån 1520 till 1530:talet. Papper, i folio.

Alla dessa fyra äro sammanbundna i ett band.

XIV.

LA PRINCESSE DES VRSINS.

Lettres de madame la princesse des Vrsins a madame la maréchale de Noailles.

Första brefvet är dateradt: De Rôme ce 20 Aoust 1698, och det sista: A Madrid le 6 Avril 1714.

Vacker pappers-handskrift i folio, 473 sidor. Papp-band.

XV.

LA PRINCESSE DES VRSINS.

Lettres de madame la princesse des Vrsins a madame de Maintenon, pendant les années 1706, 1707, 1708 et 1709.

På papper, i 4:o.

XVI.

CEREMONIAL FRANCOIS.

Reception des Ministres que le Pape envoie en france &c. &c.

Slut-dokumentet i denna tom är: —

Audience de MSr à l'Ambassadr de Maroc [16 . Feb. 1699].

Pappers-handskrift, i folio. Franskt band.

XVII.

DU CONSEIL DU ROY.

DU CONSEIL DU ROY Des personnes desquelles les Roys ont composé leur conseil et quj ont en Seance, entrée & voix en jceluy.

Tjock pappers-handskrift i folio, skrifven omkring år 1700. Gammalt fransyskt band.

XVIII.

CHAMBERY ET SES FETES.

Les Noeuds de l'Amour.

DESSEIN DE L'APPAREIL dressé par les soins du Senat, de la Chambre des Comptes, et des Consuls de la Ville de Chambery, A l'Entrée de leurs AA . RR . dans la méme Ville à l'Occasion de leur Mariage : Par le R . P . G . F . M . D . L . C . D . J . 1663.

Temmeligen tjock pappers-handskrift, i folio, hvilken innehåller beskrifningar, tal, lyckönskningar, m. m. på prosa och vers. Skrifven vid slutet af 1600:talet. Gammalt franskt band. Har tillhört *C. G. Tessins* samling.

XIX.

LA CHAMBRE AUX DENIERS.

Etat et menu *general* de la depence ordinaire de la chambre aux deniers du roy. Année 1707.

Begynner:

Etat des Personnes qui doiuent et ont droit de manger aux tables du roy durant l'année 1707.

Slutar:

Fait et arresté le premier janvier 1707. Signé Henry Jule de Bourbon et plus bas par Monseigneur Lombard.

Pappers-handskrift i 8:o. Har tillhört *C. G. Tessins* samling. Franskt band.

XX.

RECETTES ET DEPENSES DU ROY.

Explications des recettes et depenses du roy de france, des années 1688, 1712, 1717, 1722, 1734 & 1739, contenües dans les deux Cartes de Cabinet, avec le montant des Recettes et Depenses de l'année 1740. Fait et arresté à Paris le 1er fevrier 1741.

Pappers-handskrift, i 4:o. Franskt band.

XXI.

LE MARQUIS DE LA CHASTRE.

MEMOIRES de feu M. le Marquis de la Chastre.

Begynner:

Il est bien difficille de paroistre prudent lors que la fortune est contraire; comme la plus part des hommes ne s'attachent qu'aux apparences des choses, le Succes seul régle leurs Jugemens, et jamais un dessein ne leur semble bien formé ny bien suiuy, quand l'issuë n'en est pas fauorable.

se trouve dans la collection M. de Pou. joulat.

Dans les Malheurs qui me sont arriués depuis un an, J'ay reçeu cet accroisement de douleur de voir plusieurs de mes jntimes Amis me blasmer en me plaignant, et sans examiner dauantage mes actions m'accuser d'auoir par mon peu de conduitte esté l'auteur de mes disgraces.

Slutar:

Luy au contraire qui uoyoit que cette conduite de Madame Cheureuse persuadoit mieux à la Reyne qu'elle auoit dessein de la gouuerner que tout ce qu'il auoit employé jusques là pour le luy faire croire, laissa agir son caprice qui seul la perdit dans l'Esprit de la Reyne.

Temmeligen tjock pappers-handskrift, i folio. Inuti står: xxxv, 196. — Gammalt franskt band. Har tillhört *C. G. Tessins* samling.

XXII.

PLAN DE L'EGISLATION CRIMINELLE.

Rappers-handskrift, en tjock tom i 4:to, under titeln:

PLAN DE LÉGISLATION CRIMINELLE
PAR L . D . N . S . C .

Detta, författarens egenhändigt skrifna exemplar, har varit öfverlemnadt af honom till Konung Gustaf III; hvilket synes af följande anmärkning:

"Ce mémoire a eté envoyé avant le 1er juillet 1780, a la société economique de Bern en Suisse, qui devoit porter son jugement avant la fin de l'année, et que n'a pas encore adjugé le prix .

"Comme l'auteur recherche bien moindre le prix que le suffrage de sa Majesté il prend la liberte de lui faire parvenir un ouvrage dicté par le sentiment, il la suplie de s'enfaire faire la lecture, et il desire avec la plus grande ardeur d'obtenir son aplaudissement, comme il a eté assez heureux pour obtenir celui d'un grand Roy, qui a daigné de lui donner dans les termes les plus fleteurs et les plus honorables.

Arbetet utgör 2:ne afdelningar. — Bandet är nytt.

XXIII.

COSTUMAS D'AGEN.

Pergaments-handskrift i 4:to, på 53 blad, skrifna i spalt, med 22 rader på sidan. Begynnelse-bokstäfverna och rubrikerna äro i rödt bläck. Innehåller staden *Agens* i Guienne gamla *Stadsrätt*, författad på Guienne-Provençalska. Synes varit nedskrifven i första hälften af 1200-talet.

Bl. 1 har tillhört ett annat lika gammalt exemplar af samma stads-rätt. Innehållet af dess första sida återfinnes bl. 27, r. med högst få och obetydliga skiljaktigheter i rättskrifningen *). Deremot, har sidan 2 sednare anteckningar, deribland ett distichon på Provençalska:

Qui a Agen bol pasce
Tres cops cal que torna nasce;

en penn-ritning "Banniere dAgen", namnet "Beaztigne loube lan mil v^{c} xxxxiij et v^{e} de cetember", samt följande qvicka latinska vers:

Quam lusit bene nugamen qui vertit Agennum
Cum præter nugas vrbs nihil ista ferat.
Si tibi non credunt, juli, facio ecce periclum
Nam me nugari sola vel ora fecit

Bl. 2, r. begynner sjelfva lagen, med en så beskaffad Innehålls förteckning: —

*) En dubbel-text förekommer äfven på ett annat ställe. Bl. 49, v. är nemligen öfverkorsadt, och dess innehåll återfinnes bl. 50, r., med blott en och annan bokstafs förändring. Troligtvis har detta inträffat genom någon dubbelskrifning af misstag.

. lo . 1 . capitol

Eoprumer capitol contengutz elprologue parla cum locosselh dagen o . xii . pros homes de bona fama delameissa ciutat si coselh noi auia deu estre creutz sobre lascostumas dagen .

. ij . capitol .

Losegons capitol parla cum losenher deu iurar ecum home dagen deuon iurar alui .

. iij . c .

Loters capitol parla en qual manera home dagen deuo far ost alsenhor .

. iiij . c .

Locart capitol parla cum home dagen dero alsenhor losali . elas punheras . elmesurage . delblat .

. v . c .

Loquintz capitol parla delacostuma delsali quals es .

&c. &c.

Slutar bl. 4, r. med 38:de kapitlet; men hela lagen består af 44, några på flera § § . Kapitlet 38 är indeladt uti XI mindre kapitel .

Å bl. 4, v., vidtaga de gamla "*Costumas*", sålunda:

En nomine patris & filij & spiritus sancti . Amen .

[c] onoguda emanifesta causa (sia)* atotz los presens eals aueindors que lascostumas elas franquessas dagen de(la)ciutat edels bores ancianament approbadas son (e)scriotas

*) De ord eller bokstäfver, hvilka stå inom parenthes ( ), äro tillagda af en något sednare hand.

en aquest libre esi sobre lacostumas delameissa ciotat semouia contrast entrel senhor els ciutadas . o entrels ciotadas els bailes delsenhor losenher nedeu creire . xii . pros homes del cosselh delmeis loc . osi cosselh noi auia deu ne creire . xii . pros homes delmeis loc que sio debona renomuada . sobre lor sagrament . que aisso que ilh an que sia costuma . losenher odeu creire . eautreiar odeu etener per ferm persi epertotz los sens . pertostems .

. ij . c .

Cant losenher ue nelament enlaterra deu iurar prumerament cum senher que el erbos senher ellals sera alcosselh dagen eatotz ecadan los habitans eahabitadors dagen . egardara senes tot enfranhement . lors fors . elors costumas . elors franquessas . e lors (e)stabblimens elors razos . elors drechuras . cum bos senher . elos gardara (detota forsade) si meis edautrui dins edeforas . eper totz locs asson leial poder abona fe . eaqui meis fagh lodigh sagrament . locosselhs etota launiuersitat deladicha ciutat eliborses dagen deuo iurar alsenhor que ilh loseran bo . efiels . eleials . egardaran sauita e sos membres . esa senhoria . esas drechuras alor leial poder abona fe salb lor costumas . elor franquessas elors estabblimens esi losenher uol far senesqualc en agenes aquel senescalc deu iurar prumerament alcosselh . per lor epertota launiuersitat delameissa ciutat . edels bores den iuro elcosselhs dagen deu . iurar apres alsenescalc per lor epertota la uniuersitat . del meis loc ela forma delsagrament es aitals cum es dighs desobre delsagrament delsenhor . esi losenesqualc uol metre baile aagen aquel bailes deu iurar alcosselh per lor epertota launiuersitat . dagen . elcosselh ni li home dagen abaile no deuo far semblant sagrament ni autre per razo de senhoria .

Sista (44:de) kapitlets sista § slutar (bl. 52. v.) . . . . . tals don locors elauers elas cauȝas daquel q*ui* seria apelatȝ de gues estre en cors alsenhor segon los en corremens quel senher deu auer p*er* los fors faghs don p*ar*la desobre el capitol q*ui* comensa enaissi . Si negus hom ofe*m*na metra foc . et cetera .

Det öfriga af boken är uppfyldt med anteckningar utaf någon dess fordna ägare, vid slutet af 1500:talet, rörande Agen, ifrån 1287 tills 1576. En sådan af högt värde för språk-jemförelsen anträffas här, nemligen, konsulernas (högsta rådets) i Agen ed till konungen, författad på Agenska folk-språket. Detta språk-monument, ifrån slutet af 16:de år-hundradet, hvarmed kan jemföras samma dialekt och samma ämne behandlade i ofvanstående *capitulo* ii, är följande:

Serment des Consulz dAgen

Vos iuratz que vos seretz bos et fizels et leyalz al rey de franssa me*n* senhor el gardaretz sa vita et sos membres et sa senhoria e sas drechuras a vostre leyal poder a bona fê . E mays que gardaretz los fors et las costumas elas franquesas els establimens de la ciutat so es assaber los establimens corregiz et co*n*fermatz per nos et al dels pro homes d Agen Emays que gardaretz totz los habitans d Agen petis et Meianses e grans detort etdeforssa de vos meilhs e daultruy a vostre leyal poder a bona fe E drech faretz al paut coma al gran e al paubre coma al ric aytan be a la 1 coma a lautre segon los fors e las coustumas els establimentz dela vila dAgen.

Handskriften är bunden i pergament.

XXIV.

AMIENS. — ORDONNANCES.

CHE EST LE CHARTRE *QUE* LIROIS PHELIPES DONNA A LE VILLE DAMIENS .

En nomine p*at*ris et filii et spiritus sancti amen Jou phelippes rois de franche par le grace de dieu fais sauoir a tous chiaus qui cheste chartre v*er*ront pourche que n*ost*re ami et nostre feel chitoien damiens nous ont serui feelment pour lamistie daus et pour leur requeste . nous leur auons otroie conmugne a teles coustumes les queles il ont iurees a tenir et a garder &c. &c.

Slutet lyder:

Cheste chartre du roi phelippe fu donnee et aperonne renouuelee en lan de lincarnacion n*ost*re seigneur mil et . ij^{c} et . ix . el tresime an de son regne . Cheste chartre fu confremee et renouuelee du roy loeys a haidin en son castel en lan de lincarnacion n*ost*re seigneur . mil . ij^{c} et . xv . et tierch an de sen regne estans en son palais. ches barons qui sont chi n*om*me$\overline{z}$ present . nul senescal nauoit en franche . Li signes Robert le bouteillier Li signes berthelmieu le chamberlens Li signes Mathieu le connestable . tout che fu par le main Garin vesq*ue* de saint li$\overline{z}$

Denna "charta" för staden Amiens, i Picardie, upptager 13½ sidor, 26 långa rader på hvar. Rubrikerna äro i rödt bläck; initialerna i rödt och blått.

L'USAGE DE LE CHITE DAMIENS

Chertaine cose est *que* qui conq*ues* soit de le *con*mugne de le chite damiens on ne puet prendre ne retenir son cors ne despoullier p*ur* amendes de den*iers* ia soit chou q*ue* che soit de le haute amende . Se chou nest dasseurement en framt ou de laide oeuure . ains sera banis de le chite et de le banlieue iusq*ues* atant q*ue* il ara paie et fait gre

Sista lagbudet (§ 42) är följande:

de no*m*bre de porter en mariage .

Qui conques marit se fille ou sen plus prochain hoir et en porte vn nombre de deniers par condicion qui doiuent estre mis en h*er*itage aueuc les hoirs de chelui ou de chele qui les porte . Et se il auient cose que vne des p*ar*ties muire et si naient nul hoir . li hiretages qui de ches deniers seroit acates par condicion escharroit a chelui qui les aroit portes ou a sen coste . ne ni aroit riens lautre partie ne ne partiroit as deniers Ja fust che cose con neust mie encore des deniers a cate hiretage

Upptager 27 sidor, med samma handstil, m. m., som näst föregående.

LES VSAGES AU PREUOST DAMIENS

Sil auient q*ue* vns homs se claime dun autre qui soit de *con*mugne de catel . Sil le fait adiourner deuant le preuost . Se chil de qui on se claime dist par deuant le iustice que il li fera sen gre il sen part sans amende . et se il ne li fait sen gre seur iour et chil aqui on doit

le debte vient arriere plaintis . li deterres est a . iiii . d*eniers* . damende lendemain auent le preuost . et au tierch iour a xxviii . d . damende enuers le iustice . lamende ne puet plus monter .

&c. &c.

Sedan egendoms-handlingen inom ätten *de Croy*, af år 1249 blifvit omnämd, sluta dessa *Usages* sålunda:

du mariage hors de ville.

Il est establi par le Maieur et les esq*ue*uins q*ue* se vns hons marit se fille hors de le ville et il li donne . d . a son mariage il conuient q*ue* il a cuite des . d . en vers le ville . xij . d . de le liure

På 14¼ sida, derefter är en sida tom. Dessa trenne dokumenter äro skrifna med samma handstil, såsom ett för sig fortgående helt. Derefter följer, med en annan hand och på ett annat slags pergament:

Chest L'ORDENANCHE DES PLAIS DE LE VILE DAMIENZ tenus par le maieur et esqueuins . le quelle ordenanche fu faite par sire Galeran de vaulz adonc baillіu damienz ache appeles les dis maieurs & esqueuins et aut*re*s pliusi*eur*s sages du pais Ache aŷaules & connissans & en en terinnant le mandemt du Roy nost*re* seur ce au dit baill*ie* enuoŷe.

Ds *ri*mes est ordene p*ar* les dess*us* nom*m*es que li dit maire & esqueuins et leur sussesseurs aront vne closque en leur maison desclosquiers ou ailleurs en lieu conuenable le quele on so*n*nera p*ar* vn*e* longue espasse de temps co*n*uenable soit deuant dingner ou ap*re*s . . ou en aucune des . ij . heures toutes fois quil plaira a dis maieur & esqueuins . . de dens le quel son de le d*i*te closque les

parties qui aront jour lun contre lautre seront tenues de aulz presenter par deuant les dis maieur & esqueuins ou par deuant leur establie ad ce faire

&c. &c.

Den 16:de och sista § lyder sålunda:

Item li clerc des dis maieur & esqueuins sermente & ordene aoir & examiner tesmoins & parties seur leur fais seront prest en le maison des cloquiers ou ailleurs en vn chertain liu toute jour & present . ij . esqueuins li quel . ij . esqueuin aront chascun tesmoines oir . iiij deniers & li clerc . viij . Et seront escript apres le deposition des tesmoins les noms des esqueuins par les quels il seront ouy Et iordenera li maires des esqueuins qui seront aches tesmoins ouir par quoy il ni ait desparte Et seront tenu li aduocat & procureur de jurer atenir & warder les ordenanches dessus dites Et sont ches cessus ordenees ou rappel des dis maieur et esqueuins . . explisit .

chestfait

Upptager 4 blad. Derefter förekommer, med prydlig Göthisk stil:

REGIS PHILIPPI IV STATUTUM.

Utan titel. Begynner:

Datum per copiam

Nos philippus dei gratia francorum rex. Pro reformatione regni nostri quod retroactis temporibus grauatum extitit aduersitatibus temporum & guerrarum & pluribus alijs controuersijs euentibus &c.

Sista (55:te) § slutar:

Requirentes prelatos barones & alios fideles & subditos nostros quatinus eas vel ea faciant a subditis suis teneri

& firmiter obseruari in terris & iurisdictionibus suis modo quo iniungimus & nos nostris . In cuius rei testimonium presentibus statutis siue constitutionibus nostrum fecimus apponi sigillum . Actum parisius die lune post mediam quadragesimam . Anno domini . Millesimo trecentesimo secundo

Upptager 8 blad. På sista bladet finnes inskrifven, med annan handstil, en förteckning på innehållet uti hvarje § af föregående statutum.

Derefter förekommer, med ännu annan handstil:

ORDONNANCES DU ROI LOYS X. (1315).

Utan titel. Begynner:

Loys par le grace de dieu roys de franche & de nauarre . Nous faisons sauoir atous presens & a venir que nous qui desirons & desirer deuons le pais & latranquillite de nos loiaus sougies . & nous esioissons en ẏ chelez querons volontiers & touz jours volons querre voies & manieres par les quelez ẏ chil sougies soient & puissent estre tenu & deffendu des oppressions griez & damagez &c.

V. la suite en un gr. cahier

Den 28:de (och sista) § slutar:

Et pour che que che soit ferme choze & estable a perpetuite . Nous auons fait mettre aches presentes lettres nostre seel . Sauf en autrez chozes nostre droit & toutez lautrui . fait & donne a paris le quinzeme jour de Maẏ . lan de grace mil . trois Cens & quinze .

Är på 5 blad. Sist komma ännu 5 blad, med register, neml. — 1. Rebriches des ordenanches, i 27 §§, hvartill texten saknas i detta band; — 2. Rebriches des establissemens de le chartre damiens (se texten under

under N:o 1); — 3. Reb*ri*ches des vsages de le chite (se texten under N:o 2); — 4. Rebriches des vsages au p*re*[uost damiens] (se texten under N:o 3). Alla dessa 4 register äro af samma gamla hand, som den, hvilken författat index öfver N:o 5; — samt 5. Rebric[hes de le] chartre damienz, en afskrift af ofvanstående register N:o 2, med samma stil, som Lordenanches des plais de le vile damienz (se ofv. sid. 94).

Handskriften är på pergament, i 8:o, och synes vara sammansatt af pjeser skrifna vid olika tider. Första afdelningen (1—3) är ifrån slutet af 1200:talet; andra deremot (4—6 m. fl.) ifrån början af 1300:talet. Inuti står S. 38.

Vid bokens slut äro minst tvenne blad bortrifna.

Bunden i pergament.

XXV.

LI PREUOST DE PARIS ET DORLIENS.

Ce sont les rubiques de cest liure qui est DES ESTABLISSEMENS LE ROI DE FRANCE QUE LI PREUOST DE PARIS & DORLIENS TIENENT EN LOR PLAIS .

Efter 6 blad af rubriken till de tvenne efterföljande skrifterna, begynner den förra sålunda:

Ce sont LI ESTAB[L]ISSEMENT LE ROI DE FRANCE QUE LI PREUOST DE PARIS & DORLIENS TIENENT EN LOR PLAIS. la primiere rubique si est deloffice au preuost . 1 .

Li preuost de paris & cil dorliens si tenront ceste forme en lor plais . Se aucuns vient deuant ex & mueue question de marchie quil ait fait encontre . 1 . autre . v demande iretage . li preuos semonra celui dont on se plaindra . & quant les parties venront a cel ior . li demanderes fera sa demande . & cil a cui on demandera respondra cel ior meisme . se cest de son fait . & se cest dautrui il ara . 1 . seul ior a respondre . se il le demande . & a cel ior il respondra . Se cil a cui on demande connoist ce que on dira contre lui . li preuos ce qui sera connut fera tenir & enteriner selonc cou quil est a coustume

Det sista kapitlet (194:de) lyder:

De bataille de campions cangier de murdre por sen meffait apert . c lxxxxiiij .

Saucuns hom mehaignies ou autres *qui* ait passe sen aage . de . lx . ans & . i . iour . & uns autres *qui* soit sours & lours *qui* puisse monstrer autre mehai*n*g . & li quex *que* soit de ces . ii . apelast lun lautre de murdre ou de rat ou de traison ou dun autre meffait dont se li quex *que* soit estoit vencus & en deust prendre mort . & li uns se vausist cangier & lui deffend*re* desist ie ne voel mie *que* uos me cangies car uos mapeles & ie ne vos apele mie de tel meffait dont iou prenge mort se iou estoie venc*us* drois donroit *qui*l se cangeroit ia pour cou ne le lairont

Si fenissent li usage de thouraine & daniau . & ciapres *com*mence de iustice & de droit . & des *com*mandemens de droit . & de loffice de cheualerie & de prendre MAUFAITEUR EN PRESENT FAIT & DELUSAGE DORLENOIS & DE PARIS EN COURT DE BAROUNIE .

Iustice si est une volentes estaule *qui* donne a cascun sen droit & li *com*man*d*ement de droit si sont cel . bounestement uiure . ne nule persone ne doit despire si doit donner a cascun sen droit

Selonc droit escrit & entitele de iusticia & iure . ou il es*t* traitie ou *com*men*c*ement especiaument de ceste matere . De pugnir maufaiteur & de prendre maufaiteur enpresent fait & de prouuer le present . . 1 .

Saucune iustice prent . 1 . home le roi . ou . i . sien iusticable *qui* au roi &c. &c.

Sista kapitlet (den 37:de) afhandlar:

De cheuauchie faite a armes .

och slutar sålunda:

TAYLOR INST. OXFORD

& se il est atort venus ensi *com*me iai dit ou leu q*ui* est avoues du roi . il fera lamende p*ar* le coustume du pais & de la terre . & fera lamende de . lx . l*ibr*i se il est bers ou ch*eualie*rs . ou gentix hom . mais nus ne gara*n*dist selonc lusage dorlenois . sil nest bers . ou sil ne tie*nt* en barounie . & sil desavoue le fie mauuaisement de sen droit signeur . & il ensoit atains . il p*er*dra son fie si *com*me nos avons dit deuant en lusage dorlenois . ou titre dassener a son fie . & de desauouer son droit signeur . ou il est traitie de ceste matere mot a mot . & vsages & coustume generaus esprouuee si acordent . car me sires li rois deffent les armes & les cheuauchies selonc ses establissemens . Explicit .

Chi fenist li usages de le preuoste de paris . & dorlenois en cort de barounie .

Handskriften, på pergament, i 4:to, har 61 skrifna blad, med 30 rader öfver hela sidan. Den är allt igenom af samma hand, och utan tvifvel ifrån förra hälften af 13(0-talet. Rubrikerna äro i rödt bläck, och initialerna uti rödt och blått. Första dokumentet, på 43 bladet, befinnes prydt med tvenne vackra miniaturer med botten af guld; och det andra, på de återstående 18 blad, med 5 dylika, mycket fint utförda.

På 1:sta bladet står l. 39. Bandet är förnyadt på den ursprungliga träd-ryggen.

XXVI.

COUSTUMIER DE BRETAIGNE.

Pergaments-handskrift i 8:vo, förmodligen skrifven omkring midten af 1300-talet. Har 182 blad, med 26 långa rader på sidan, blåa eller röda initialer, samt rubriker i rödt. Saknar titel och uppgift på afskrifvaren.

Först en Inledning, hvilken begynner:

Le seigneur des seigneurs de touȝ p*rin*ces le souuerain dieu tout puȳssant voule*n*t diriger humaine creature a beatitude sa benoyste fin . et en la dirigeant la *con*ssuer a estably la bas *seigneu*rs spirituelȝ et temporelȝ et par leurs organnes prouulge et prouulge journellement droyȝ establissemens et coustumes qui pour labilite de memoire sont redigeȝ par escript en diuerses regions ainsi q*ue* es fayss personnes et lieux assemble conuenable Et ent*re* les autres les costumes et establissemens de bretaigne par les roys et ducs de bretaigne o le conseill et aduis des p*re*latȝ et barons &c. &c.

Derefter följer en innehålls-förteckning, på mera än 14 sidor. Den är i nära alfabetisk ordning, och begynner sålunda:

Action . liij . Cxix . ix^{xx} vij . xij^{xx} xiij . xij^{xx} xv . xvj^{xx} ix . vide Succession . dellict . p*ropri*ete . c*ri*me et emblee .

Auenantem*en*t . xiiij^{xx} xv . xiiij^{xx} xvj . xiiij^{xx} xvij . xiiij^{xx} xviij . xiiij^{xx} xix .

Den slutar (bl. 9, v.) med

Iuve ix^{xx}

Et sic finis

Å bladet 10, efter denna innehålls-förteckning, begynner sjelfva lagen sålunda:

Qui vouldroyt viure honnestement et que Justice soyt faitte en peut apprendre en cest liure qui nous enseig*ne* des coustumes des stiles et des establissem*en*s de bretaigne qui doyue*n*t estre tenuz sellon royson et droyt douuent et justice estre f*ai*cte

Vid slutet af lagen är tillagdt: La coppie de la l*ettr*e co*mm*e les bailz furent muez en rachaz en Bretaigne. Den befinnes daterad: le jour du sabmady auant la feste saint hylayre En lan de lincarnacion no*str*e s*eigneur* Ihe*s*us Mil ijcc lxxv ou mays de Ja*n*nier . Med tillägg: Assisia britanie facta per principe*m* s.[cilicet] per gauffridum tunc te*m*po*r*is Comitem Britanie.

Boken ägdes sist af *Pierre lemoyne seigneur.* Den har på första sidan: M. 29, samt inunder, 7. — Gammalt läder-band på träd, med messings-spänne och guldsnitt. Handskriften är i mycket godt stånd, och ovanligen prydligt skrifven.

XXVII.

JVRA ET INSTITVTA NORMANNIE.

Pergaments-handskrift på Latin, i 8:vo minimo. Har ingen titel. Initialer i blått eller rödt; 18 långa rader på sidan. Har 245 skrifna blad.

Begynner:

Cum nostra sit intentio in presenti opere iura & instituta normannie in quantum poterimus declarare per que contentiones &c.

Derpå följer en Innehålls-förteckning, samt derefter:

Incipit liber de iuribꝫ & consuetudinibꝫ normannie .

Cum in effrenate cupiditatis malicia . humanum genus ardore suo insaciabili teneat irrecticum [*sic*] . discordancias generans . ac dissensus a finibꝫ hominum pacem *et* concordiam penitus proscripsisset &c. &c.

Vid slutet af boken äro tvenne blad bortrifna, så att sista kapitlet (De prescriptione temporis) slutar: Si quis autem uendiderit terram uel feodum de burgagio et uenditio fuerit publice denunciata consanguineus uenditoris illud potest reuocare . si reuocationem suam fecerit antequam

Bak på sista sidan står med annan handstil än sjelfva boken: Anno domini milessimo tressentessimo; men handskriften synes vara ifrån midten af 1300-talet. — Bunden i pergament. Har tillhört: *Alexander Pauli filius Petauius Senator parisiensis anno* 1647.

XXVIII.

ANCIENNES COUSTUMES.

LES ANCIENNES COUSTUMES DE LOURRYS . — COUSTUMES DE MEUNG SUR EUURE . — ORDONNANCES FAICTES SUR LE FAICT DE LA POLLISSE DE LA VILLE DE BOURGES. &c.

Pappers-handskrift i folio, skrifven med en gammal kansli-stil, troligen från början af 1500-talet. Innehåller flera äldre kongl. reskripter, m. m.

XXIX.

ANCIENNES COUSTUMES.

Rescripter, m. m., dels på Latin, dels på Fransyska, till största delen af Carl VII. Äfven finnas här: *Coustumes et Vsaiges dont lon a acoustume de vser en champaigne; — Coustumes de champaine et premiers la chartre des barons de champaine;* — m. m.

Tjock pappers-kodex i folio, skrifven, såsom det synes, i början af 16:de århundradet, eller slutet af det 15:de. Gammalt läder-band på träd. På första sidan står: S. 34.

XXX.

LE PORT DE TOULON.

MEMOIRE sur la Construction de la forme du Port de Toulon.

Pappers-handskrift i folio maximo. Prydligt skrifven. Med 7 stora och utmärkt väl arbetade, färglagda ritningar.

Utan datum m. m. Gammalt franskt band.

XXXI.

LA ROUTE DE PARIS A LILLE.

PLAN DE LA ROUTE DE PARIS A LILLE, Par Senlis, Roye et Peronne . Et de celle DE PARIS A ARAS, Par Compiegne et St Quentin . — MDCCLXXI .

Pappers-handskrift; 8:vo oblongo (ungefär 6 tum hög och 15 tum bred, då hvarje plan upptager båda sidor). Innehåller 40 långa och 1 kort charta, hvilka utgöra tillsammans mera än 40 fot. En ytterst fin och prydlig färg-belagd kart-ritning öfver vägen ifrån Paris till Arras, med alla namn och vägar, m. m., noga inskrifna. Har sannolikt ännu värde för Frankrikes äldre topografi.

Synes vara skänkt åt konung Gustaf III, eller någon af hans ätt. Rikt bunden i maroquin med guldsnitt, och Svenska vapnet på ryggen.

XXXII.

PRÉCIS DU MILITAIRE.

BERNY (Le Chevalier de) . — Précis du militaire en général . Dedié à Gustave III . Roi de Suéde . Surnommé le premier Citoyen d'un Peuple Libre . A Bruxelles, le 16 Septembre 1777.

På papper i 4:to. Skänkt åt konung Gustaf III. Bakpå titeln finnes konungens bild, med inskrift:

C'est en vain qu'en cette Peinture
De ce Prince adorable on imite les traits,
A moins que les Vertus ne tracent la figure
l'Art n'y réussira jamais.

Af författaren egenhändigt och ganska prydligt skrifven. Franskt band.

XXXIII.

BOISSART. — INSCRIPTIONES ANTIQVÆ.

BOISSART (Jo . Jac .) INSCRIPTIONVM ANTIQVARVM quæ tam Romæ quam in aliis quibusdam Italiæ urbibus uidentur, cum suis signis propriis ac ueris lineamentis, exacta descriptio , per Jo . Jac . Boissartum Burgund . Romæ . anno . MDLIX .

Pappers-handskrift i 8:vo .

Denna dyrbara tom består af 200 blad, och innehåller:

1. Poetiska lyckönskningar till författaren, ifrån *P. C. de Buzenual*, *N. Clement* och *Fr. D'Auerly*, alla på Fransyska.

2. Boissart's poetiska förord till läsaren, på Latin. Begynner:

Lector candide tu libro hoc videbis
Antiqui monumenta multa sæcli,
Quæ miratur adhuc domus Quirini
Inter rudera marmorum suorum.

3. Ett emblematiskt vapen, med motto:
ΤΗΣ Δ'ΑΡΕΤΗΣ ΣΚΙΑ ΦΘΟΝΟΣ.

4. Titeln (se ofvan).

5. Författarens poetiska dedikation: CAROLO Lotharingiæ Bar: &c . duci . Jo . Boissartus .

Fama Quirinales narrat mirata triumphos
Templaque Romani prodigiosa fori .
Et quæ Tarpeios retinent delubra colossos
Jactet Carpatiis marmora rapta iugis .
&c.

6. Carmina gratulatoria till förf. ifrån *P. Melissus francus, H, Fabricius Tabernomontanus, P. Choartus Buzanualius, Jac. Pascharius Lotharingius, Jo. Mylius Marpurgensis Hessus, Lælius Cleipassus Hydruntinus, Richartus Boissardus Hippolytanus, Veturius Leontius Tarentinus, Jo. Gardesius Montalbanensis, Pomponius Ricius Nolanus,* samt *Odoardus Bizetus Trecensis,* alla på Latin.

7. Författarens bröstbild, i medaljong, med inskrift omkring kanten: Jo. Jac. Boissardvs ann. aet. LII . *ΟΥ ΔΟΚΕΙΝ ΑΑΑΑ ΕΙΝΑΙ.*

Hufvudet på detta vackra porträtt, inuti medaljongen, är gravyr, på koppar; men det öfriga är pennritning. I uttrycket öfverenstämmer det temmeligen nära med ett porträtt taget vid hans 69:de år, hvilket finnes i hans "Romanæ Urbis Topographia"; men drägten är olika.

8. Sju blad med mynt, hvilka innehålla 40 ytterst fina och noggranna afritningar af 20 st. mynt och medaljer, de flesta Grekiska.

9. Pennritningar af 600 till 700 klassiska fornlemningar, uti Rom och andra Italienska städer. De bestå af bilder, inskrifter, bas-reliefer, graf-monumenter, Hermesstoder, pelare, m. m., dels Grekiska, Latinska och Egyptiska, och dels ifrån nyare tider. Nästan alla äro utmärkt väl aftecknade, och några bland dem utförde med en så förvånande säkerhet, raskhet och finhet, att de utgöra verkliga konststycken. Flera af dessa antiqviteter finnes utgifna uti författarens "Romanæ Urbis Topographia", 6 delar i 2 band fol. Frankfort, 1597—1602, ehuru beskrifningarne afvika något. Många andra anträffas deremot icke bland de utgifna, och ibland dem torde man finna några, hvilka sedermera blifvit förstörde eller skadade.

XXXIV.

LES OUVRAGES DE M. LECLERC.

CATALOGUE des Ouvrages de M:r LE CLERC Chevalier Romain Dessinateur et Graveur ordinaire du Cabinet du Roy, fait par M. Le Clerc Son fils, Prêtre Docteur de Sorbonne.

En vacker pappers-handskrift, i folio; maroquins-band.

Begynner genast på samma sida:

Morceaux de Metz .

Le Tombeau du Roy de Portugal piéce en travers d'environ un pied de long sur 7 pouces de haut: C'est la vuë extérieure de la Chapelle avec un Dome dans un fond de païsage.

Slutar:

Vne grande médaille representant un Palais portée sur un pied en Cartouche chargée d'ornemens et de Devises avec ces mots, Majestati ac Æternitati Gallici imperii Sacrum . M . D . C . L . XV .

I kanten anträffas flera tillägg. T. ex.

Ce n'est point la vuë du tombeau du Roy de Portugal, mais bien la vuë de l'Eglise de ste Catherine à Stockholm, et cette planche n'a point été gravée par le Clerc pendt son sejour à Metz mais dans les premieres Années de son arrivée á Paris.

XXXV.

LES OEUVRES DE M. CHAUVEAU.

CATALOGUE des Oeuvres de François CHAUVEAU, Dessinateur et Graveur de l'Accademie Roiale de Peinture et Sculpture a Paris.

Äfven en prydlig pappers-handskrift, i folio; flera afdelningar i ett band.

Begynner med: "Le Portrait de ce Graveur" &c, och slutar: "Profil de Barcelone 1697".

Handskriften, hvilken är skönt inbunden, har Carl G. Tessins signatur. Den är skrifven af samma hand, som föregående förteckning.

v. Athenæum fr. du 6 janv. 55. Papillon (J.M.) Mémoire sur la vie de Fr. Chauveau etc. (v. Chéron) 1738 Dumoulin. 3 fr.

Dessa tvenne kataloger äga utan tvifvel stort värde för den Fransyska konst-historien; emedan här förekomma flera enskildheter rörande konstnärer och deras skrifter.

XXXVI.

DISCOURS PAR M. OUDRY.

OUDRY (M. Professeur). Discours sur LA MANIERE D'ETUDIER LA COULEUR en comparant les objets les uns aux autres et sur la Pratique de la Peinture et ses trois principaux procedes Ebaucher, Peindre a fonds et Retoucher. Prononcés en l'Academie Roiale de Peinture et Sculpture de Paris les 7 Juin 1749 et 2 Decembre 1752.

På papper, 145 sidor, 4:o. Maroquinsband, med guldsnitt.

XXXVII.

MARCO-POLO.

Pergaments-handskrift i 4:to, 100 blad, 32 rader öfver hela sidan. Ingen titel. Skrifven omkring medlet af 1300-talet.

Begynner:

Pour sauoir la pure uerite des diuerses regions dou monde . lisiez ou faciez lire cest liure & vus uerrez les granz meruoilles qui isont escrites . & les plus granz meruoilles dou siecle . qui de la grant armenie de perse & des tarptars . & dynde & de maintes autres prouinces si come nostre liures nos contera tout par ordene apertement . De ce que messires martpol cytoiens deuenisse raconte pour ce quil les uit . Mais aucunes choses ya que il ne uit pas . Et por ce metrons nos les choses uehues pur ueues . Et les entendues por entendues . a ce que nostre liure soit bon & ueritauble . Car saichiez que puis ycele houre que nostre sires dex forma adan nostre premier pere . ne fu onques nuns hons de nule generacion qui tant seust necerchat des diuerses parties dou monde . & des granz meruoilles come tex maistres martpol fist . Et por ce pensa que mout seroit granz maus sil ne facoit matre en escrit ce quil auoit ueu & oy pur uerite . por ce que les genz qui ne lont ueu ne oy le saichent par ce liure . Et si domoura por sauoir en ces diuerses parties par lespace de . XXVI .

anz . Le quel liure ainsi come il estoit en la chartre de gennes . il fist retraire par ordene a Monseigneur rusta pÿssan qui en cele meisme prison estoit au tens que li incarnacions de ihesucrist corroit sour mil . cc . iiij^{xx} . & . xviij . anz .

Ciz primiers chapitres est coment li dui frere se pertirent

Il fu uoirs que au tens que bauduins estoit empareres de costantenoble . Ce fu lan de lincarnacion ihesu crist . M . CC . l . anz . Monseigneur nicholaus pol qui estoit peres monseigneur mart . & monseigneur mace frere au dit monseigneur nicholas estoient en la cite de costantinoble alez de uenise auec lor mercheandises . & estoient moult pourueant sanz faille . il preissent consoil entre aus de aler au mar maiour por guaaignier . si achetarent plusours ioiaus & se partirent de costantinoble & alarent par mer en soldaÿe . . ij^{c} .

Et quant il furent uenu en soldaÿe . si pensarent & lour sambla bon de aler plus auant . Et se partirent de soldaÿe et se mirent au chemin & cheuacharent tant que il uindrent a . i . seignor tartar . qui auoit anon barta kaan . Cis sires lour fist grant honour . & ot moult grant liesce de lour uenue . &c.

Boken har 216 kapitel. Det sista:

Coment acomat soudan ala contre argon .

e t quant acomat soudan ot apparoillie bien . lx^{m} homes a cheual si se mist ala uoie pour encontrer argon & cheuacharent bien . x . iornees & orent nouales coment lour anami estoient pres deaus . v . iornees & auoient bien autant de gent come il auoit . si fist matre acomat ses pauoillons en . i . moult bel plain & grant

& iluec dist quil atendiroit argon por soi combatre alui. Quant il ot son fait apparoillie si fist essambler ses barons & ses cheualiers & ses genz darmes pour estre apparoilliement auuec eaus . Car il come malicious hons uoloit sauoir le cuer & la uolante de chacun . & comanca apa*r*ler en tele meniere seignour fait il uos sauez bien coment p*ar* raison ie doi estre sires de tout ce que abaga mon frere tenoit pour ce que ie suis fiz de celui pere que il fu & si ai esteỳ touz iours auuec lui a aidier aconquerre les contrees & les terres que nos tenons. bien est uoirs que argon fui fiz abaga mon frere . Et se aucuns disoit qui alui

---

Sålunda slutas handskriften. På baksidan af detta blad finnes en teckning af jordgloben, hvilken upptager tvenne stora fasta land. Invid dem förekommer en gammal Latinsk text.

Handskriften har signaturerna:

Symon dusolier demor*ant* a hon*n*efleu — samt

Pa. Petauius

På första sidan står Q . 54, och längre ned, 15. Gammalt läder-band, på träd. — Rubrikerna äro i rödt bläck. Initialerna (med undantag af den första) finnes icke inskrifna.

XXXVIII.

MARCO-POLO.

Pergaments handskrift i 4:to, 101 blad, 25 långa rader på sidan. Ingen titel. Skrifven vid slutet af 1400:talet.

Begynner med "la table" öfver innehållet, hvilket här fördelas uti trenne böcker, en hvar med sina talrika kapitel. Förteckningen upptager 6 blad. Derefter följer sjelfva berättelsen, sålunda:

Cresbonnorable homme prudent et saige missire marc paoul natif de la cite de venise passant & tournoiant les parties de orient pour causes raisonnables en la compaignye de son pere . missire nicole paoul . et de son oncle missire mathieu . hommes degrant honneur et de saintte vie . voulut curieusement enquerir des coustumes merueilleuses et diuerses condicions & vsaiges des regions et parties de orient pour dicter et escripre ce present liure . Affin que nous congnoissans la grant multitude et diuersite des creatures humaines les vnes crees en tenebres obscures en erreurs et en infidelite . les autres en perfection de foy catholique enluminees de la diuine lumiere et verite eternelle . Loons nostre seigneur dieu et luy rendons gloire . que il luy apleu de sa grant bonte nous produire en telle preeminence . &c. &c.

Comment missire nicole paul et missire mathieu passerent premierement de venise et parties de orient capitulum primum .

Du temps que le prince baudouyn gouuernoit le sceptre et lempire de constantinople . Cest assauoir lan mil deux cens cinquante . missire nicole paul et missire mathieu natifs de venise gens de grant prudence et de grant conduyte firent charger ou port de venise vne nef de plusieurs et diuerses marchandises riches et exquises pour les porter en la cite de constantinople . Apres que la furent arriuez et que ilz eurent expedie leurs marchandises se departirent et moyennante la prosperite du vent en brief temps vindrent au port de vne cite de armenie nommee soldadia ou ilz recouurerent grant nombre de precieux iouyaux et de autres marchandises . Et apres par le conseil qui leur fut donne arriuerent en la court de vng roy de tartarie que len appelloit barcha . au quel offrirent les richesses et les iouyaux quilz auoient aportes auec eulx . Si les receut tres benignement . et leur donna plus amples & plus precieux dons que de eulx . nauoit receu . &c.

Tredje bokens sista (50:de) kapitel lyder sålunda:

De la prouince des Ruthams . c . l .

La prouince des Ruthams est moult grande situee vers le pol les habitans dicelle sont chretiens & gardent a leglise toutes les coustumes et les cerimonies des grefs Ilz sont beaux hommes & ont tant les hommes que les femmes tous leurs cheueulx blons . Il font tribut au roy de tartarie du quel ilz sont prouchains vers les parties de orient Ilz ont pluseurs minieres de argent & grant multitude de peaux de armelins de herculins de vares de zambelins & de renars Ceste region est tresfroide et contient de estente Jusques alagrant mer . Il a en ceste mer aucunes isles ou len . prent pluseurs giraffes et faulxcons sauuaiges que len porte en diuerses prouinces

Cy finist le liure de messire marc paul natif de venise . des condicions & coustumes des pri*n*cipalles regions . de orient . Lequel liure a escript . Guillaume gauuain clerc natif de la p*ar*roisse de broon ou diocess sainct malo de lisle en bretaigne . ¶ Leq*uel* liure est & appartient a hon*ourable* h*o*mme & saige m*on*s*eigneur* maistre iehan gilbert *sieur* dela chambre des comptes du roy n*ost*re sire en son palais ap*ar*is .

Ett vackert exemplar, prydligt skrifvit och väl bibehållet. Rubrikerna äro i rödt bläck. Initialerna i guld, m. m., på färgad grund. Prologen har en ytterst fin begynnelse-bokstaf, med frukter, m. m., i olika färger, på guld-grund. På fem olika ställen har man ernat låta införa stora miniatyrer, och nära hela sidan är lemnad tom för detta ändamål; men taflorna hafva ej blifvit utförda. Ramen är dertill likväl färdig, och upptager margen på hela sidan, samt visar en omvexlande mängd blommor, djur, m. m., i färger och guld, utförda med yttersta praktfullhet.

Invid ryggen finnes inklistrad en kerub, jemte sinnebilder af alla dygderna, inskrifna (på Latin) å dess vingar, m. m. Detta har blifvit ut-ryckt ur en latinsk handskrift.

Handskriften synes hafva tillhört presidenten *Fauchet*. På första sidan står, P. 51; på ett annat ställe, N:o 40; på ännu ett annat, N:o . 52 . Marc . Paulus Venetus . Gammalt läder-band, på träd.

XXXIX.

TITE-LIVE.

TITE-LIVE. Les X livres de la IIIme Décade.

Tjock pergaments-handskrift, i folio. Utan titel. Tvenne spalter på sidan, med färgade initialer, och rubriker i rödt bläck. Vid början å första boken finnes en stor prydlig begynnelse-bokstaf, i hvilken skjut-vapen användes emot en fiendtlig stad. Skriften är ifrån slutet af 1300- eller början af 1400-talet.

Öfversättarens inledning begynner:

Il me plaist que en vne partie de mon œuure de ce dont plusieurs autres escriptures ont parle au commencement de la leur . Cestadire des guerres plus memorables qui oncques encores furent faictes .

&c. &c.

Le prologue börjar:

Et fut donc le commencement de la seconde guerre punique Car sicomme dit fame commune Hanibal filz du roy amilcar qui encores estoit enfant de neuf ans . la ou il vit que amilcar son pere vouloit son host &c. &c.

Första bokens första kapitel:

Comme hadrubal fut empereur de cartaige . j .

Entre amulcar et hanibal son filz fut empereur de cartaige vng cheualier appelle hadrubal . Que sicomme len disoit communement auoit este en la flour de son aage conseillier familiairement dudit amilcar Et pource que le dit amilcar veoit ledit jouencel hasdrubal de bonne industrie &c.

Tionde bokens sista kapitel slutar:

Scippion suifui en son trÿumphe vng chappel en sa teste Quintus terencius culco le quel puis apreȝ toute sa vie si comme digne estoit constipua et honnoura scippion comme aucteur et pere de sa liberte . Le sournom dauffricquant . se premierement il lui fut donne par la faueur de ses cheualiers . ou par la faueur du peupple . Ou se les peres lui donnerent si comme ilȝ firent jadiȝ a silla et a pompee En les appellant Sille beneuree . Et grand pompeÿen . Ou se il meismes le prinst par assentement familier Je ne le trœuue pas bien . mais toutesfoiȝ est il certain Que ce fut le premier empereur qui oncques fut ennobliȝ ne honnoureȝ du nom de la gent par lui vaincue Et a exemple de cestui plusieurs aultres combien que nommie egaulx en victoÿres Ont puis apreȝ faitȝ Notables tÿltres dÿmaiges Et ont impose clers sournoms a eulx et a leurs familles .

Explicit .

Cÿ finist le . Xe liure derrenier
de la tierce decade de titus Liuius

Vackra arabesk-prydnader, i guld och färger, äro utförda långs åt alla de sidor, der en ny bok begynner.

Uti förra delen af handskriften äro många blad skadade invid ryggen. Bandet är nytt, på de gamla trädpermarne. På första sidan finnes antecknadt: 38.

XL.

LA SCANDINAVIE.

DANNEMARC . NORVEGE . SUEDE . En samling "d'anciennes Pieces touchant l'histoire de Dannemarc . Norvege et Suede".

Pappers-kodex i stor folio, på Latin och Fransyska. Den första skriften är: "Literæ de Negotiis & Confederationibus habitis inter Regem franciæ ex vna parte & Regem Nouuergiæ ex altera." Dat. Paris, 22 Octob. 1295. — Sista handlingen: "Pacta Inducіarum Regnorum Sueciæ et Poloniæ &c." dat. Sept. 2, 1635.

Gammalt Fransk band.

XLI.

SULTAN SULEIMAN SECOND.

Traduction du CANON DE SULTAN SULEIMAN' SECOND, REPRESENTÉ A SULTAN MURAD QUATRIEME .

Pappers-handskrift, i folio. Texten är åtföljd af en stor mängd förklarande anmärkningar i kanten. På första bladet står: "Anno 1726. d. 5, Nov. jnlefwererades denne Traduction uthi kl. Bibliotheket af Gen. Major och Fryherre Sten Arfvidsson Sture". — Högre upp på bladet står No 97. — Nytt papp-band.

XLII.

LA RUSSIE.

Pappers-handskrift i 4:to. Väl skrifven. Innehåller:

1. Anecdotes touchant la veritable cause de la mort du Czar Pierre 1er & touchant la célébration de la fête du conclaue, instituée par ce Prince à sa Cour.

2. Revolte & destruction des Strelitz en Russie, sous le regne du Czar Pierre Alexiovitz, dit Pierre 1er & Pierre le Grand.

3. Villebois Chef d'Escadre dans la Marine de Russie, Anecdote de la Cour de Russie, sous le règne du Czar Pierre 1er & de sa seconde femme Catherine.

4. Abregé ou Anecdotes de la vie de la Czarine Eudochia Federovina Premiere Femme du Czar Pierre premier.

5. Anecdotes ou Abregé de la vie de la Czarine Catherine, seconde Femme du Czar Pierre 1r surnommé le Grand.

6. Abregé ou Anecdotes de la vie du Prince Menchikoff & de ses enfans jusqu'en 1734.

XLIII.

LA POLOGNE.

Constitutions de la Diéte Extra ordinaire, convoquée à Varsovie et commencée en 1767. &c.

Pappers-handskrift, 600 sidor, folio. En rätt vacker afskrift.

XL.

LA SCANDINAVIE.

DANNEMARC . NORVEGE . SUEDE . En samling "d'anciennes Pieces touchant l'histoire de Dannemarc . Norvege et Suede". Pappers-kodex i stor folio, på Latin och Fransyska. Den första skriften är: "Literæ de Negotiis & Confederationibus habitis inter Regem franciæ ex vna parte & Regem Nouuergiæ ex altera." Dat. Paris, 22 Octob 1295. — Sista handlingen: "Pacta Induciarum Regnorum Sueciæ et Poloniæ &c." dat. Sept. 2, 1635. Gammalt Fransk band.

XLI.

SULTAN SULEIMAN SECOND.

Traduction du CANON DE SULTAN SULEIM REPRESENTÉ A SULTAN MURAD QUATRIEME . Pappers-handskrift, i folio. Texten är stor mängd förklarande anmärkningar i kar bladet står: "Anno 1726. d. 5, Nov. jnlef Traduction uthi kl. Bibliotheket af Gen herre Sten Arfvidsson Sture". — Hög står No 97. — Nytt papp-band.

XLII.

LE [illegible]

XLIV.

ROMAN EN VERS.

Pergaments-handskrift, 8:o, 118 blad, 25 à 30 rader på sidan. Synes vara skrifven omkring år 1200 eller kort derefter. Har ingen titel, och slutar midtuti en mening. Dessutom har man bortskurit alla de stora initialerna, och det så, att en del af bladet (stundom mera än hälften) blifvit förstörd. Derigenom är det svårt att afgöra om poemets titel och författare. Ämnet är:

LOUIS, ROI DE FRANCE, et THIBAUZ D'ARABIE,
Ou les Expeditions de Louis I, et de
GUILLAUME D'ORENZE
Contre les Sarracins.

Romanen innehåller ungefär 6,500 verser; men är tydligen endast ett fragment utaf ett större verk, och tyckes bilda en del af *Le Roman de Guillaume d'Orange, surnommé au Court Nez*, skrifven i XII århundradet af *Guillaume de Bapaume.* Detta kan afgöras endast genom jemförelse med handskrifter af sagde roman (trenne sådana skola finnas i Paris), emedan den aldrig blifvit tryckt, sannolikt i följd af dess vidlyftighet (emellan 70 och 80,000 verser). De få utdrag som finnes i ett och annat arbete *)

*) Se: *Catel*, l'histoire du Languedoc. Toulouse, 1633; s. 567—573.
Histoire Litteraire de la France. Tom VII; pref.
Sinner, Catalogus Cod. MSS. Bernensis. Tom. III, s. 333.
De Bure, Catalogue de la Vallière. Tom. II; s. 224; No 2735. Mélanges, tirés d'une grande bibliothèque. Tom. VI, s. 190—194.
Michel, Chanson des Saxons. Tom. I, s. XXXIII, ff.
Jag har icke sett *Reiffenberg*, Chronique de Ph. Mouskes, Brux. 1836—8; 2 vol. 4:to, der utdrag också skola förekomma.

V. P. Pâris. III. Examen des chansons de geste sur Guill. au Cours Nez. p. 82 113-172 — ne cite pas ce qui est ici.

synas tagna ur någon annan del utaf romanen, än den som här förekommer.

Huru härmed än må förhålla sig, är denna handskrift likväl af stort värde för sin höga ålder och sin gamla text. Den har tillhört presidenten *Fauchet*, att döma af stilen på ett och annat skrifvit ord i kanterna, och af hans hand förekommer ett slags titel på första sidan: *T de Rabie.* I allmänhet är handskriften väl bibehållen; men några ställen hafva lidit nog mycket. Den börjar sålunda:

(*Den bortskurna initialen*).

[?k]ant lerbe est u*e*rt . elerose florie
gnos kante . eli oriols crie
con nouelle . e degrant segnorie
une foi . aclugnei la beie
un liure . de grant anceserie
riȝ . de letens ieremie
atrouai . emante profetie
tant . ke ie trouai la uie
S i cum li roi de france . ala aost banie
E Guill . doronȝe . por socore candie
Q uant partirent del seȝe . Tib . de sclauonie
E lamiranȝ de cordes . clerde de boçie
L a bataile fu granȝ . aseȝ lauеȝ oie
M olt iot mort des turs . e desfrançois partie
T. fu desconfiȝ . esa gent mal bailie
P ois remanda sa gent . en la grant orcanie
D iloc enquatre moiȝ . ne tant ne tarda mie
O t il cent . M . turs . ki furent ensaie
S eur poent franȝois . qere ceualerie
C ar ia deuers . T . nert la gherre fenie
S el ne lifait tel plait . ke il ne contradie
M ult fu prosdom . T . si soit bien gherier

S on enemi greuer . eson ami aider
M ult iosta bien delance . kant sist sur buen destrer
B ien sot ferir de spee . granz colps sens menazer
*Blad 1, verso. *N onkes por grant estor . nel ui
E quant il senparti . ni ot nul
E sot bien son prodome . ame
I l fu saçes e umels . e dolz a a
D onaor iot larçe . e mult bon
N unkes ne ueistes . un tot sol
K i plus se peust darmes . pene
N e ki mens en parlast . le soir apres manzer
D e sches sot e destables . dostors e de sparuer
D e bois e de riuere . soit mult e de cazer
E porces granz forest . berser e arcier
E sil uit bele dame . bien sisoit aconter
S eli dona samor . nelot pas por tençer
M ais por beles paroles . e por bel donoier
I e kendiroie plus . en lui not kenseigner
S e il creist en deu . ki tot poit iustiscer
M eldres princeps de lui . nen introit en monster

(*Den bortskurna initialen, verso*).

Blad 76, v., slutar en afdelning af poemet, sålunda:

S Enpereire de france . sist sur un uair deistrer
Chaucez fu euestuz . dun draps de soie oer
L i mantels de son col . fait assez aproiser
D elong le uont seuant . plus de mil chiuailler
N ia cellui nait cent . li trenchant branz dachier
D ont sescuns pense etinde (?) . saracins enconbrer
A danz . Tib . dafriqe . se uont por aconter
E nmi lo champ sunt trait . una part conseiller
M ult firent biels scemblant . luns alautre sens baiser
S i font larges les rens . cum li pot aprochier

E li poures ueuȝ . atot mis sun cuider
E l lignaie son peire . mais nel ira baisser
A inȝ fera sun chief . leuer ebapticer

Blad 77, v. begynner en ny afdelning:

ROys Tibauȝ . ceu li dist looys
Mes meillors omes . me aueȝ entrepris
D e denȝ chandie . enserez e asis
B ataille enfu . mas as uoȝ enfu pis
L amerci deu . qi est poesteis
L i nostre morȝ . sunt ia enparadis
P armi ces centes . poeȝ ueheir les uis
F orȝ e deliures . entrelor enemis
D e uestre plaie . fui dolenȝ e pensis
C hiuaillerie . qe hore est engranȝ pris
S e fusseȝ morȝ . fust remese toȝ dis
Q e donast mais . ne hermine ne gris
C ar faites peis . si sereȝ nostramis
L i dolȝ lignaie . qen iendra naymeris
D eueȝ amer plus qe nos atoȝ dis
L i roys sentorne . efait dorgoil un ris
I a del respondre . ne sera conseil pris

Sista paragrafen är följande: (bl. 115).

QVant hernauȝ uit guischarȝ . delpaiens entrepris
Il escrie bellaude . mi prince e mi marqis
D e Gischarȝ mon neuou . seit ia ueniance pris
S eschuns fiers le suen . ou hermine ou gris
S e ie puis portens estre . mult lor enferai pis
H ernauȝ fu bien armeȝ . sur unbai a demis
P lus tost qil unqes poit . entrels si sest mis
Q el part qil unqes poinct . est granȝ li fereis

L ichemin sunt ionce . e desmorꝫ e desuis
E nsauoie encontre . li roy perset delis
C oisin fu lamirant . e ses p*r*iueꝫ amis
E meine ensa co*m*paigne . xij . mil arabis
Q il a porsa proeche . aqiteꝫ e conqis
H ernauꝫ liuait ferir . amu*n*t sur lescuꝫ bis
Q illi fause labroine . esun pellicon gris
P uis li dist ra*m*pona*n*t . leueꝫ sus bials amis
T u deis tel parole . du*n*t toꝫ iorꝫ mes tert pis
P orqei nos ocesis . iocerant de paris
O r ten ren po*r* gherdon . malance e mes espis

Af de lemnade utdragen synes, att romanen är *Monorimée* (hvarje afdelning slutar sina verser med samma rim), samt versmåttet omvexlande, stundom 12, stundom 11 eller 10 versfötter. Paragraf-initialerna äro i rödt och blått, och alla begynnelse bokstäfver fristående. Intet stift eller cirkel har blifvit begagnad vid upprittningen af linierna. Tre samtidiga handstilar synas hafva deltagit i styckets afskrifning. Här och der finnas en eller flera rader öfverhoppade; men en lika hand har inskrifvit dem i kanten.

Blad 116 v. innehåller tvenne sånger på *Provençalska*, skrifna med lika gammal om icke äldre handstil än sjelfva romanen. Den första begynner:

Senors edo nas gran quon quist podet ffar

och är mycket kort. Den andra börjar:

Senhors ❧ e donas po*r* mersi es cotat

Denna sednare utgör flera *stanzas*, och slutar på blad 117 r.

Å blad. 117, v. samt 118 r., af en yngre Italiensk hand (ifrån 14:de eller 15:de århundradet), förekommer en Italiensk sonnett, på 14 rader, hvilken begynner:

Onne amore p*er* chemi fon morirē

Ett Epigram, på 4 rader; börjar:

Chin femina si fida, &c.

Ett fragment på 11 rader; begynner:

Onnē chelchuor nono . &c

Boken är bunden i gammalt pergament.

XLV.

GAUTIER DE METZ. — L'IMAGE DU MONDE.

Cel liure de clergie en romans qui est apelee lý-mage dou monde co*n*tient par tot . lv . chapitres . et xxviij . figures sans quoi li liures ne porroit estre legieremant entandu3 . qui est par trois parties deuise3 .

La premiere partie cointient xiiij . chapitres . Et viij . figures sans lo prologue .

Li premiers chapitres est dela puissance dieu etc.

Denna "table" slutar på 4:de sidan. Straxt derpå följa

Qui bien uelt entendre ce liure
& sauoir *com*mant il doit viure
& apanre tele clergie
dom miax uaille tote sa vie
Si lise tot p*re*mieremant
& ap*re*s ordoneemant
Siquil ne lise rien auant
Sil nentant ce qui est deuant
Ensi porra lo liure entendre
Quautrema*n*t nel puet n*us* caprandre

Cicommance lýmage dou monde

Qui uelt entendre a ces *com*mans
Sipuet apanre a ces romans
Grant partie dela faiture
Dou monde ꝟ *com*mant par nature
Fu fais dedeu & a complis
& por quoi il fu establis .

D om ilnos fist si grant bonte
Q ue ja rien naussiens este
D onc fussiens ensi com perdu
Com me ce qui onques ne fu
S i prions au commancemant
A de lo roi omnipotant
Q uen cest liure nos doint aprandre
T el bien & tel science entendre
Qi nos conduie & qui nos maint
E nson paradis ou il maint
& nos doint sagrace & sonor
Que conquerre enpuissons sonor
S idirons au dit premerain
D ou Glorieus de souerain

Stället der *S. Patriks Skärseld* omtalas (blad 57) innehåller följande:

E n illande est uns autres leus
Q ui ior & nuit art comme feus
C om apele lo purgatoire
S oz parrios est ele ancore
& sil iuont aucunes genz
Q ui nesoient bien repantanz
T antost est rauiz & perduz
Q uan neset quil est deuenuz
S il est confes & repantanz
S iua & passe mainz tormanz
& sespurge deses pechiez .
Q uant plus en a plus li est gries
Q uant decel en reuenuz est
R iens nule iamais neli plest
E n cest monde . iamais nul ior

N erira . Mais ades enplor
& Gemissant les max q*ui* font
L ipecheor qui au mont sont
E n cele ille ia un mont gr*a*nt
D esofre nuit & ior . ardant

Arbetet slutar sålunda:

S i est sages & bien apris
Q ui el seruise deu est p*ris*
T ant com dex lip*re*ste losans
& il en a loisir & tans .
C ar dex lan randra si haut don
Q ue to⁊ biens aura abandon
& la ioie deparadis
Q ue dex nos otroit ato⁊ dis
E n cui totes pitie⁊ abande
C ifenist limage dou mo*n*de
A deu *com*mance adeu prant fin
Q ui ses biens nos doint en lafin
E nlan delincarnation
A s rois ala parition
M. cc . xlv . an⁊
F u p*re*miers parfai⁊ cist Roma*n*s
V os qui aue⁊ oi loscrit
D ou fil damede ih*es*ucrist
& puis dou mont q*ue* dex forma
L isiegles une autre forme a
Q*ue* par cesti poe⁊ entendre
Q ui dou siegle uole⁊ apanre
Q uex chose est & *com*mant ce est
&

Denna ypperliga handskrift, uti stor 8:o eller liten 4:to, är på pergament, och innefattar 116 blad, med 30 rader på sidan. Rubrikerna och paragraf-initialerna äro i rödt bläck. De stora begynnelse-bokstäfverna i rödt och blått, med vidlyftig utmålning. Alla rad-initialerna stå för sig. Utom de utlofvade "xxviij figures", finnes ännu en som upptager nära hela sista sidan. Den utgöres af 16 koncentriska cirklar, utom en liten cirkel, hvilken skär den öfversta af dem, och benämnes, *Dex*. Det 16:de mellanrummet (emellan 15:de och 16:de cirkeln), är betecknadt med:

li cies empire
Seraphin cherubin
throni potestates
principatus dominationes
homo angeli archangeli .

det 15:de "li cies cristalins"; det 14:de "li noulsines cies"; det 13:de "li firmaman;"; det 12:te "Saturnes"; det 11:te "Jupiter"; det 10:de "Mars"; det 9:de "Solax"; det 8:de "Venus"; det 7:de "Mercures"; det 6:te "lune"; det 5:te "frus"; det 4:de "ars"; det 3:dje "eue"; det 2:dra "terre"; samt det 1:ste (och minsta) "anfers" .

Inunder denna figur står: Nicolas de liure sigr de bumerolles a donné ce present liure a Monsr Henry Estienne ce xvj Januier. 1579. a paris.

Handskriften synes vara samtidig med arbetets författande (A. D. 1245), åtminstone ej mycket yngre, och lemnar en förträfflig text, i fall denna "Romans" eller hellre, detta didaktisk skaldestycke skulle utgifvas.

På första sidan står Z. 23. Gammalt franskt band, med guldsnitt.

XLVI.

LE ROMAN D'ATHIS ET DE PROPHILIAS.

Denna namnkunniga dikt, skrifven af ALEXANDER DE BERNAY (äfven benämnd DE PARIS), har här hvarken titel eller namngifven författare. Handskriften är i folio, på pergament, och utgör 140 blad, med 2 spalter på sidan, 36 rader i hvarje. Initial-bokstäfverna stå för sig. Begynnelse-bokstäfverna i blått eller rödt bläck. Flera vackra miniatyrer och andra teckningar förefinnas. Manuskriptet nedskrefs år 1299, hvilket ses af slutet:

Lan de graice mil . ij^{cc}.
quatreuins et XIX lou mardi
dauant la translation saint
Nicholas ou mois demai fiut
escrips ci romans Delamain
iehan clart demorant afon
tenoy — Explicit — explicit

Boken har varit skrifven för någon högt uppsatt person, hvilkens vapen pryder dess titelblad, och har sedermera tillhört *Loys de la Vernade* och Presidenten *Fauchet*, de der egenhändigt tecknat sina namn derpå. Den har 2:ne (franska?) gamla signaturer, neml. 42, samt G. 23.

Då blott ett manuskript af denna roman är omnämdt af *Roquefort* (MS. *fonds de Cangé*, N:o 73, folio 106) hvaraf utdrag förekomma i "Histoire littéraire de la France", Vol. XV, s. 179 och följ., och dikten aldrig varit tryckt, är det svårt att yttra sig om värdet af denna hand-

skrift; men att döma af de få rader, som finnes i nyss anförde verk vill det synas, att den Stockholmska kodex är både äldre till språk och mera äkta till ordalag än den Parisiska.

Början lyder sålunda:

Qui sages est de sapience
Bien doit espandre sa science
Que teix lapuesse recoilir
Don bons exa*m*ples puist issir
Oeil⁊ dou sauoir alixandre
Qui p*ur* ce uuelt son san espa*n*dre
Quant il sera dou siegle issius
Quas autres soit amenteul⁊
Nefiu pas sages declargie
Maix des estors oi lauie
Mult retint bie*n* enso*n* memoire
Ci nous reconte dune estoire
De ij citeil⁊ riches et grans
Qui m*u*lt p*er* estoient possans
Rome estoit la plus mastre
Qui mai*n*te terre fist irastre

Sista paragrafen är:

Celle nuit iut olapucelle
Londemain fut da*m*me nouelle
& roine sicom fut drois
Nan dira plus aceste fois
Bilas leans lanuit se iorne
& londemai*n* qua*n*t il a iorne
Lamasse oi pi*us* ast diuei⁊
Pres san est detot torne⁊
Toute lost fet ades logier

& cil sunt lie del repairie
S afame eumoinne agrant honor
T helamon cest nus aretor
D el duc tint pius toute saterre
T ant confut uins pius monst gerre
E ntrelz et celz de la citei
A i pius tou iors lamorus durei
D athainnes faut ici lastoire
Que li escris tesmoigne avoire

Vid bokens slut följa, med en annan, men lika gammal handstil:

2. En ballad, 5 verser, utom *L'envoi.*

Begynner:

He duer damours qui mas donei uoloir.
aspre & hardi damer an leu hautain.

3. Med en något yngre hand, ibland andra anteckningar, det uttrycksfulla distichon:

Villains vestu degris entre les chevaliers
resanlble le cucu entre les espriviers.

4. Med lika gammal hand som No. 2, men i annan stilart, finnas tvenne visor, med musik-noter. Skriften är skadad och mycket svårläst. Den första begynner:

A douce dame a vous vuel demander

Den andra:

Pour vn saueronz &c. &c.

Detta manuskript är väl bibehållet, och bundet i gammalt läder, på träd.

XLVII.

LE ROMAN DE ROU.

Pergaments-handskrift i folio, innehåller 4:de afdelningen af LE ROMAN DE ROU ET DES DUCS DE NORMANDIE AF R. WACE. De trenne föregående afdelningarne felas, äfvensom 3:ne blad näst framför sista bladet i manuskriptet, hvilka blifvit bortskurna.

Handskriften äger stort värde, emedan den företer en mängd olika *läs-arter*. Likväl förekomma talrika skriffel, och språket bär i allmänhet en nyare pregel.

Endast tvenne andra *Pergaments-Codices* äro kända af detta poem; den ena och mest dyrbara uti British Museum i London, och den andra uti Bibliothéque du Roy i Paris, No. 6987. Begge innehålla endast 4:de afdelningen, och äro för öfrigt mycket defekta.

Att döma af språket och handstilen, nedskrefs detta manuskript omkring 1380—1400.

"Le Roman de Rou" trycktes af *M. Pluquet*, Rouen, 2 Vol. 8:vo, 1827; men med mindre kritisk noggranhet. Man borde dervid alltid begagna: "Observations Philologiques et Grammaticales sur le Roman de Rou" af *Raynouard* (Rouen, 1829), samt "Supplément aux Notes historiques sur le Roman de Rou" af *A. le Prevost* (Rouen, 1829).

Texten är skrifven i dubbla spalter; 38 rader på sidan. Kapitälerna i hvarje vers stå afskilda. Skriften är ett slags så kallad Fransysk kansli-stil. Paragrafkapitälerna äro i rödt bläck. Bladens antal är 73.

Dikten begynner sålunda (Se: Le Roman de Rou, Vol, I s. 265):

or remembrer des ancessors
Les fais les dis et les mors
Les felonnies des felons
E t les barnages des barons
D oit len les liures et les gestes
E t les esceut lire aux festes
S e escriture ne fust faicte
E t puis par clers lire et retraire
M ont fussent choses oublies
Q ui de viel temps sont trespassees
P ar long temps et par long aages
E t par muement de langages
O nt perdu leur premiers nons
V iles plusours *et* regions

På det ryktbara stället, sid. 271, hos *Pluquet*, öfverensstämmer denna handskrift närmare med *"Manuscrit de Duchesne"*:

ont souloient estre ennore
et mont presie et mont ame
C il qui les gestes esc[r]iuoient
E t qui les escrirent faisoient
S ouuent auoient des barons
E t des nobles dames beaulx dons
P our metre lour nons en estoire
E t tous temps mes deulx memore
M es or puis longues pensser
L iures escrire & translater
F aire roumans & seruenteis

T art *tro*uerei tant soit courteis
Q ui ta*n*t me doit ne mete en main
D onc ie aie vn mois vn escriuein
N e quj nul autre ennour me face
f ors ta*n*t mo*n*t dit bien maistre Wace
*V ous deue⸗ tous te*m*ps escrire
*Q ui ta*n*t saue⸗ bel et bien dire
&c.

*Dessa rader felas i handskriften *Duchesne.*

Manuskriptet slutar:

E rois roys henris ay avueus
Et en normendie veus
D engleterre et de normendie
O urent tous trois la seignourie
L e segond henry que je dj
F u nies au p*re*mier henry
E t de maheut lempererii⸗
E t li tiers fut au segont fil⸗

C y fine li liures mestre gace
Q uj veult autant faire si face

Bundet i gammalt läderband, på träd.

XLVIII.

JEHAN DE VIGNAY. — LE LIURE DES ESCHAIS.

Si commence le liure des eschais que translata de latin en francois frere iehan de vignaỳ de lordre des freres de haut pas. Ala requeste & priere de noble homme Bertran auberỳ de Tarascon. Et ce liure li presenta le dit frere Jehan humblement. sicomme il est en ceste hỳstoire.

Folio-handskrift, på pergament, skrifven troligen emellan 1380- och 1400-talet. Vackert illuminerad och prydd med flera miniatyrer, dyrbara för de här förekommande drägterna. Har 54 blad, med 31 rader på sidan.

Öfversättarens dedikation begynner:

A Noble homme & discret Bertran auberi escuier de Tarascon. frere Jehan de vignay de lordre des freres de haut pas. ¶ son petit & humble chapellain soỳ tout.

¶ La sainte escripture dit que diex nous a fait a chascun commandement de pourchascier a touz nos prochiens leur sauuement &c.

Dedikationen slutar:

"Or prenez dont trescher sire ce petit present commencie. le. iiij. iour de maỳ lan mil. cccIvij.

Efter ett långt företal begynner sjelfva boken:

¶ Ci deuise comment le roỳ veult aprendre du philosophe le gieu des eschais. & li moustre comment il doit estre aorne en sa maieste.

Le Roy̓ est ainsi fait . Car il se siet en vne chaiere . vestu de pourpre . couronne ou chief . En samain destre . i . ceptre en la senestre vne pomme dor . Car ilest le plus grant par dessus touz les autres . & le plus digne.

Sista paragrafen i handskriften är:

Et quant le roy̓ ot oy̓ toutes ces causes si sa pensa que le philosophe auoit trouue bonne maniere de correction si len regracia mult par le commandement du philosophe il mua sa vie *et* ses meurs entoutes choses. Et auint ainsi que le roy̓ qui auant auoit este fel & desordenez . fu fait Juste debonnaire & gracieux & plain de vertus a toutes gens . & homme qui vit en ce monde sanz vertus ne vit pas comme homme mes comme beste . Et pource chier seigneur deprie ie le roy̓ de qui toute grace & toute vertu vient que il vous doint si & anous demener nostre vie en ce siecle que ce soit a la gloire du roy̓ de paradis . & de toute la glorieuse compaingnie des ciex *et* a lonneur du corps *et* au proufit des ames . Amen .

Explicit le gieu des eschacs.

På sista bladen finnes anteckningen:

Lan mil cccc . quatre . vingts et huyt alausun frances decanmont nasquit au tiers Jour doust environ mynuyt .

Samt namnen, egenhändigt skrifna, af — *Jehan decanmont* — och *Francois Giron, 1658.*

Handskriften är väl bibehållen, och bunden under nyare tider.

XLIX.

GUILLAUME DE DEGUILLEVILLE. — EXPLICATIONS.

1. GUILLAUME DE DEGUILLEVILLE. — LE PELERINAGE DE LA VIE HUMAINE.

ouvrage imprimé plusieurs fois au commencement du 16e siècle, en vers avec des additions et des changements

Ingen titel eller inledning. Första boken börjar:

HEuls de ceste region
Qui poi*n*t ny ont de ma*n*sion
Ains ŷ sont to*us* com dit si*re* pol
Et riche et poure et sage & fol
Soient roy Et soient roŷnes
Tout pelerin ou pelerines
Vne vision voeul nonchier
Qui en dormant mauint lautrier
En veillant auoŷe leu
Considere Et bien veu
Le bel ro*m*mant de la rose
Bien croŷ que ce fu la cose
Qui plus mesmut ad ce songier
Que chi apres vo*us* voeul nonchier
&c.

Andra bokens begynnelse:

HApres che que jay dit deuant
De che que je vi en dormant
Autres me*r*ueilles je vi puis
Si com je les vous aŷ p*ro*mis
Vous voeul nonchier et reciter
Car point nest raisons du cheler

Ainsi comme ordene mestoie
De tous poins pour aler me voie.
&c.

Tredje boken börjar:

Or escoutes tres douche gent
Mes auentures et comment
Mal fu venu et mal mene
V boscage dont jaŷ parle
Ainsi comme je descendoie
V val parfont et aualoie
Vne vielle dautre figure
Dautre maintieng dautre laidure
&c.

Fjerde boken begynner:

Or escoutes seigneur comment
Euch en me voie empeechement
Et de che vous diraŷ sans plus
Dont plus mest . et me tongue
Car en montaignes et valees
Vi mult de coses desguisees
&c.

Slutet på hela dikten lyder:

Se che songe nay bien songie
Je pri qua droit soit corrigie
De cheux que songier mieux saront
Ou qui mieux faire le porront
Tant di aussi que se menchoigne
Y a aucune . que a songe
Soit repute . que par songier
Ne se fait point tout voir nonchier

Car mille erreur je ne vauroie
Maintenir par nisune voŷe
Mais bien vauroie et ay volu
Que par le songe quay veu
Tout pelerin se radrechaissent
Et de fournoier se wardaissent
Bele doctrine met en luy
Qui se castie par autruy
Lesreur . Et le fournoiement
Dautrui . doit estre aduisement
Que Cascun prengne tel quemin
Quil puist venir a bonne fin
Chelle fin est le guerrendon
Et le remuneracion
De le goye de paradis
Que doinst dieux a mors et as vis
Amen

På papper, in folio; tvenne spalter på sidan, 50 rader i hvarje spalt. Skrifven år 1443, hvilket synes af nedanstående slutverser:

Mil quatrecens quarantetrois
Le jour precedent Saint franchois
Fu chest liure chŷ par escrips
Par lemain dampt Jain dezŷanŷs
Moigne du gard Alonguiller
En lostel dampt Jain cheualier
Prieur dudit lieu pour le jour
Alescripuent doint dieu samour

Stora bokstäfver och rubriker äro i rödt bläck.

2. GUILLAUME DE DEGUILLEVILLE. — Chi se commenche LE PELERINAGE DE LAME PUIS QUE ELLE EST YSSUE DU CORPS. —

Apres que me fu esueillies
Et quasses fui esmerueillies
De mon songe & que rien ni vý
Ou aussi com en bon espi
Neust grain qui bien le guerroit
Se au language ne tenoit
De lui raconter ou dire
Ou de ordener ou descripre
Qui primier ou desrain aler
Doilt sans quelque riens transposer
Aduis me fu que le voiage
Humain et le pelerinage
Est expose a tels perilz
Comme ou songe sont escrips .
Et hons mortel nest pas plus
Que la flourette qui chiet jus
Au vent et flestrie deuient
Si que de lui plus ne souuient
En quoi toutes gens sont onnis
Aussi les grans com les petis.
&c.

Diktens sista paragraf:

En che point tantost hault vola
Et vers le priuost droit ala
Mais ainsi come loel auoie
Alui et le regardoie
Vne clarete du lieu haultain

Sur mes yex descendi aplain
Et tantost les me fist ouurir
Que clos auoie p*ar* dormir
Esueillie fui et me trouuay
En mon lit dont ta*n*tost me leuaỳ
Dolent que si tost auoye
Perdu et solas et joye
Jhe*s*u les me doinst recouurer
Quand lui plaira sa*n*s pl*us* finer
Aussi faiche il a tous ceulx
Qui mon songe aue*n*tureux
Benignemen*t* exposeront
Et doulcement corrigeront
Se riens ỳ a acorrigier
A amender ou retraitier
Rien nỳ approeue ne afferme
Se*n* la foy nest fonde ferme
Ou qui fonde y puist estre
Par adreschement de maistre
Se trouuee y est me*n*choingne
Repute doit estre a songe
Ainsi a ceulx qui le liront
Lepri et a ceulx qui loront Amen

Explicit.

Skrifven på samma sätt, som den föregående, och af samma kopist, år 1443. Slutar:

Chi se fine le pelerinage de lame puis que elle est yssue du corps . Escript par le main da*m*pt Jehan desyanys relig*eux* du gard . Et fu par co*n*so*m*me lan de grace Mil . cccc . et . xliij . en labbeỳ de longuille*r*

3. EXPLICATIONS RELIGIEUSES; en andelig undervisningsbok, på prosa. Utan titel.

Innehåller förklaring öfver de tio Guds bud, tron, de sju sakramenterna, de sju döds-synderna, fader vår, den heliga andas sju gåfvor, de fyra kardinal dygderna, om bigten, om botgörelse, de sju barmhertighets-verken, m. m.

Inledningen begynner:

Dieux la souueraine bonte qui tous jours voeult son bien a aultrui departir crea primierement les angles Entre lesquelz lucifer le souueraine ordre de le souueraine gerarchie tenoit le deseure degre si comme le plus sage le plus biaus et le plus reluisans entre les angles . Mais en consideracion de sa grande beaulte Il devint si orgueillieux de sa grant beaulte en amant soy meismes et son singulier bien et fu aussi de sa hautesse quil auoit deseure les aultres si presumptueux quil conuoita a estre samblans a dieu et auoir come dieux subgis de soulx son pooir sans estre subgis a nullui &c. &c.

Första afdelningen:

Des douze articles de le foy .

Sarite me constraint a traictier. V. coses a linformacion des sinples crestiens et especialment des cures qui le commun peuple ont a gouuerner &c. &c.

Sista afdelningen (ännu en tolkning af de tio Guds bud) slutar sålunda:

Pechi les X , commandemens de la loy. tous. x. comprins qui ỳ voeult bien regarder comme en vng miroir je poeult delegier cognoistre ses pechies et les sara bien confesser et qui nentent bien tout Il porra bien deman-

der et enquerir che quil nentent aulx boins et aulx sages Et queconques p*er*sones de discression p*ar* consequen*t* volentaire desobeist a aulcun des . x . com*man*demen*s* il est hors de lestat de sauluement et ne fait cose qui plaise a dieu po*ur* auoir paradis Mais quelcon*ques* temptacion . que len ait tant dure che longueme*nt* ou soit de ire ou couuoitise de luxure ou daul*tres* pechie se elle desplaist et que on mette paine de le mettre hors de son coe*ur* que le con*sen*teme*nt* ne soit plain ny entier on ne pesche point mortelleme*nt* Mais y acq*ui*ert on souuent vertu et grand merite envers dieu pour le boine resistanche que on y met . Amen .

På papper. Skrifven på samma sätt, som de föregående, af samma hand och troligtvis vid samma tid.

Denna handskrift, i folio, är bunden under nyare tider. På första sidan står *b* och derinvid *dufaultrey achepte atours.*

L.

ROMAN D'ELEDUS ET DE SERENE.

Lappers-handskrift i stor 8:vo eller liten 4:to. Har 110 blad, i medeltal 35 rader öfver hela sidan. Saknar titel; men en yngre hand har skrifvit på ett af de hvita bladen: *"Histoire du Roy de tubie"*. Innan bindningen af detta manuskript fanns vid romanens början en öfverskrift, hvilken troligtvis innnehöll en titel derå. Emedan bandet är gammalt måste titeln länge varit förlorad. Bunden i gammalt Fransyskt kalfskinn, med guld-snitt, hvarigenom också några bokstäfver utaf texten någongång finnas bortskurna.

Skriften är urblekt och svårläst, och synes härleda sig från slutet af 1400:talet. Texten är en *kärleks-roman,* enligt uppgift, ett sammandrag af ett vida äldre original. Likväl innehåller den nära 8000 rader, ehuru några blad saknas vid slutet. Som denna dikt, så vidt utgifv. har sig bekant, ej blifvit funnen annorstädes, vill han lemna en kort teckning af dess innehåll.

Gemenas, konungen af Tubie, äger en dotter benämd *Serene.* Denna har han redan i sin barndom förlofvat med *Maugrier*, en ung hertig af Alide. Men då hon uppnått blomman af sin ålder lär hon känna *Eledus*, sonen af *Mauynus* (el. *Mamynus*), grefve af Monfleur, och de förälska sig i hvarandra. Många svårigheter, krig och äfventyr följa derpå; men slutligen segrar den tappre Eledus, och han erhåller Serenes hand. — Så långt går berättelsen; men några blad saknas, såsom ofvan nämdt är, vid handskriftens slut.

Inledningen är följande:

eigneurs vng compte vo*us* veuilh retr[aire]
Dieux le me laisse a bon chef traire
Et se ŷ fais point de faillance
Dieu men doint fe*re* tel penitance
Que bien men soit a destines
Et prŷ a tous que mescoult[es]
Que si voules en paix entendre
Jcŷ pourres le voir aprandre
De grans p*ro*esses et damours
Et de guerres et de dolours
Et jen diraŷ bien la maniere
Sŷ com le treuue en listoŷre
De laulte geste ancienne
Que on escript en rime plaine
Et moult grant en fu lŷstoŷre
Mes jaberge lessamplaire
Quar trop lonc s*cr*oit a dir
Et sil vous plaist veulles ouir
A compter vous aŷ deledus
Filh du pros conte maminus
Tout ne fu roŷs ne amŷraux
De p*ro*esse conquerre pl*us* baux
Ne pour laisser tort ne malice
Oncques en li uent vng malvice
Quar il conquist pour sa valeur
La fille du roŷ son seigneur
Et troŷs roŷnes en bougŷe
*Bl. 1, v, *Dont se vous veuilh compter la vie
Mes deledus veuilh laisser
Quar de son seigneur veuilh *com*pter

Con fu bon roỳ natural
Et de grans honeurs principal
Et peut auoir a ses talens
Cent mille hommes combatans
Vne cỳte eut mult notable
Nulz nen auoit de plus notable
Et eut nom tubie la bonne
Ou eut mainte bonne personne
De borgoỳs & de cheualiers
Et gens de diuers mestiers
Et de dames & de pucelles
Et damoỳselles bonnes & belles
Et dames de noble valour
Et menestriers chantans maint jour
Et si na rien dessous le tron
Qui a corps domme si fust bon
Con illec ne treuue grant largeur
Vous ne vỳ onc tant grant forceur
Bras de mer la clef de vng lacs
Murs et foces de toutes pars
Des tours plus de . C . et quatre
Telz que perriere ne puit abatre
Ne pour ce silz furent mult sobriers
Puis vint le temps bien fu mestiers
Quar en vng jour furent destruit
*Plus de cent mille hommes ce cuit *Bl. 2, r.
Sỳ con pourres ouir compter
Ne vous vous ennuit a escoulter

Nu börjar sjelfva romanen sålunda:

Semenas le roỳ de tubỳe
Sestoit en son palaỳs vng die

Et si parloit ou ses priues
Atant le roy sest resgardes
Et vit entrer vint pellerins
Quj moult estoient noblentins
Ne pource pas bien paroient riche gent
Car mult venoient cortoisement
Chascun siet sus son paleffroy
Et descendirent deuant le roy
Le plus noble a parle promier
Et dist au roy le droiturier
Quj forma toute creature
Vous enuoye bonnauenture
Sire roy & a tous vos barons
Et dist le roy et dieu sault vous
Et tous ceulx quj en vous sont
Dites moy vous quj estes ne dont

Slutet på hela dikten lyder:

Crestous les huys ont tost quasses
Et ceulx que treuuent tous estranlles
Lors eledus et lescuier
Et auec luy maint cheualier
Vont vers la tour du duc Maugrier
Et montent sus droit au planchier
Les portes rompent hastiuement
Et puis entrerent hardiement
La sus trouerent le duc Maugrier
Et gentnion & le roy rechier
Et quatre roys & vij comtours
Et dautres C. tous des meillours
Du duc Maugrier pour seiorner
Estoient venus & pour bagner

Et bien cuidoient segur dormir
Jusques les huys ouyrent croissir
Des leurs chambres & leȝ virent entrer
Et qui adonc les vist leuer
Et leurs armeures cuiderent prandre
Mes tous leȝ vont lier & prandre
Que rien nỳ eut plus deffandu
Que tele prise veue ne fu
Comme ilȝ firent acelle heure
Et leȝ gouuerne tous mirs de bere

[A]tant vees vous lors lescuier
qui monta hault en vng soulier
Trouua sebile et serene
Vestir les fist & puis leȝ moyne
Amoult grant joye vers eledus
Et quant vers luy furent venus
Eledus lala moult tost baiser
Et puis lava moult resgarder
Et son blyant vit dessire
Et de son sanc par tout couste
Et il li dist qui ce auoit fait
Maugrier dist elle par atraȝait
Des esperons me batỳ tant
Que de tous lieux sallỳ le sanc

Röda initialer äro, för hvarje afdelning, insatta på några af de första sidorna; men detta upphör snart.

På ryggen af bandet står N:o 37, samt inunder N:o 211.

LI.

LE LIURE DOU BON ROY ALIXANDRE.

Folio-handskrift på pergament, af 96 blad; två spalter på sidan. Synes vara skrifven omkring 1350—1400. Tillhör Sparfvenfeldts donation. Initialer och rubriker i rödt bläck, med flera temmeligen grofva ritningar in i texten. Börjar:

Ci commence leliure doubon roy Alixandre . Et parole de totes les choses quil fist onques entoute sauie . deis sanaissance en iusques asa mort . et des merueilles et auentures et des uersites doumonde . Et des grans batailles quil fist auec lempereor daire . et auec le roi porrus dinde . et auec les autres rois princes et seignors et barons . qui a celui tens estoie*n*t Et coment il conquist tout lemo*n*de . Et somist asa seignorie . Et puis quant il ot tout ce fait. il se fist monter sus haut en lair as oise aus gris . por ueoir tout le monde dont il estoit seignor . &c. &c.

Texten begynner:

Puis que lepremier peres de lumain lignage fu cries alimage de son creatour Lirois de gloire qui leuost henorer . sur toutes creatures . Lidona . conoissance detrier le bien dou mal . Por huser des choses qui seroient selonc nature . Et eschiuer les choses contraires . &c. &c.

Sista kapitlet lyder sålunda:

ICi fine liromans dou bon roỳ alixandre qui fu fis de netanebus . Lequel fu seignor degipte . et netanebus fu lemeillors estronomiens que fust ensontens . Et fist tant par lart de nigromance que il desut la roine olimpias que feme estoit douroi phelipe demacedoine . En laquele raine netanebus engendra alixandre lequel alixandre Conquist tout le monde par saproesse Et auiour que il se fist coroner doureaume detout lemonde fu il empoissones demortel uenin mesle enuin . Lequel uenin iobas li bailla par le uortement deson pere antipater a cui alixandre auoit donee Lacite desur . Lequel alixandre neuesqui en cest siecle . que . xxx . ii . ans . lan dou comencement doumonde . iiii . mile . et ix . Cenz ans . au quinzeime ior dou mois de septenbre . Dont ce fu grans damages de la mort de sibon roi . Et puis apres lamort dou bon Roỳ les barons se bataillerent . Si angoisseusement que dedens les xiiii . anz ne remest nul detoute cele baronie . Meismes laroine olimpias fu morte et ocise . et getee aschiens . Si come uos poes ueir et entendre . et cefu par le comandement de cassander . lequel li fist tolir lauie et geter lecors aschiens et asoỳseaus . por lifaire plus de des honor .

Handskriften är väl bibehållen, och bunden under nyare tider.

LII.

OEUVRES DIVERSES EN PROSE.

1. Ensuiuent LEZ DIX MORAULX DES PHILOZOPHES translates de latin en francois par noble homme messire GUILLAUME TIGNONUILLE Cheuallier

Tjock pappers-handskrift i folio; dubbla spalter på sidan. På första bladet står J. 21.

Boken begynner:

Sedechias fut philo*sophe* le premier par qui fut receue la loy de la voulente de dieu & sapience entendue Et dist icellui sedechias q*ue* ch*a*cun de bo*nn*e crea*n*ce deuoit au*oir* en soy xvj vertuz &c. &c.

Sista kapitlet (om *Galienus*) slutar:

- - - - & luj dema*n*derent q*ue* estoit signe de folie il re*spo*ndit aimer richesse auoir trop fia*n*ce en ch*a*cun et couuoitise vehemente et lui dema*n*derent qui estoit signe de pou veoir et co*n*gnoistre il re*spo*ndit son fier aceluj dont on a aultres ffoys este deceu .

Cy finissent lesdits moraulx des philosophes translatez par noble homme messire guillaume de tignonuille cheuallier .

På sista bladet ser man ett mått, (något öfver 3 tum) med uppgift, att det utgör $\frac{1}{20}$ af vår frälsares längd, och en förklaring öfver dess förträfflighet såsom amulet.

Handskriften är ifrån slutet af 1400:talet, eller början af det 15:de. Arbetet finnes tryckt.

2. Cy commence la table des rebrices du LIURE INTITULE DE BONNES MEURS lequel dit liure est diuise en cinq parties / dont la premiere partie parle des sept peches mortelx et des remedes qui ysont Laseconde partie parle des gens deglise et des clers Latierce partie parle de lestat des seigneurs temporelz et de toute cheuallerie Laquartre partie parle de lestat du commun peuple Lacinquieme et derniere partie parle de la mort et du jour du jugement

Efter innehålls-förteckningen begynner första kapitlet:

Cous orguilleux se veullent adieu comparer en tant quilz seglorifient en eulx mesmes et aux biens quil ont desquelles choses la gloire en est deue principalement a dieu et est grant abusion quant creature prent orgueil en soy mesmes pour les biens que dieu lui enuoie par lesquelz elle deueroit estre plus humble enuers dieu et mieulx le congnoistre &c. &c.

Slutet handlar om yttersta domen.

Pappers-handskrift in folio, 46 blad, med rader tvärt öfver sidan; skrifven vid början af 1500:talet.

3. [CHRISTINE DE PISAN.] Apres ce Ma treschiere dame que jay fait le Romant sur voisir de consolacion a vostre seigneur et pour vous conforter et vostre seigneur . Jay fait vng petit traictie alensengnement de monseigneur nostre sire /et de tous autrez princes et barons qui le vouldront regarder & entendre lequel traictie jay fonde et extrait dune fiction ancienne que jay trouuee en escript

Härefter vidtager arbetet, nemligen ROMANEN OM *MELLIBEE ET PRUDENCE* .

Vns Jouueincaulx appelle mellibee puissant et riche eust vne femme nommee prudence et de celle femme vne fille Aduint vng jour quil se ala &c. &c.

Slutet lyder:

Couteuoys la grant humilite que nous voyons en vous nous contraint a vous faire grace Et pource nous vous receuons en nostre amittie et anostre bonne grace Et vous pardonnons toutes iniures et tous vos meffaiz encontre nous A celle fin que dieu au point de lamort nous veulle pardonner les nostres Amen

Explicit le liure de melibee .

På papper i folio, skrifven i början af 1500:talet. Texten synes fullkomligt öfverensstämma med pergaments-exemplaret i kongl. bibl. i Kjøbenhavn*). Finnes tryckt.

Dessa trenne skrifter äro sammanbundna.

---

*) Se: Description des Manuscrits Français du Moyen âge de la Bibliotheque Royale de Copenhague, par *N. C. L. Abrahams*, s. 137, 8.

LIII.

BALLADES ET POEMES DIVERSES.

En samling af åtskilliga skaldestycken, jemte några smärre uppsatser i prosa, skrifna med en ganska svårläst stil, vid slutet af 1400:talet. Manuskriptet är på papper, och består utaf 272 blad. Det har tillhört presidenten *Fauchet*, hvilken inskrifvit på flera ställen sina anmärkningar, och författat en kort förteckning öfver innehållet. En del af de verk, som här förekomma, äro tryckta, ehuru ofta efter afvikande original; men de flesta äro ännu icke utgifna.

Bokens innehåll är följande:

1. *Ballad*, $6\frac{1}{2}$ *) vers af 8 rader. Begynner:

En grans vallees obscures et sulphureuses
soit detenu sans espoir dempartir
de grans serpens debestes venimeuses
soit mors et point sans espoir de guerir
en mer ardant qui ne sepeut tarir
puisse plunger pour faire penitence
et en langueurs sans pouoir de morir
le vilain cuer qui vous voult tel nuysance

Samma slut-rim genomgå hela stycket. Omqvädet är: le vilain cuer &c.

*) Halfva versen är här och i det följande *l'envoi*.

2. *Ballad,* 3½ vers, af 10 rader. Begynner:

Cinquante trois vng sac tout plain
vng chien vng chat il ny scet note
sot trois fois il sen va demain
Bona dies tout plain sa hote
chantons la durion marotte
A vne signe deus rabas
Judas caiphas barrabas
dessus le toict dune maison
Dons voiez bien & scais mon cas
q*ue* fait rime sans raison

Sista raden utgör omqvädet, med små förändringar.

3. *Ballad,* 3½ vers af 8 rader, till Parisiska språkets beröm, jemförd med andra Franska dialekter och utländska tungomål. Begynner:

Quoy q*ue* en tient belles langagures
Omqvädet är:
Il nest bon bec que de paris

4. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader. Börjar:

Il nest dangier que de villain
norgueil que poure enrichy
ne si seur chemin que le plain
ne secours que de vray amy
ne desespoir q*ue* jalousie
ne hault vouloir q*ue* damouroux
ne poistre quen grant seigneurie
ne chiere que de ho*m*me joyeulx

Samma rim genomgår det hela. Omqvädet är: ne chiere &c.

Imprimé dans: la dance aux aveugles et autres poésies du 15e si. extraits de la biblioth. des ducs de Bgne. Lille. MDCCXLVIII chez André Joseph Panckoucke in-18. p. 273. avec lexique

La danse aux aveugles est de Pierre Michault. a partir de la p. 206. ce sont des pièces anonymes.

5. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader; parodi på den föregående. Begynner:

Il nest soing que quant on afam
Omqvädet är:
ne bien *con*seille que amoureux

6. *Ballad,* 3½ vers, af 9 rader. Börjar:

Qui ne *contre*ffait lamoureux
qui ne scet faindre son penser
qui ne rit sans estre joyeulx
qui ne scet souuent rigoler
qui na dequoy estre joli
qui na le bec ouuert tous dis
qui na vng peu de poil du lou
en verite cest vng chef chetif
il na que faire destre en court

ib. p. 275

Sista raden utgör omqvädet. Samma rim i alla verser.

7. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader. Börjar:

A dire voer celluy est bien curieulx
qui peut auoir belle dame a amye
Cest vng beau don damour et gracieulx
mais quelle soit de loyaute *gar*nys
ainsi comme est celle q*ue* jay choisie
Car elle dit et afferme de vray
que oncques ne fist faulette a*per*tie
Mais par ma foy bien scey ce q*ue* je scay

Rimmet lika i alla verserna. Omqvädet: Mais par &c.

8. *Ballad,* 3 verser, af 10 rader. Fortlöpande rim. Begynner:

Ducelle nouuelle espousee
asa compaigne disoit
Haro / trop suis desconfortee
de ce quennuyt faire on me doit
Omqvädet utgöres af:
Couurez voz yeulx de vox genoulx

9. *Ballad,* 3½ vers, af 10 rader, emot äktenskapet. Börjar:

Jay demoure entre les sarrasins
Har fortlöpande rim. Omqvädet är:
Gard soy chacun quil ny soit attrape

10. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader. Fortlöpande rim. Begynner:

Qui na joue ala paulme et au de
Omqvädet är:
Il nest digne daler en compaignee

11. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, om ett förnöjdt lefverne. Fortlöpande rim. Dess början:

Jay meilleur temps que neust oncques franc goutier
Omqvädet:
Et si nay pas quant deniers de rente

12. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader. Fortlöpande rim. Börjar:

Pour paruenir au bien de viure en court
de roys de ducs contes ou grans seigneurs
Omqvädet lyder:
Taire souffrir faindre dissimuler

13. *Ballad*, 3 verser, af 10 rader, fortlöpande rim.

Qui ses besongnes veult bien faire
selon le temps qui ores court
dissimuler fault et soy taire
du tout ammours y estre court
peu parler et faire le sourt
qu*ant* on ot chose qui ennuye
flater et que on ne *contre*die
au seigneur riens q*ue* bel lui soit
mais que atous propos on lui dye
mons*eigneur* dit bien il a droit
Sista raden utgör omqvädet.

14. *Ballad*, 3 verser, af 8 rader, fortlöpande rim:

Ie fus lautrier en vne compaignee
ou il auoit gens deplusieurs estas
lun souhaitoit honneur cheualerie
et laut*re* escus et florins agrans tas
laut*re* beaulte laut*re* belle loquence
laut*re* vouloit auoir toute science
mais quant amoy je souhaitte sans plus
vie dorleans et tousiours dixe sous
Sista raden utgör omqvädet.

15. *Ballad*, 3½ vers, af 12 rader, fortlöpande rim.
Begynner:

Quant jestoye en france on me disoit
q*ue* pour auoir belle dame sans per
en angleterre des dames on debuoit
prendre visaiges pour tous aut*res* passer
Omqvädet är:
il nest dame amon gre que de france

16. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, fortlöpande rim. Början:

Tost est deceu cuider de homme oultrageux
tost est perdu auoir malconqueste

Omqvädet är:

Tost est deffait que autruy veult deffere

17. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, fortlöpande rim. Begynner med:

Entre vous qui acourt seruez
entendez mon enseignement

Omqvädet:

pour aller quant la court fauldra

18. *Ballad* (*de Jaques Cocur?*) 3½ vers. Början lyder:

Que nayez hardement ce sens

19. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, till den älskades beröm. Fortlöpande rim. Begynner:

Oncques venus la mere cupido

Omqvädet:

Sur toutes femmes du monde triumphant

20. *Ballad,* 3½ vers, af 10 rader. Fortlöpande rim. Börjar:

Ie voy le temps doctruyen
que toute paix est reformee

Omqvädet:

dit il vray par ma foy il ment

21. *Ballad,* 3½ vers, parodi af föregående. Begynner:

On voit le monde bestourner

Omqvädet:

On voit tout et ne voit on goute

22. *Ballad,* 5 verser af 8 rader. Börjar med:

Par guere sont marchans meschans
gentilz chetifz pecheurs pieurs

23. *Ballad,* 3½ vers, af 10 rader. Dubbel-composition skrifven parallelt, fortlöpande rim. Begynner:

Grace regnier — Amoureuse pucelle
par vraye amour — je suis vostre subgitz
de cuer entier — je vous tiens ma maistrisse
dame donnour — aqui me suis soubzmis
&c — &c.

(omqv.) En loyaute — (omqv.) par tout ou que jesoye

24. *Ballad,* dylik dubbel, 3½ vers, men 11 rader. Början lyder sålunda:

Homme peruers — corps mortel vicieux
&c. — &c.

(omqv.) Amende toy — (omqv.) Car mourir te comment

25. *Ballad,* 6 verser af 8 rader, samt 2 af fyra, alla slutande med samma rim. Dialog. Begynner: (l a m a n t)

Dame de beaulte positiuez
sans degre de comparatif

26. *Ballad*, 6 verser af 8 rader. Begynnelsen:

Tresdoulce dame souueraine
la fleur des fleurs sans auoir per
par qui nuyt et jour suis en peine
de vous priser et honnorer

27. *Ballad*, 3½ vers af 10 rader, fortlöpande rim. Början:

Ma chiere dame a vous dire verite
Omqvädet:
Autant ou plus le bran q*ue* la farine

28. *Ballad*, 3½ vers af 8 rader. Fortlöpande rim. Begynner:

Ne ne puis plus ainsi q*ue* je souloye
Car viellesse massault trop durem*ent*
Omqvädet:
Boire sans soef et cheuaucher sans celle

29. *Ballade*, 4½ vers, med samma rim, af 8 rader. Begynner:

Vne haquenee atout li don frain
Omqvädet:
Ainsi q*ue* dient ceulx qui lont cheuauchee

30. *Ballad*, 3 verser, samrimmande, af 8 rader. Begynner:

Car maintesfois jay oy raconter
Omqvädet:
Cest tout neant se la coulle ne bale

31. *Ballad,* 3½ vers, med samma rim, af 8 rader. Omqvädet är:

Chacun veult fourbir la virelle

32. *Ballad,* 3½ vers, med samma rim, af 8 rader. Börjar sålunda:

Plus nay leuit tel que souloye

33. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, med lika rim. Begynner:

Puis que nonnains cliqueterent patin

34. *Ballad,* 3 verser, med samma rim, 8 rader. Börjar:

Pour abbatre vne gouge fine

35. *Ballad,* 3½ vers med lika rim, 7 rader. Begynner:

On parle de porter deuise

36. *Ballad,* 3½ vers, med samma rim, 10 rader. Början är:

Se jayme et sers madame de bon het

37. *Ballad* (Conte), 3½ vers, 8 rader med samma rim. Begynner:

Ya pas long temps que vng byernois
prioit vne dame jolye

38. *Ballad,* 3½ vers, 12 rader med samma rim. Börjar:

Se je porte en ma deuise coac

39. *Ballad*, 3½ vers af 10 rader, med samma rim. Begynner:

En ragal en aretine rochier

Omqvädet är:

Soient futes ces langues enuieuses

40. *Ballad*, 3½ vers af 8 rader, med lika rim. Börjar:

Vous qui voulez ouurer en

41. *Ballad*, 3½ vers, med lika rim, 8 rader. Begynner:

Serette an corps gracieulx

42. *Ballad*, 4½ vers, med samma rim, 8 rader. Börjar:

Tant grate chienne que man gist

Omqvädet:

Tant crie ou noel quil vient

43. *Ballad en Jargon*, 4½ vers, af 10 rader, med samma rim. Begynner:

En parenart la grant masse gaudye

Fauchet anmärker i kanten: ceci est imprime auec les oeuures de Villon lan 1532 .

44. *Ballad* ("Jargon", *Fauchet*), 3½ vers, af 8 rader, med lika rim. Börjar sålunda:

Vous qui tenez voz terres et voz fiefz
du gentil roy danyot appelle

45. *Ballad* ("Jargon", *Fauchet*), 3½ vers, af 11 rader, samma rim. Begynner:

Sugier roys de la bergne eygault

46. *Ballad* ("Jargon", *Fauchet*) 3½ vers, af 8 rader, med lika rim.

Omqvädet utgöres af:

Sour verdoiant haure du marieulx

47. *Ballad* ("Jargon", *Fauchet*), 3 verser, af 9 rader, med lika rim.

Omqvädet är:

Pour maintenir la joyeuse folye

48. *Rondeau.* Vng *tres*grant bruyt aparis aon cours, &c.

49. » A ce cor cy, &c.

50. » Mon bien, &c.

51. » G. C. &c.

52. » Margot, &c.

53. » ("en gascon", *Fauchet*) Jen es gay de coudorine &c

54. Cent mile escus et vng *che*val, &c.

55. Le premier testament Maistre francois villon.

Texten skiljer sig ofta ifrån de tryckta upplagorna. I kanten af flera stanser har *Fouchet* antecknat: "ne sont imprimées". 8 blad

56. Le testament second de maistre francois villon.

Texten ofta olik den tryckta. 27 blad.

57. LE TOURNOY AMOUREUX.
Två blad. Börjar:

Pourceque on parle de tournoys
et de joustes et desbaoys
vous vueil parler dun grant behours
qui fut moult hideux et moult lours

58. *Ballad*, 3½ vers, med samma rim, 8 rader. Begynner sålunda:

Je congnois bien mouche en let
je congnois ala robe lomme

Cur de Villon.
Imprimé. Oeuvres.
Paris 1723. 18°
p. 103

59. *Ballad*, 3½ vers, med lika rim, 8 rader. Börjar:

Vng viel pbiē dessus vng viel cheval

60. *Ballad*, 3½ vers, med samma rim, 12 rader. Begynner:

En mon dormant en lair veu lautre soir
vng lyon roux assis sur vng drap noir

61. A. B. B. pensez a vostre fait, &c.

62. *Response.* A. BB. dont faictes paraboles, &c.

63. LE DEBAT DU CUER ET DE LUEIL.
Tretton blad. De börja:

En may la premiere sepmaine
que les boys sont parez de vert
esquelz li rossignol se maine
quant il a son doulz chant ouuert

pour resioir ceulx que couuert
sont en amours de dueil soudain
mon plaisir sestoit des conuert
pour aler chassier cerf ou dain
Lors je fis par mon ueneur mettre
a lun de mes leuriers le trait
puis nous alasmes entremettre
daler en queste bien attrait
pour sauoir saucun cerf retrait
sestoit en vne forest moye
ou plusieurs ont lun lautre atrait
en laquelle achassier jamoye

Efter den långa Inledningen beskrifves striden emellan Hjertat och Ögat. Sista versen lyder:

Si prie aceulx ou joye sembat
et qui damer sont en la voye
que du cuer & lueil le debat
chacun endroit soy le cas voye
et que son oppinion enuoye
a venus et qui le chappel
gaignera amours le pouruoye
de tous ses desirs sans rappel

64. Cy apres senssuit les noms des xij peres de france Item des ducz & contes du Royaume.

Fem sidor.

65. Compains que on appelle hennicque
vestu dune blanche tunicque, &c.

Alla rader hafva samma rim. 1 sida.

66. Le nombre des villes a clochiers. 1 sida.

67. COMPLAINCTE EN MATIERE DE NOSTRE DIABOLIQUE.

Lucifer par la malice des hommes empereur de tous les mondains venans a lempire / roy des enffans dorgueil / contepalatin sur toute paliacion dypocrisie / aupremier de noz diaboliques ministres ou huissier denffer surer requis ou jnuoquez / Maladiction sempiternelle et hayne perpetuelle / Receu auons lorguilleux murmure de nostre mal amie & desloyalle fille / fainte religion / contenant &c. &c.

Femton sidor. Slutet lyder:

Nonobstant quelxconques lettres de la saincte escripture / raison naturelle canoingne & ciuille / & quelxconques louables coustumes & vsaiges a ce contraires / donne au puis denfer / lan de yre & de Indignacion / que mort entra ou monde par nostre enuye / v^{M} v^{C} xxxiij de la nuyt de finable & derraine Impenitence / Irremissible / du mois de fieure mortelle & de lexpulsion de nostre regne que xprist (christ) vint en ce monde pour nous expeller & lyer nostre puissance mil cccc lxxvij Par lucifer a la faulse relacion de mauuais conseil Auise Signe / Desloyaute qui ne peult de son amy le secret taire /

Ofvanstående datum (1477) synes vara samtidigt med bokens nedskrifvande.

68. [CHRISTINE DE PISAN]. — Auctoritez de *christ*ine.

Troligtvis samma arbete som vanligen kallas: Epître d'Othea, déesse de la Prudence, ou les Cent Histoires de Troye.

Begynner:

Prince excellent dehaulte renomme
de qui grant voix par le monde est semee
a vous puissant tresredoubte seigneur
qui dessus vous ne congneisse3 greigneur

På 12 blad.

69. [ALAIN CHARTIER.] — Le breuiaire des nobles.

Börjar sålunda:

Ne noblesse dame de bon vouloir
Royne des preux princesse des haulx fai3
a tous qui ont voulente de valoir
paix et salut par moy sauoir vous fai3

8 blad. Slutar med en rondel.

70. [ALAIN CHARTIER.] Cy commence LE LAY DE PAIX. *)

Paix eureuse fille du dieu des dieux
& engendree ou trosne glorieux
& transmise par le conseil des cieulx
pour maintenir la terre en vnite
Essillee de france & dautres lieux
par oultrages et discors furieux
&c.

5 blad. Slutar:

et que les durs et les presumptueux
viuent dolens et merencolienx

*) Se talrika utdrag ur denna dikt (efter en Vatikansk kodex) hos *Adelbert Keller*, Romvart. Mannheim, 1844; s. 638—642.

et les beningz courtoiz et gracieux
soy gouuernans selon lumanite
leurs faiz durent & leurs estas sont tieux
que onneur leur croit et meurent sains & vieux
si qua lissir des fresles corps morteux
leur ame est sauue auec la deite
Tryckt i "Les oevvres de maistre Alain Chartier".
Paris, 1617, 4:to. s. 542.

71. LA BELLE DAME SANS MERCY

Nagaires cheuauchant pensoye
Comme homme triste & doloreux
Au dual ou il fault que je soye
Le plus dolent des amoureux
Pius que par son dart rigoreux
La mort me tolly ma maistresse
Et me laissa seul langoreux
En la conduite de Tristesse

Si disoye il fault que je cesse
le ditier & le rimoier
& que jabandonne & delaisse
le rire pour lavenoier
la me fault le temps emploier
Car plus nay sentiment ne aise
soit de scripre soit deuuoier
chose qui a moy nautre plaise

Tjugufem sidor. Slutar:

Et vous dames & damoiselles
enquy honneur naist & sassemble
ne soiez mie si cruelles
chacune ne toutes ensemble

que nes vne de vous ressemble
celle que meiꝛ nommer cy
quon doit appeller si me semble
labelle dame sans mercy

72. *Ballad,* utgör 3 verser; med samma rim, 8 rader. Begynner:

Coupil en faiꝛ et mastin en courage
Omqvädet:
pourquoy veulꝛ tu la brebis & la layne

73. *Ballad,* 4 verser, med lika rim, 12 rader. Börjar:

Quant fortune qui maint cuer serre
Omqvädet:
Joye sera en moy renouuellee

74. Adieu les freres saint liger, &c.

75. La doleur q*ue* je recoy, &c.

76. Quel plaisir auayje madame, &c.

77. TRESBLE GUILLAUME DE MARCHANT.
Qui es promesses de fortune se fie, &c.

78. *Motet.* Begynner:

Hay fortune trop suis mis loing de port

79. *Ballad* ("Contre le duc Jehan (Charles) de Bourgongne", tillägger *Fauchet*), 3½ vers, af 8 rader, med samma rim. Begynner:

Hennequin sen va / on le suit
Omqvädet:
Il est si vaillant / q*uil* sen fuit

80. *Ballad,* 5½ vers, 11 rader. Alla ord i hvarje vers begynna med samma bokstaf. Början är:

Sar plusieurs peins prent paris p*r*ecellence.

81. En vsurpant la sterilite, &c.

82. De tous ceulx qua creez nature, &c.

83. *Rondel* de MACHAUT .

Doulce dame tant que viuray, &c.

84. *Rondel* . Jatens mercy & complaindre ne mose, &c.

85. *Rondel* . Je ris je chante je mesbas, &c.

86. *Rondel* . Je nose parler ne escripre, &c.

87. *Rondel* . Mon cuer pleure mais des yeux me fault rire, &c.

88. *Bondel* . Se tristesse me fust joye, &c.

89. *Rondel* . Ou mon souhait sassomnra, &c.

90. Se tous les souhais vrays estoient
que on souhaide les gens verroient &c.

Fem sidor. Slutar:

Icy des souhais je me taiz
souffist vous je nen dy maiz

91. *De la melisse.* Medicinskt; på prosa.

92. *Noel* (Jul-visa). Vacker och egen. Utgöres af 12 sammanrimmande verser. Begynner:

Noel nouuellet noel chantons jcy
nouuelles gens crions a dieu mercy
noel noel noel noel
chantons noel pour vng roy nouuellet

Sista versen:

En douze jours noel fut acomply
pour xij jours mon chant sera feny
noel noel noel noel
pour chacun jour en ay fait vng couplet
noel nouuellet &c.

93. Amis ne dy point ta pensee
a creature qui soit nee &c.

Fyra verser, af 6 rader hvardera.

94. MICHAULT TAILLEVENT. Le regime de fortune.

Ensuit vng traitie petit
de fortune qui eslieue
les gens a son appetit
et de ses grans dons les fieue
et sest lachose assez briefue
selon la distincion
pour lamour qua lire griefue
trop longue narracion

Fyra blad. Slutar:

Estudiez ce regime
hommes de fortune attains
aussi bien cun silogime
estudiez &c.
vne foiz & la deuxiesme
pour en estre plus certains
estudiez ce regime
hommes de fortune attains

Le regime de fortune
fait par michault tailleuent
pource quil ayme fort vne
ou samour sans taille vent

Au tresorier de soucy
michault si se recommande
et si enuoie cecy
au tresorier &c.
Quil lentande & lise aussi
Il prye non pas commande
au tresorier de soucy
michault si se recommande

95. Ethimologie de loys propre nom de tres-hault et trespuissant prince mons. le daulphin de viennois conquerant es allemaignes lan mil iiij^{c} xliiii.

Lys odorant jeunesse souueraine
entre les preux en vertu florissant
fructiffiant en saison premeraine
fruit non pareil aux bons appetissant
vostre tres humble & tresobeissant
des biens quil a ce present vous presente
pour passer temps en vous resioissant
es grans trauaux de la vie presente

Sex sidor. Slutar:

Prince tresseignourieux
bien ioieux
soiez sur toute rien nee
et vous serez glorieux
et eureux
aprez la vie finee

96. Translacion de vnes *lettres* de sarrasin en francois que le souldan de Babiloyne. escript au roy de france en mil cccc quarante & sept. &c. Tre blad.

97. Bön till den Heliga Jungfrun. Begynner:

Aube du jour qui le Monde enlumine
dune clarte qui tout autre domine
enluminant tresdouce humanite
manne du ciel fons de virginite
Tre sidor. Slutar:
entierement si que puisse par grace
lagloire dieu auoir deuant sa face

98. De richesse vient orgueil, &c.

99. De maistre JEHAN DE MEUN

Orgueil contre orgueil ne pourroit
ou lun des orguilleux morroit &c.
Två sidor. Slutar:
v*ost*re desroy
ho*m*mes morre$ dieu s*er*a roy

100. La destrousse MICHAULT TAILLEUENT.

A mon tresredoubte seigneur
le duc de bourgongne excellent
et a tous ch*eual*ier*s* donneur
& escuiers pareillement
&c. Fyra sidor. Slutar:
si ques aidu$ moy pour dieu soit
tant que je ressoye acheual

101. DIALOGUE fait par MICHAULT DE SON VOIAGE de saint glaude

Compaignion qui viens de saint glaude
par ta foy dy moy du pays &c.

Två sidor.

102. *Chancons* . Mon cuer chante joieusement, &c.

103. » . Puis que mamour maprins a desplaisir, &c.

104. GUILLAUME DE MACHAULT . Le jugement du roy Behaigne

Efter all sannolikhet felas början; ett blad saknas i handskriften. Titeln återfinnes vid slutet. Börjar:

MOn cuer mamour mon penser mon desir
de trestous biens pouoit mon cuer joir
pour lui veoir seulement & oyr
Tous mes confors
Estoit en lui cestoit tous mes depors
Tous mes soulas mes deduis mes accors
Cestoit mes murs mes chasteaux mes tresors
et il mamoit
Par dessus tous me seruoit & cremoit
son cuer samour sa dame meclamoit
Tout estoit sien mon cuer bien le sauoit &c.

Tjugutre blad. Slutar:

contre son gre
Si ay je assez quamours ma honnore
& richement mon mal guerredonne
quant a madame ainsi mon cuer donne

ay

ay a tousiours
Et ce mon cuer conforte en ses dolours
que quant premier sente les maux damours
A gentil mal cuide humble secours

105. Mautrier par vne auenture
en may pour cueillir la rousee
malay jouer en vne pree
leȝ vng bosquet
illec massis vng petitet
et regarday en vng anglet
preȝ dun buisson
Dame viȝ de belle facon &c.

Tvenne sidor. Synes icke vara slutad.

106. A ta lettre & a ta harengue
puet len voir qui nes pas sage
reffrene ton bec et ta langue
et mise plus de tel langage
&c. &c. 2 sidor.

107. *Chansson.* No 74 (för andra gången).

108. HUON DE MÉRY. Le Tournoiement antecrist.

Il est pas oiseux ains fait bonne œuure
li trouuerre qui la bouche œuure
Pour bonne euure compter & dire
Mais qui bien treuue plain est dire &c.
Femtiofyra blad. Slutar:
que se bien faiȝ il miert mery
y maint dieux hugon demery

qui agrant peine afait ce liure
il nosa pas prendre adelinre
le beau francoiz ason talent
car cil qui trouuerent auant
prindrent auant tout aeslite
pource est ceste euure mains eslite
et fut plus grief a escheuer
moult mist grant peine a acheuer
ses diz raoul raoul et cristien
onques bouche de *chret*ien
ne dist si bien *com*me jlz disoient
mais quanque jlz dirent prenoient
le beau francois trestout a plain
si *com* jl leur venoit a main
si quaprez eulx nont rien guerpi
se jay trouue aucun espi
aprez la main as menestriers
je lay glenne moult voulentiers
maiz bien trouuay le champ deliure
par son droit nom apeau cest liure
qui tresbien sacorde alescript
le tournoiement antecrit

109. *Ballade*, faite quant le roy Charles vij^me^ fut couronne a raims du temps de jehne daiz dicte lapucelle

Vecy venir le noble serf vollant &c.

Fem och ½ vers, af 8 lika rimmande rader. Omqvädet är:

Du beau jardin des nobles fleurs delis

110. *Ballad.* Puis quainsi est quil fault brouiller, &c.

111. LE PASSETEMPS MICHAULT

Ne pensoie na pas sept ans
ainsy quon pensse a son affaire
Par maniere dun passe temps
Ou sicome en lieu de riens faire
Mais a renouer & reffaire
Trouuay trop en mes pesans fais
A longue voye pesans fais

Et quant jeux bien partout vise
Il mala aprez souuenir
de la joye du temp passe
et de la douleur aduenir
Ou il me conuendra venir
Car ainsi va quainsi satourne
Temps passe jamais ne retourne &c.

Nitton sidor. Slutar:

Se traictie par poure personne
de nouuel fait & compile
qui pourete de sa part sonne
en science poy pupille
pour dieu ne soit au pie pille
Cest le passe temps de michault
agrant froidure demychault

En annan afskrift af denna dikt finnes i handskriften No. LV, 4.

112. [CHRISTINE DE PISAN.] Enseignemens de *christ*ine

Se tu est noble & veulx les armes
suir il fault que souuent tarmes

en mainte terre ou deffailis
on te tendroit et pour faillis &c.

Åtta sidor. Slutar:

fol est qui ne se veult seruir
qui na dequoy sergent tenir
malement penseroit dautrui
cil que ne veult penser de lui

113. Cy commence LE QUADRILOQUE fait par maistre ALAIN CHARTIER

1. prologue a 5 pages

A la treshaulte & excellente mageste des princes a la treshonnoree magnificence des nobles circonspection des clers & bonne industrie du peuple francois . Alain &c.

Efter Inledningens slut begynner sjelfva quadrilogium:

Enuiron laube du jour lors que lapremiere clarte du soleil et nature . contente de repos &c. &c.

Femton sidor. Icke fullständig.

114. Fragment af ett samtal på prosa, emellan "Le peuple" och "Lacteur".

Tolf blad; men flera äro bortrifna vid bokens slut.

Gammalt pergaments-band. På första sidan står K. 23. Utanpå signerad med 26. 18.

Le Quadrilogue inuectif d'Alain Chartier ou décrit p. P. Paris T. 1. p. 232. ms 6796

LIV.

MALLET DE GRAVILLE. — PALAMON ET ARCITA.

C'est le beau ROMMANT des deulx amans PALAMON et ARCITA et de la belle et saige Emylia translate de viel langaige et prose en nouueau et rime par ma damoiselle Anne de grauille la malet dame du boys maslesherbes*) du commendement de la royne

A la royne

Sy jay empris ma souuiraine dame
Comme jgnorante et peu scauante femme
Ozer a vous la ou gist tout scauoir
Faire present de ce que ay peu auoir
De dure teste et langue mal apprise
Je vous supply que ie nen soie reprise
&c.

Victorieux en armes et amours
Fust theseus apres que plusieurs jours
Eust seiourne en la masone terre
Ou cupido et martz luy firent guerre
Lesquelz vainquist et ipolite aussy
Quant doulcement le receut a mercy

*) Handskriften har tillhört presidenten *Fauchet*, hvilken antecknat följande i kanten: "Je croi que ce fut celle qui, contre le vouloir de lAdmiral son pere, espousa Thomas de Balsar S:r d Antragues, de sa doctrine fait mention Geofroi Thori de Bourges en son liure de champ tenri(?) . le liure fut compose lan dapres la vene faite a Ardres entre les Rois francois 1 & henri 8 . Roi dAngleterre lan 1520".

Fauchet.

Combien quil eust ses subiectez occises
Brulles chasteaulx et sez villes conquises
Puis combattu a elle corps a corps
Ou il congnust sez trespuissans effortz
Dont cy tresfort dedans son ceur layma
Et sa vertu sus toultes exstima
Quil espousa en vne amytie telle
Que la memoire en doibt estre immortelle
Mais de cela ie lesseray le conte
Et vous diray que le liure raconte
&c.

Romanen slutar, som följer:

Or ie reuiens que apres grant chere faicte
Chacun voullust iouir de la retraicte
Les princes grecz nont plus gueres songe
Quilz naient toust pris de theseus conge
Sans oublier les deux amans ensemble
Quj bien estoient a laise se me semble
Remercimens offers auecques dons
Furent la faiz / pour de seruis gardons
Maint bon cheual y fust donne ce iour
Et maintz presens deliures par amour
Seulx quj sen vont se tiennent bien contens
Et les amans passent fort bien le temps
Palamon a richesse et telle femme
Dont tous les iours son amytie senflame
Et oultre plus il est scauant et seur
De ce quil ayme estre seul possesseur

Troligtvis fattas några rader vid slutet. Några tillagde rader följa af en annan hand.

På papper, i folio, omkring 30 långa rader på sidan. Det hela upptager 66 blad, och synes vara skrifvet vid början af 1500:talet.

Denna handskrift är bunden i gammalt pergament, i ett band med ett vackert exemplar af "Guillermi le Rouille Alenconiensis Causidici in legibus licentiati . Justicie atque iniusticie descriptionum compendium." Med trädsnitt. Tryckt i Paris, år 1520, af C. Cheuallon. — I samma band finnes ett sannolikt gammalt exemplar af flyg-bladet: "Le liure de Jhesus La doctrine des crestiens"; tryckt i svart och rödt, med trädsnitt, utan tryck-ort eller årtal. — "On les vend a paris en la rue neufue nostre Dame a lenseigne de lescu de France".

LV.

POEMES DIVERSES.

1. Du chastel. — Le liure de labour de pourete et de richesse et comme besoing et nicete vient assailir vng homme nouuel marie gisant en son lit

Är på 44 blad. Prologen begynner:

On dit souuent a reprocher
Vng prouerbe que jay moult cher
Car le veritable est bien le scay
Que mettes vng fol a pararsoy
&c.

Första Afdelningen berättar:

Comment pensee la hideuse se mist sur une piz du nouuel marie et soussy le tourmente tres durement

Adonc sen vint a moy errant
Vne grande vielle a poil serrant
Qui hideuse et flaistrie estoit
Et moult beau resemblant auoit
Ayant felonnie en tassee
Qui appelloit par nom pensee
Ceste vielle me fist moult pis
Que les autres car sur mon pis
&c.

Slutet lyder:

Et se' je puis a uenir
A la grant richesse venir
On la maudie selon dieu
Je prie la vierge de cuer pieu
Qui le benoit filz de dieu porta
Et qui les pechez deporta
Que auoir je puisse suffisance
Car jay en ce ferme creance
Que qui souffisance adresse
En luy a parfaitte richesse

Cy vueil mon liure a fin traire
Appelle la voye ou ladresse
De pourete et de richesse.

---

2. LE CONSEIL DE MARIAIGE. Fyra blad.

Börjar sålunda:

Cher & p*ar*fait loyaulx amis
qui vous estes lie & mis
en sacrem*en*t de mariaige
dieu vueille quay ez fait q*ue* saige
puis q*ue* la chose est en ce point
il ny a plus du conseil point
&c.

Slutar som följer:

b*ien* est fol p*ar* ma co*n*sie*n*ce
que sil a son espent pourchasse
le contraire pour riens quel face
faictez donc tant je vous ay prie

que par amour & sans maistrie
puissez vsir si doulcement
vos vies *et* si sainctement
que dieu vous octroye en la fin
son grant royaulme & atant fin

Explicit

---

3. BERNARD. — Kloka råd, mest i ordspråksform, på Latin och Franska, ställde till *Reymond Seigneur du chastel ambroise.* Sex och ½ blad.

---

4. ENSUIT LE PASSE TEMPS MICHAULT. Är på 13 blad. Begynner:

Ie pensoie na pas sept ans
Ainsy com pense a son affaire
Par maniere de passe temps
Ainsy comme en lieu de riens faire
Mais a renouer et a faire
Trouuer mes pesans fais
A longue voie pesant fais

Et quant jeux partout pense
Il mala prendre et souuenir
De la joye du temps passe
Et de la douleur aduenir
Ou il me conuiendra venir
Ainsy va qui ainsy satourne
Temps passe jamais ne retourne

Sista versen:

Se traittie par poure personne
De nouuel fait et compile
Quj pourete de sa part sonne
En science peu papille
Pour dieu ne soit au pepille
Cest le passe temps de michault
A grant froidure de Michault

Explicit.

En annan afskrift af denna dikt finnes i handskriften N:o LIII, 111.

---

5. Ensuit LE CONTRE PASSE TEMPS MICHAULT. Författad af PIERRE CHASTELLAIN.

Begynner:

En contemplant mon temps passe
Et le passe temps de michault
Jay mon temps perdu compasse
Duquel a present bien my chault
Car point ne me suis de my chault
Tousiours trouue a grant froidire
Mais tousiours froit tant que froit dure

Puis que ainsy a michault este
De mychault en yuer soubz froit
Que estoit il a michault este
De la grant chaleur qui souffroit
Car quj bien ce que je seuffre oyt
Peult bien entendre vng autre plaint
Maigre est qui trop gras se plaint

Dikten intager 9½ blad, och slutar:

Je pierre chastelain me nomme
Quj contre temps perdu bataille
Nuyt et jour pour saluer mon homme
La glaiue dont me combas taille
Sy crains come son debat aille
Quj sa char en bataille vent
Prenes engre michault tailleuent
Explicit

---

6. Ensuit LE TEMPS RECONNEUT de Maistre PIERRES CHASTELLAIN

On dist souuent qui riens ne porte
Riens ne luy chiet et on le croit
En cela point ne me depporte
Par vng party qui me recroit
Mais dautre part qui plus acroit
Aussi est il tant plus estraint
Qui trop embrasse peu estraint

Et pourtant fault il que cellui
Le quel moyennement chenit
Soit a son aise car ce lui
Est vng grant bien quant de ce vit
Aussi jamais plus ne se vit
Riche content de grant auoir
Que le paire de peu auoir

Är på 32 blad, och slutar:

Nagueres que riens ne portoie
Ne fais encor mais je le trayne

Et aussi bien me deportoye
Que je fais ore a mal estrayne
Bon trayn ne scay ne bonne trayne
Que ja sans manche retrassier
Bien estraindre et moins embrassier

Cy fine le temps reconneut
De maistre pierre chastellain

---

7. Cest LE DOCTRINAL aux simples gens et pour les simples prestres qui ne entendent pas lescripture examinee et esprouuee a paris par plusieurs maistres en diuinite .

Efter innehålls-förteckningen följer:

Des articles de la foy

Nous debuons croire et en ceste foy viure quil est vng dieu en trois personnes cest le pere le filz et le sainct esperit . &c.

Sista meningen är:

Le vije jour dieu se reposa et delaissa de faire nouuelle oeuure et benit ce quil auoit fait . Apres ce que Adam fut de paradis mis hors par son pechie et fut mis hors aussi sa femme Et fut cent ans quil nabita a elle pour le peche quelle luy auoit en horte et fait faire .

Explicit . le doctrinal de la foy .

Intager 21 blad.

---

8. LE LIURE DE FLORET en francois deuise en six parties et chacune partie est de-

uisee par chappitres exceptees les deux premieres ou il na en chascune que vng chappitre

Ensuit le prologue du liure

Vous qui prenes plaisir a lire
Les rommans darmes et damours
Laissiez les et veuillies eslire
Ceulx qui enseignent bonnes mours
En apuril le gracieulx mois
Quamoureulx doit les flours cueillir
Au doulx pais de vermendois
Me vint hardement requerir
Que luy voulsisse recuellir
&c.

På 42 blad. Första kapitlet börjar:

La maniere de la fachon du liure
Et lexcusacion de lacteur.

Qui du liure prendra le titre
Et par ordre chacun chapitre
Et le lira jusques a la fin
Autant trouuera en latin
De lignes comme en francois
Exceptees seulement trois
Qui sont dinterpretacion
Pour faire supplicacion
A dieu qui me doint bien cueillir
Les flours et flouret acomplir
&c.

Sista kapitlet:

Le moy de flouret

Flour de lis qui es la maistresse

Et la royne de toutes flours
Pren flouret qui de toy sapresse
Et ne scait ou fuyr aillous .
Car acquillon ses flours abesse
Et leur amatist leurs coulours .
Fortune mere de tristesse
Le mont de syon pert et laisse
Ses vertus et sez doulcours
Les pasteurs viuent en tristesse
Et leurs brebis en grans doulours
Car hiuer herbes empresse
Tant quilz en perdent leurs honnours .
Prime le grant roy de prouesse
Met hors les flours de leurs langours .
Fay tant que zephirus les dresse
Plaisance victoire et secours
Beaulte bonte honneur jeunesse
Quant le monde ara fait son cours
Dieu soit loue puis que mon liure
Est acheue jen suis deliure
Jhesucrist octroye sa glore
A ceulx qui lauont en memoire
Et le nous doint bien acomplir
En fait de meur et bien mourir Amen

Explicit.

---

9. Ensuiuent LES ENSEIGNEMENS QUE CATHON DONNA A SON FILZ

Cathon fut preux cheualier et sage homme
Moult bon conseil donna a la cite de romme
Pour voir jadis pour la chose publique
Vng liure fist vaillant et autentique &c.

Cathon parle Cum a*nim*aduerterim q*uam*plurimos hom*in*es &c.

Certes mon cuer souspiroit de douleur
Quant japeriens lerreur et la foleur
De pluseurs gens qui griefme*n*t mesprenoie*n*t
Vers bo*nn*es meurs et mal se gouuernoient &c.

lacteur parle Sy deus es*t* a*n*im*us* &c.

Soyes certain que dieu est et doibs croire
Car les dictiers nous en do*nn*ent memoire
Ton courage doibs ficher et a cure
A le ho*nn*noure et seruir damour pure &c.

Upptager 11 blad. Slutar:

Chaton ce fit qui fut sage et preux
Ses nobles vers a coupla deux et deux
Je qui suis seure qui scay bien le fer batre
En cest dictie en ay fait de deux quatre

Explicit catho . dans &c.
Explicit hoc totu*m* pro pena da michi potum

---

10. Ensuiuent [PROVERBES] beaulx notables et auctorites

Bon est bon vin qui par raison le prent
Qui le prent par raison a parler luy apre*n*t
Mais qui prent tant du vin que le vin le sourprent
Icelluy sen merdoit et sen mocque la gent

Femme qui prent elle se vent
Femme qui do*nn*e el sabando*nn*e

Fe*m*me

Femme qui veult son honneur garder
Ne doibt ne prendre ne donner

På fyra blad, slutar:

Pour porter machue ne pour menger frommage
Ne fut homme fol si ne se cuide sage

Explicit.

---

2. Ensuiuent LES ENSEIGNEMENS QUE CHRISTINE DONNA A SON FILZ

Filz je nay mie grant tresor
Pour ten richir pour ce tresor
Aucuns ensaignemens noter
Je vueil sy les vueilles noter

Ayme dieu de toute ta force
Craing le et du servir te efforce
La sont se bien les as aprins
Les dix commandemens comprins &c.

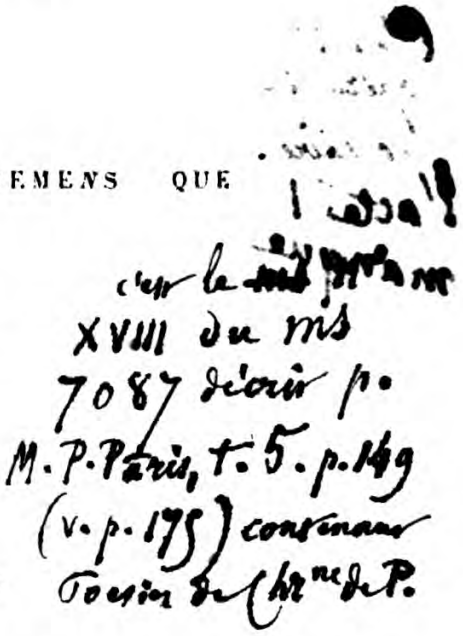

På 13 sidor. Sista stansen:

Ne laisse pas a dieu seruir
Pour au monde trop tasseruir
Car biens mondains vont a desin
Et lame durera sans fin .

Explicit.

Dessa elfva skrifter äro af samtidiga handstilar, troligen ifrån början af 16:de århundradet. Handskriften är på papper, i folio, i gammalt läder-band. Den befinnes signerad på första sidan med V, 22, och på ett annat ställe på samma sida med — 165.

LVI.

SAMSON — OPERA.

Lappers-handskrift i folio. Skrifven på 1700:talet. Begynner:

Le Théatre represente le peristile du Palais du Roy, où à travers les Colonnes on voit des forets et des Colines, dans le fond de la perspective; le Roy est sur son trône entouré de toute sa cour habillé à l'orientale, le Grand Pretre est assis auprès de luy :

Le Roy .

Ainsi ce Peuple esclave oubliant sen devoir,
Contre son Roy leve un front indocile
Du sein de la poussiere il braue mon pouvoir!
Sur quel roseau foible et fragile
A t'il mis son espoir .

Franskt band. Har tillhört C. G. Tessins samling.

LVII.

PSICHÉ—DRAME.

Psiché . Drame Lirique en 3 Actes. Composé pour le Théatre de Reinsberg l'an 1771.

Börjar med (ett tal af prins Agenor, förälskad i Psyche):

Ami, nous voici arrivés aux portes de ce Temple, ou le sacré interpréte des Dieux va prononcer le destin de Psiché .

Papper, i 4:to.

LVIII.

DICTIONARIUM LATINO-GALLICUM.

Lappers-handskrift i stor folio, på 220 blad, med 2:ne spalter på sidan, 50 à 60 rader i hvarje. Synes vara skrifven i medlet af 1400:talet.

Begynner:

Absasus . sa . sum dicitur a sado *decouper*

Absidem . i . atrium quod est extra ecclesiam

Abscondo . dis . di . *mucier* Inde absconsus . sa . sum . & absconditus . ta . tum . *muciez* .

Absens . tis . componitur ex ab & sensus *deffaillant loing de tous sens* vnde absenter aduerbium & hec basencia . cie . *absence ou deffaulte* .

Absento . tas . *absenter ou mucier* et absentanus . na . num . *cil qui se absente* .

&c.

Slutar:

Zoziacus circulus qui ex linearum quinque angulis et vna linea constat

Zoticus . a . um . i . vitalis et cor . penult .

Zozimus . ma . mum . vaillable

Zozimus mi . vel zozimas nom domme

Zucara . re . vne maniere despice cest Sucre

Explicit . Deo gracias

Bunden i gammalt läder, på träd.

NAMN- OCH SAK-REGISTER.

A.

Aelfreds gåfvobref. s. 6, 7.
Agen (costumas d'). s. 88—91.
Alain Chartier. Le Breviaire des Nobles. s. 169.
Le Lay de Paix. s. 169.
Le Quadrilogue. s. 180.
Alexander de Bernay ou *de Paris.* Le Roman d'Athis et Prophilias. s. 130—132.
Algorismus. s. 33.
Alixandre. le Roman de, s. 150—151.
Amiens. Le Chartre que lirois Phelipes donna. s. 92.
„ Les Vsages au Preuost. s. 93, 94.
„ Lordenanche des Plais. s. 94, 95.
„ Lusage de le Chite. s. 93.
Anglie Reges et Regnum. s. 70, 71.
Anglosachsiska anteckningar. s. 5, 6.
„ legenden om Constance och Maurice. s. 20.
Arresta extracta de Libro Inquestarum. s. 71, 72.
Astronomical Tracts. s. 32—34.
Athis et Prophilias, Roman de. s. 130—132.

B.

Baldowinus de Mardochio. Tractatus Compoti Manualis. s. 32.
Ballades. s. 132, 155—167, 171—172, 178.
Beaumont (*P. P.*) Eloge Funebre de la Princesse Ulrique Eleonore. s. 69.
„ „ Triomphe de la Religion Evangelique. s. 68, 69.
Beda. Compotus. s. 32.
Belle Dame sans Mercy (la). s. 170.
Benoist, La Regle Sainct. s. 65.
Bernard. Proverbes. s. 186.
Berny (le chev. de). Précis du Militaire. s. 105.
Betham (*Sir W.*) s. 18, 19.

Boissart (*J. J.*) Inscriptiones Antiquæ. s. 106, 107.
Bourges, Pollisse de la Ville de. s. 104.
Bretaigne, Coustumier de. s. 101, 102.
Breviaire des Nobles. s. 169.
Brocman. s. 27.
Bureus (*Joh.*) s. 72.

C.

Cadiz, Expedition against. 1596. s. 25.
Canon de Sultan Suleiman. s. 118.
„ in Kalendarium. s. 32.
Canones Eusebiani. s. 3.
Canuti Regis Leges. s. 31.
Cathon, Les Enseignemens de. s. 191.
Ceremonial François. s. 83.
Chambery et ses fetes. s. 84.
Chambre aux deniers (la). s. 85.
„ des Comptes (la). s. 77, 78.
Charles V. s. 81.
Chartier. Se Alain C.
Chastelain. Se Pierre C.
Chastre (M. le Marquis de la). Memoires de. s. 86.
Chauveau (*F.*) Catalogue des Oeuvres de. s. 109.
Christine de Pisan. Auctoritez de. s. 168.
„ „ „ Enseignemens de. s. 179, 192.
„ „ „ Romant de Mellibee et Prudence. s. 153 154.
Chronique. Anglo-Normande. s. 20, 21.
„ de France, jusqu'à Louis XI. s. 74, 75.
„ des Ducs d'Orleans et Berry. s. 73, 74.
Codex Aureus, s. 1—17.
Complainte en matiere de nostre Diabolique Lucifer. s. 168.
Conseil de Mariage (le). s. 185.
„ du Roy (du). s. 84.
Constitutions de la Diéte de Varsovie, 1767. s. 119.
Contre-Passetemps Michault. s. 187.
Coppy of a Conference. s. 24.
Coustumier d'Agen. s. 88—91.

Coustumier de Bretaigne. 101, 102.
„ „ Champaigne. s. 104.
„ „ Lourrys. s. 104.
„ „ Meung sur Euure. s. 104.
„ „ Normandie (*en Latin*). s. 103.
Cuer et Lueil, le debat du. s. 166—7.

D.

Dannemarc. s. 118.
Debat du Cuer et Lueil (le). s. 166—7.
Declarations. s. 82.
Deguilleville. Se Guillaume de D.
Depence de la Chambre aux Deniers. s. 85.
Dictionarium Latino-Gallicum. s. 195.
Differances de Monnoyes. s. 76.
Digest of Law. s. 28.
Dix Moraulx des Philozophes. s. 152.
Doctrinal de la Foy (le). s. 189.
Du Chastel. Le liure de Labour de Pourete et de Richesse. s. 184.

E.

Eledus et Serene, Roman de. s. 145—149.
Enseignemens. Se *Cathon, Christine.*
Ersisk Sägen om Ungdoms-landet. s. 18—19.
Eschais, Le livre des. s. 136—7.
Ethimologie de loys. 174.
Evangeliarium. s. 1—17.
Expedition aganist Cadiz, 1596. s. 25.
Explications Religieuses. s. 143—4.

F.

Fauchet, Claude (M. le président). s. 20, 75, 115, 121, 130, 155, 181.
Floret, Le Liure de. s. 189.
Fungo. Compotus. s. 32.

G.

Gaufridus Monemutensis. Hystoria Brittonum. s. 22.
Gautier de Metz. L'Image du Monde. s. 126—129.
Gerlandi Tabula principalis. s. 32.
Gregorii Liber Sacramentorum. s. 51—60.
Guillaume de Deguilleville. Le Pelerinage de lame. s 141—142.
„ „ „ „ „ „ la Vie Humaine. s. 138—140.
„ „ *Marchault.* Le Jugement du Roy. Behaigne. s. 176.
„ „ Rondel. s. 172.
„ „ *de Marchant.* Tresble. s. 171.
„ „ *d'Orenze.* Roman de. s. 120—125.
„ „ *Tignonville.* Les Dix Moraulx des Philozophes. s. 152.

H.

Historical Miscellanies. s. 25.
Huon de Méry. Le Tournoiement Antecrist s. 177.
Huss (Johannes). s. 35—39.
„ „ Replicacio de Universalibus. s. 37.
„ „ Tractatus de Ydeis. s. 36.

I.

Image du Monde (l'). s. 126—129.
Inqueste. s. 72.
Italienska sonnetter. s. 125.

J.

Jehan de Meun. Orgueil contre orgueil. s. 175.
„ *de Vignay.* Le Liure des Eschais. s. 136—137.
Johan III, i Sverige, loftal öfver. s. 23.
Johannes Damascenus Nafrann. Aggregacio vel Antidotarium. s. 48.
„ *de Sacro Bosco.* Algorismus. s. 33.
„ „ „ „ Astrolabium Messhalis. s. 34.
„ „ „ „ Compotus. s. 33.
„ „ „ „ Tabulæ Solis. s. 34.
„ „ „ „ Tractatus de Spera. s. 33.
„ „ „ „ Tractatus Quadrantis. s. 34.

L.

Lay de Paix, s. 169.
Leclerc (M) Catalogue des Ouvrages de, par son fils. s. 108.
Les Nœuds de l'Amour. s. 84.
Les Traictez de Madril. s. 81.
Leycester (the Earle of). s. 24.
Lettres de Sarrasins en francois. s. 175.
„ „ Madame la Princesse des *Ursins*. s. 83.
„ et Ordonnances. s. 70—72.
Liber Precum vel Sacramentorum, s. 51—60.
Lincolnensis Episcopi Kalendarium. s. 32.
Livre de Bonnes Meurs. s. 153.
„ des Eschais. s. 136—7.
„ de Floret. s. 189.
„ de Labour de Pourete et de Richesse. s. 186.
Lord Admiralls Squadron. s. 25.
Louis et Thibauz, Roman de. s. 120—125.
Louis X, Ordonnances de. s. 96.
Lucifer, Complainte en matiere de. s. 168.

M.

Macer. De virtutibus Herbarum. På Engelsk prosa. s. 44—47.
Machaut. Se Guillaume de Machault.
Mallet de Graville (Mademoiselle). Le Rommant de Palamon et Arcita. s. 181—3.
Marchant. Se Guillaume de M.
Marco-Polo. Les Voyages de s. 110—112; 113—115.
Mariage, Le Conseil de. s. 185.
Medical Miscellanies and Poems. s. 40—43.
„ Tracts. s. 44—48.
Mellibee et Prudence, Roman de. s. 153—4.
Memoires du Marq. de la Chastre. s. 86.
Méry. Se Huon de M.
Meun. Se Jehan de M.
Michault. Se Pierre M.
Michaut Taillevent. La Destrousse. s. 175.
„ „ Le Dialogue de son Voiage. s. 176.
„ „ Le Regime de Fortune. s. 173.

N.

Nicholaie, Antidotarie. s. 48.
Noel, Chanson de. s. 172.
Normannie, Jura et Instituta. s. 103.
Norvege. s. 118.

O.

Ordonnances, &c. s. 72, 77, 82, 96.
Orliens et Paris. Lor Plais. s. 98—9.
„ „ „ Lor Usage. s. 99—100.
Oudry (M. Prof.) Discours de. s. 109.

P.

Palamon et Arcita, le Rommant de. s. 181—3.
Paris, la Ville de. s. 82.
„ et Orleans. Lor Plais. s. 98—99.
„ „ „ Lor Usage. s. 99, 100.
„ a Lille, La Route de. s. 105.
Pelerinage de lame. s. 141—2.
„ de la Vie Humaine. s. 139—140.
Philippi IV Statutum. s. 95—96.
Pierre Chastelain. Le Contre-Passetemps Michault. s. 187.
„ „ Le Temps Reconneut. s. 188.
Pierre Michault. Le Passetemps de. s. 179, 186.
Placita Coronæ. s. 26, 27.
Plan de Législation Criminelle. s. 87.
Pologne. s. 119.
Prayer for the Navie, 1596. s. 25.
„ „ „ Armie at sea, 1597. s. 25.
Provençalska sånger. s. 124.
Proverbes. s. 186, 192.
Psiché Drame. s. 194.
Publique of the Army. s. 25.

R.

Ray (*Christian*). s. 25, 43, 48.
Recettes et Depenses du Roy. s. 85.

Redditus Domus Dei de Vernone. s. 61—64.
Regime de Fortune. s. 173.
Roman d'Alixandre. s. 150—151.
„ d'Athis et de Prophilias. s. 130—132.
„ d'Eledus et de Serene. s. 145—149.
„ de Guillaume d'Orenze, s. 120—125.
„ de Mellibee et Prudence. s. 153—154.
„ de Palamon et Arcita. LXV. s. 181—3.
„ de Rou. s. 133—135.
Rondeaus. s. 165, 172.
Russie. s. 119.

S.

Sacramentarium Gregorii. s. 51—60.
Samson, Opera. s. 194.
Scandinavie. s. 118.
Senonum Ecclesiæ et Episcopi &c. s. 53—58.
Serment des Consulz d'Agen. s. 91.
Sparfvenfeldt. s. 2, 17, 19, 150.
St. Benoist. Les Status et la Regle, en fransois. s. 65.
St. Germain-de-Pres, (L'Abbaie de). s. 66, 67.
St. Gregorii Sacramentarium. s. 51—60.
Stilus Parlamenti Curie. s. 79—80.
Suede. s. 118.
Suleiman II, Canon de. s. 118.

T.

Taillevent. Se Michaut T.
Tessin (*C. G.*). s. 84, 85, 86, 109, 194.
Testament de Villon, Le premier. s. 165.
„ „ „ Le second. s. 165.
Tignonville, Se Guillaume de T.
Tite-Live. Les X livres de la IIIme Décade. s. 116, 117.
Toulon, la forme du Port de. s. 104.
Tournoiement Antecrist (le). s. 177.
Tournoy Amoureux (le). s. 166.
Translacion de Sarrasin. s. 175.

U.

Ungdoms-landet, en Ersisk sägen. s. 18, 19.
Ursins (Madame la Princesse des), Lettres. s. 83.

V.

Varsovie, la Diéte de, 1767. s. 119.
Vernone (Redditus Domus Dei de). s. 61 – 64.
Villon (*Francois*) Le Premier Testament de. s. 165.
„ „ Le Second Testament de. s. 165.

W.

Wace (*R.*) Le Roman de Rou. s. 133—135.
Wardus (*Gul.*). Joanni Finlandiæ Duci Panegyricus. s. 23.
Wicliffe (*John*). Tractatus de Materia et Forma. s. 37.
„ „ Tractatus de Individuacione temporis et instantis s. 35, 36.
„ „ Tractatus de Veris Universalibus. s. 38.
Wilhelmi Conquestoris Leges. s. 30.

63641232

RÄTTELSER.
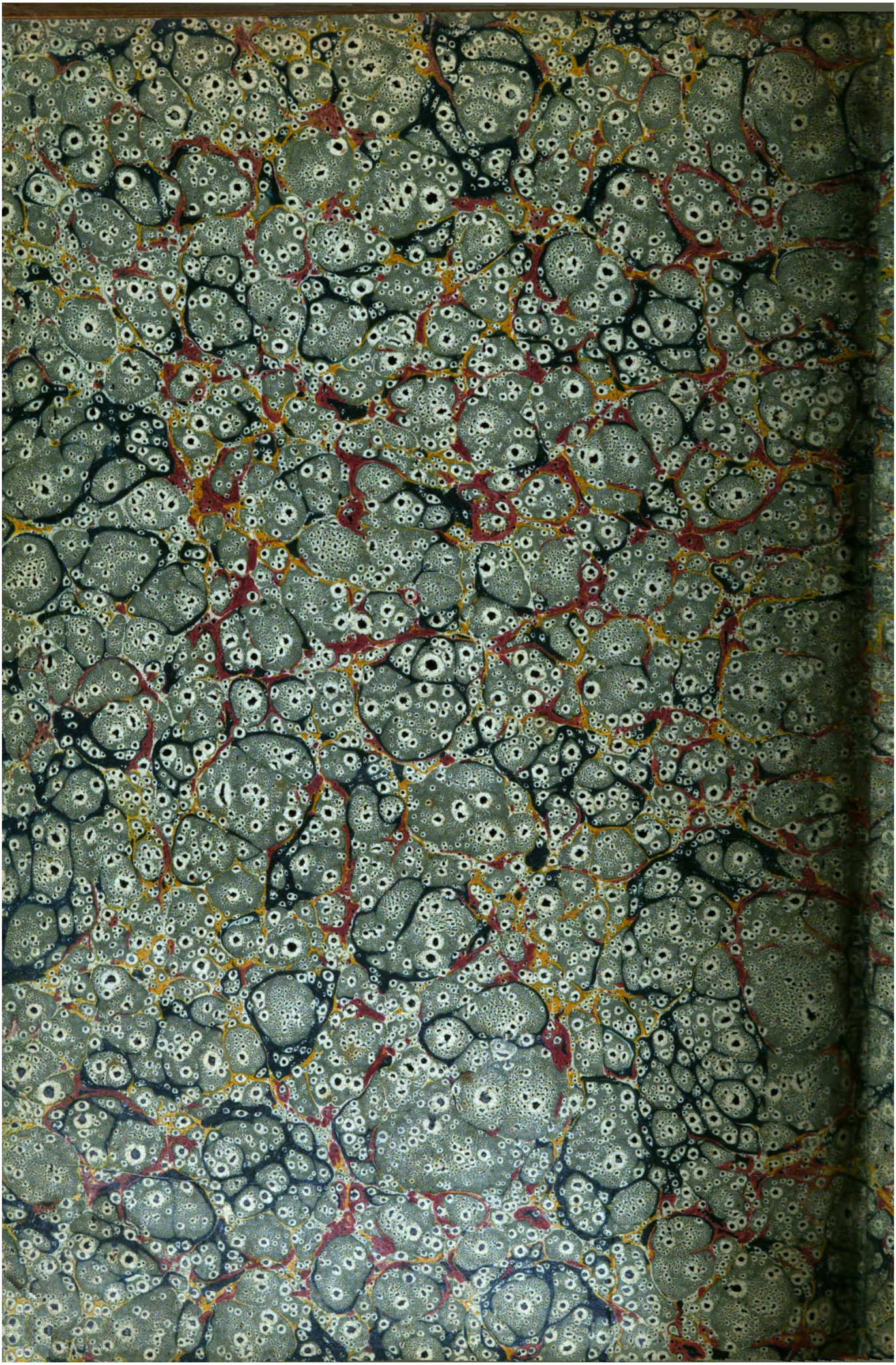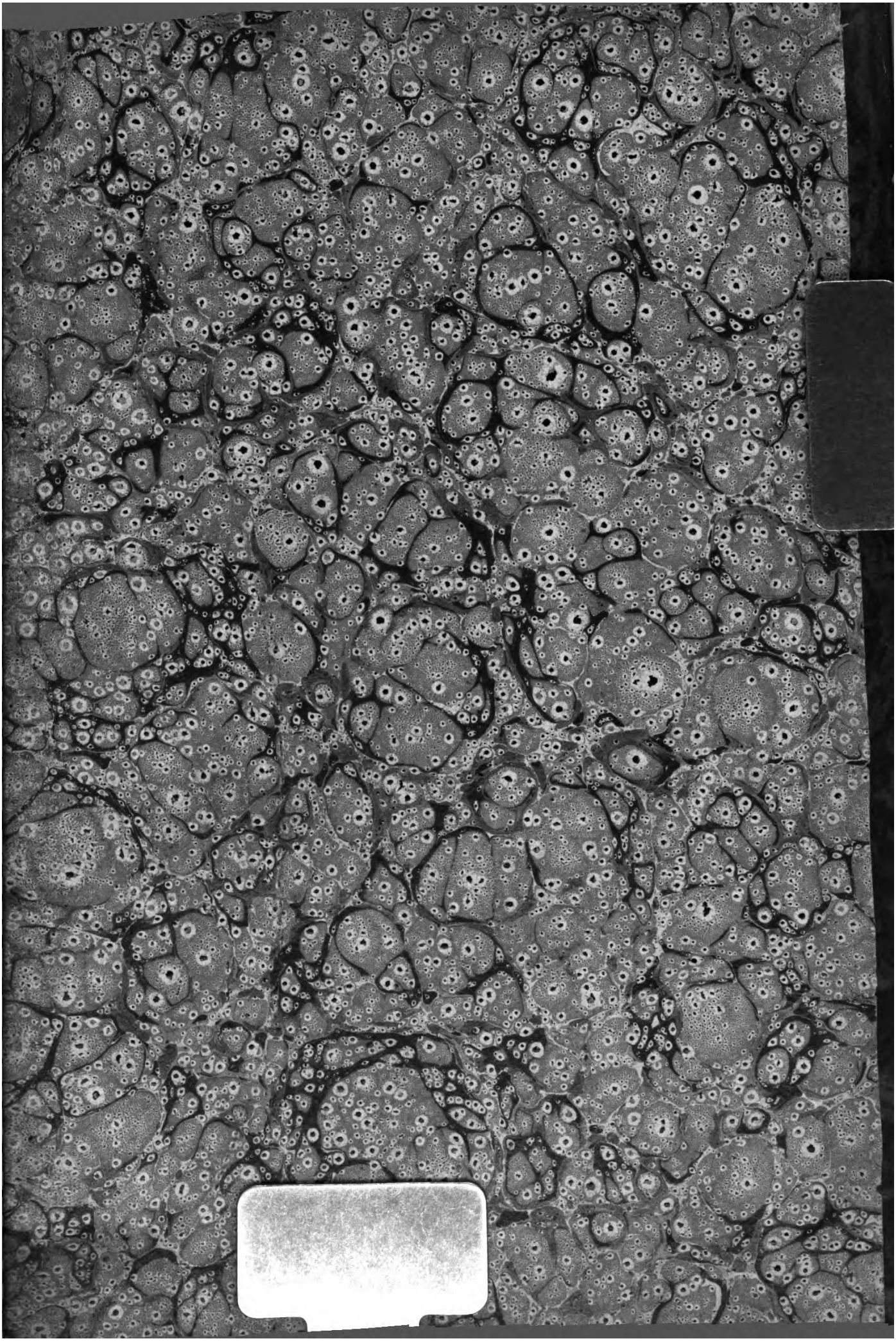
Sid.	17.	r. 5.	*står:* uppgift *läs:* uppgift*
„	32.	„ 3.	nedifr. *står:* COMPOTES *läs:* COMPOSITIONES
„	51.	„ 10.	*står:* Pergaments-handskrift *läs:* Pergaments-handskrift*
„	54.	„ 10.	*står:* Kymrei *kan äfven läsas* Kyuirei
„	54.	„ 19.	*står:* Villamnouam *kan äfven läsas* Cuillamnouam
„	57.	„ 3.	nedifr. *står* Pætrus *läs:* Petrus
„	59.		under bl. 7, v. *Tillägg:* I Kalendern, vid d. 2 Juni. Nat*a*le *sanctorum* Petri . Etmarcellini . & *sancti* Egidii pres*by*t*e*ri & con*f*essoris .
„	„	„ 20.	*står:* Pætri *läs:* Petri Vid d. 31 December. *Tillägg:* EODEM DIE . SANCTAE Colu*m*bae . uirginis & Mar*ty*R*is* .
„	61.	„ 9.	*står:* 1400:de *läs:* 14:de
„	71.	„ 8.	*står:* tem *läs:* Item
„	73.	„ 3.	*står:* a *läs:* af
„	113.		col. tit. *står:* MARCO-PILO *läs:* MARCO-POLO.
„	113.	„ 2	nedifr. *står:* et *läs:* es
„	129.	„ 3	nedifr. *står:* didaktisk *läs:* didaktiska